

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

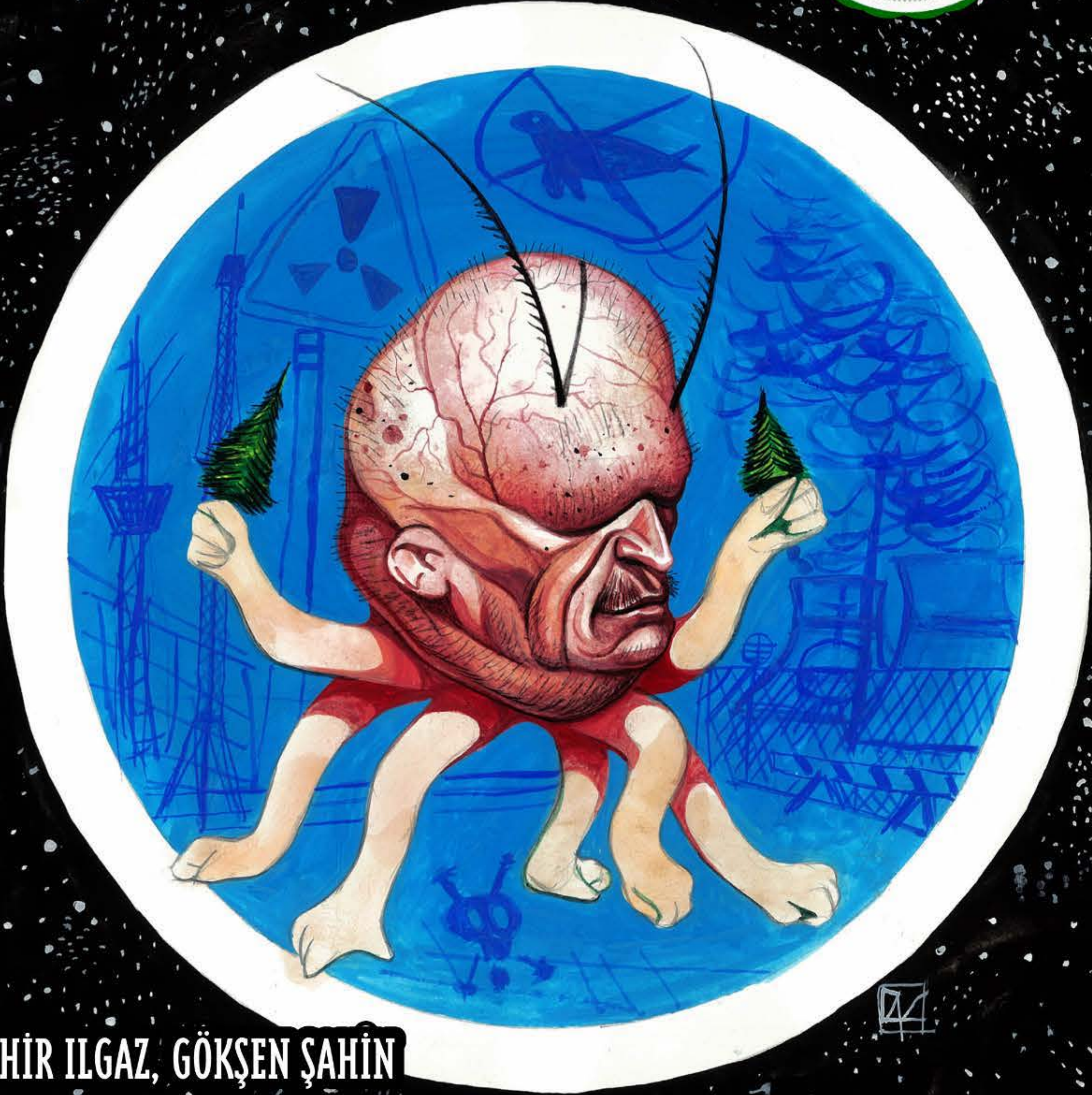
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MAHİR ILGAZ, GÖKŞEN ŞAHİN

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ HAVALAR ACAYİPLEŞTİ

ISSN 2146-2127

9 772146 212005 >

sabitfikir

Yayın Türü: Aylık Yaygın Süreli Yayın
Sayı: 46 - Aralık 2014
ISSN: 2146-2127

İmtiyaz sahibi: Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş. adına
Bora Ekmekci

Genel Koordinatör ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Bora Ekmekci

Genel Yayın Yönetmeni
Ceyhan Usanmaz

Editör
Gökçe Gündüç

Düzeltili
İrem Ertuğrul

Kapak Tasarımı
Eren Erkalkan, Şerif Ali Ünal

Sayfa Tasarımı
Myra (Deniz Kurşunlu)

Sayfa Uygulama
Cansu Ortaç

Kapak İllustrasyonu
Burak Dak

Bu Sayıya Katkıda Bulunanlar
Emre Bayın

Reklam
Nalan Demircioğlu Yavuz

*90 216 554 16 00
ndemircioğlu@dr.com.tr

Basım Yeri
Görsel Dizayn Ofset Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.

Atatürk Bulvarı Deposite İş Merkezi A5 Blok K: 4 No: 405 İkitelli OSB /

Başakşehir / İSTANBUL

Tel: (0212) 671 91 00

Faks: (0212) 671 91 90

Matbaa Sertifika No.:16269

SabitFikir, İdefix'in yayımıdır.

Yönetim Yeri:
Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş.
Altunizade Mah. Kısıklı Cad.
No:47 Üsküdar / İstanbul
Telefon : (0216) 554 16 00 - Faks : (0216) 554 16 10

SABİTFİKİR'E NASIL ULAŞIRSINIZ?

Basılı isterseniz:
Tüm D&R'lardan 3 TL karşılığında
Tüm İdefix siparişlerinizden ücretsiz olarak

Dijital isterseniz:
Türkcell Dergilik'ten ücretsiz olarak
İdefix'ten 2 TL'ye satın alarak

Bizi takip edin!
www.facebook.com/sabitfikircom
www.twitter.com/SabitFikir

Ne düşündüğünüzü bilmek istiyoruz,
editor@sabitfikir.com'a yazın!

© Her hakkı saklıdır.
Bu deryide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve
illüstrasyonların elektronik ortamda da dahil olmak üzere çoğaltma hakkı
Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş.'ye aittir. Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

İNSANLIK TARİHİNİN EN SICAK YILI

Evet, klişe bir cümle ama sonuç olarak bir gerçeği ortaya koyuyor; bir yılı daha geride bırakmak üzereyiz! Aralık ayının özellikle son günlerinde, bu bir yıl içerisinde kişisel olarak neler yaşadığımız aklımıza gelecektir hiç kuşkusuz. Kişisel almanagımızın sayfalarını ister istemez karıştıracamız. Toplumsal olarak neler yaşadığımızı ya da daha da geniş bir çerçevede dünyada neler yaşandığını da muhtemelen birçok kaynakta yayımlanacak çeşitli yazılar, listeler, infografikler, görsel galeriler sayesinde hatırlayacağız. *SabitFikir*'in 2014 yılının bu son sayısında da böylesi bir "hatırlatma" var. Artık bir şekilde geleneksel hale geldiğini söyleyebileceğimiz "yılın öne çıkan romanları" listesini, bu yıl da 60 ismin katkılarıyla belirledik; romanlar özelinde, bu yıla dair bir bellek oluşturmak niyetiyle...

Ayrıca, evet bir yılı daha geride bırakmak üzereyiz ve geride bırakmak üzere olduğumuz bu yıllla ilgili şöyle bir gerçek de var: Verilere göre 2014, yüksek ihtimalle, insanlık tarihinin (135 yıllık meteorolojik gözlem tarihinin) en sıcak yılı unvanını kazanmak üzere. "Buzul erimesi hızlandı, havalar iyice acayipleşti. Tüm bunlar ortalama sıcaklıkların sadece 1 santigrat derece artmasıyla oldu," diyor Mahir Ilgaz, *SabitFikir*'in bu ayki dosya yazısında; "Birçok kaynakta 'güvenli sınır' olarak verilen 2 derecelik artış ise gezegeni kökten değiştirecek," uyarısında bulunmayı da unutmadan... Gerçekten de bu varoluşsal krizi çözebilmek için tüm dünyada kısa vadeli gündemler tarafından ele geçirilmeye karşı dirençli, partizan olmayan ve sinizm tuzağına düşmeyen bir harekete ihtiyacımız var. Bunun için, başka birçok unsurun yanı sıra, kuşkusuz edebiyat da bize yol gösterici olabilir. Yine dosya kapsamında Gökşen Şahin'in yazısı da, küresel iklim değişikliği çerçevesinde edebiyatın bizi düşünmeye zorlaması hakkında... "Bundan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmayacak; bildiğimiz yağmurlar, hortumlar, tarımla beraber edebiyat da iklim değişikliğinin etkisi altına giriyor," demekte çok haklı Gökşen Şahin ama onun da altını çizdiği gibi, çok daha geniş bir çevrenin bunu takip edebilmesi, harekete geçmesi için artık bazı kitapların Türkçeye çevrilmeleri gerekiyor.

Burada, Türkiye'de küresel iklim değişikliği konusu açıldığında akla gelen belki de ilk isim olan Ömer Madra'yı anmalıyız sanırım. 1995'te yayın hayatına atılan Açık Radyo'nun kurucuları arasında yer alan Ömer Madra, halen de bu radyonun genel yayın yönetmenliğini yapıyor ve radyonun, neredeyse kuruluşundan bu yana da küresel ısınmadan "söz ediyor." 2007 yılında da, "Açık Radyo Kitapları" etiketiyle, Kate Evans'ın *Acayip Havalarda* isimli "tarihin ilk küresel ısınma çizgi romanı"nı yayımlamışlardı. Çizgi romanın Türkçe basımına yazdığı önsözde, şu anısını aktarıyordu Ömer Madra: "Küresel ısınma ile ilgili konuşmaya gittiğim ana okulunda, 'Dünyayı kurtaran adam geldi!' demiş çocuklar. 'Saçmalamayın,' dedim onlara, nazikçe. 'Dünyayı kendimizden başka kimse kurtaramaz, anladınız mı?'"

"Acayipleşti havalar," demişti Nâzım Hikmet, "Ya ölü yıldızlara hayatı götüreceğiz,/ ya dünyamıza inecek ölüm." Mutlu yıllar!

Ceyhan Usanmaz
ceyhyanusanmaz@gmail.com

ÇİZGİ ROMAN 12

Günlerin Köpüğü:
Bir çiçeğin soluğu

Fisun Yalçınkaya

TELEVİZYON 14

Black Mirror:
Ekрана çok yakından bakma

F. Cihan Akkartal

ELEŞTİRİ 36

Kedilerden dayak
yemeye hazır mısınız?

Burcu Arman

ELEŞTİRİ 42

Lydia Davis:
Sözü kısa tutmak

Burcu Bayer

ELEŞTİRİ 48

Yekta Kopan'ın yeni kitabı:
Herkes birilerine kalır

küçük İskender

ELEŞTİRİ 50

Doris Lessing, işte o kadar

Aysu Önen

HABERLER 04

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ BÜLTENİ 06

KARNE 08

Zelda Fitzgerald'ın Romanı
Zito I Epanastasis

KEŞFET 10

Ebru Ceylan öneriyor: Bozkır Kitabı

2014'ÜN ÖNE ÇIKAN 50 ROMANI 17

DOSYA 20

En birleştirici dava; küresel ısınma Mahir Ilgaz
İklim değişir; bir yeni edebiyat doğar Gökşen Şahin

EDEBİYATDIŞI 28

Ezgi Öz ve Efe Baysal ile söyleşi:
Havalar her türlü ısınıyor Ayşe Çavdar

KARARSIZ OKUR 30

Dünyayı aptallardan kurtarma yolları Oylum Yılmaz

ELEŞTİRİ 32

Bir zarf ve mazruf hikayesi Hayati Roman

DÜNYADAN 34

Yıldöngüsünde ödüllerin ışıltısı Mert Tanaydın

ELEŞTİRİ 38

Bir hikayen varsa ölebilirsin! Yankı Enki

KELEBEK ETKİSİ 40

Terapi koltuğunda... Elif Tanrıyar

ŞAHANE BİR KİTAP 44

Başka hikayelerin çocukları Oylum Yılmaz

ELEŞTİRİ 46

Bir rüyanın sonu A. Ömer Türkeş

ELEŞTİRİ 52

Bu benim dünyam... Melisa Kesmez

ELEŞTİRİ 54

Yalnızlık özlemi Nazan Maksudyan

ELEŞTİRİ 56

Savaşın ve tarihin ağırlığı altında Selçuk Uygur

İKİNCİL GÜNDEM 58

İnsanın sonsuzlukta yolculuğu Ceyhan Usanmaz

FİKRİ SABİT 60

En sevdiğiniz yazar, bir gün
berbat bir kitap yazarsa...

Çocukları ayırmayın!

İngiltere’de faaliyet gösteren, dünyanın en büyük çocuk kitabı yayınevlerinden Ladybird Yayınları, kitaplarının kapağında 100 yıldır yer alan “kız çocukları için” veya “erkek çocukları için” ibarelerini konuya ilişkin tepkiler üzerine kaldırıyor. Bir çeşit sansür olarak nitelenen bu ibarelerin kaldırılması için başlatılan “Let Books Be Books (Kitaplar Kitap Olarak Kalsın)” başlıklı kampanyaya 6 bin 500 kişi destek vermiş, kampanya kapsamında, “Hangi kitapları okuyacaklarına çocuklar etki altında kalmadan, özgürce karar versinler” talebi yükseltilmişti. Yayınevi, kızlar için hazırlanan kitapların sarı renkli kapaklarında kelebekler veya çiçekler, erkekler için hazırlanan kitapların mavi renkli kapaklarında ise savaşı çağrıştıran insan ya da hayvanlara yer veriyordu.

Amazon ile Hachette barıştı

Amazon ve Hachette arasında uzun süredir süren savaş, nihayet sona ermiş gibi görünüyor. İki şirket arasında online satışlar ile elektronik kitap satışları konusunda aylarca süren zıtlasma, birçok yazarın, ajansın ve yayıncının Amazon’a karşı tavır almasına neden olmuştu. Mayıs ayının başında Hachette elektronik kitaplarının fiyatlandırılması konusunda yetki vermeyince, Amazon Fransa menşeli yayınevi ile arasına mesafe koymuştu. Hachette eğer direnmeseydi, Amazon kitaplarından büyük bölümünü tanesini 10 dolardan daha az bir fiyatla, yani indirimle satışa sunacaktı. Amazon’u eleştiri oklarının hedefine yerleştirense benimsediği saldırgan müzakere taktikleriydi ki bunlar arasında Hachette kitaplarının ön sipariş seçeneğini kaldırmak, kitapları kargoya neredeyse bir ay kadar geç vermek, kitaplara yönelik indirim oranlarını düşürmek gibi yöntemler bulunuyordu. Bu taktikler yayınevinin satışları üzerinde olumsuz yönde büyük bir etki yaratmıştı. Amazon’un Hachette kitaplarının önünü tıkamasına dünyanın pek çok yerinden 1000 kadar yazar bir imza kampanyası başlatarak tepki göstermişti. Bu yazarlar arasında Donna Tartt, Salman Rushdie, John Grisham, Stephen King ve Orhan Pamuk gibi isimler bulunuyordu.

ABD Márquez’in arşivine kucak açtı

Nisan 2014’te 87 yaşında yaşamını yitiren Kolombiyalı yazar Gabriel Garcia Márquez’in arşivi, Teksas Üniversitesi’ne bağlı Harry Ransom Merkezi’nde korunacak. Márquez, yaşamı boyunca Amerikan emperyalizmini eleştirdiği için uzun yıllar ABD içinde seyahat etmesi yasaktı. Bu yasak 1995’te ABD Başkanı Bill Clinton tarafından kaldırılmıştı. Márquez’in arşivinde el yazmaları, not defterleri, fotoğraf albümleri, yazışmalar, iki daktilo ve beş bilgisayar yer alıyor.

ABD’nin en önemli edebiyat arşiv merkezlerinden biri olan Ransom’da Márquez’in de çokça etkilendiği James Joyce, William Faulkner ve Jorge Luis Borges gibi yazarların arşivleri de yer alıyor. Ransom Merkezi, Márquez’in arşivini yazarın ailesinden açıklanmayan bir miktar para karşılığı satın aldı.

Öte yandan, Márquez’in geride bitmemiş bir roman bıraktığı, ancak ailesinin bu romanı yayımlayıp yayımlamama konusunda bir karar vermediği ortaya çıktı.

Jo Nesbo televizyona el atıyor

Daha önce, 2011 yılında *Headhunters* (Kelle Avcısı) kitabının sinemaya aktarılması sırasında işbirliği yapan Norveçli polisiye yazarı Jo Nesbo ve Yellow Bird adlı prodüksiyon firması, bu defa *Occupied* (İşgal Altında) için bir araya geliyor. 10 milyon 500 bin Euro luk bu çok dilli dizi projesi, 45 dakikalık 10 bölümden oluşacak ve İngilizce, Norveççe ve Rusça dillerini kapsayacak. Jo Nesbo’nun ortaya attığı fikirden yola çıkarak Harald Rosenlow Eeg’in yazdığı dizinin ilk iki bölümünün yönetmenliğini Erik Skoldbjærg üstleniyor. *Occupied* çok katmanlı, politik bir gerilim hikayesi. Hikayenin geçtiği yakın gelecekte Rusya, Norveç’i işgal ediyor ve ülkenin petrol kaynaklarını kontrol etmeye başlıyor. Kişinin kendisine, ailesine ve işgal altındaki ülkesine olan sadakatini sorguluyor. Dizinin NRK ve Arte’de 2015’te yayınlanması bekleniyor.

Trainspotting Guantanamo'da yasak

İskoç yazar Irvine Welsh, romanlarının ABD'nin Küba'daki üssü Guantanamo'da bulunan mahkumlara yasaklanmasına sert tepki gösterdi. Welsh yasağı, "Eminim ki tutuklular kitabı okuduktan sonra, 'Hemen çıkıp eroin kullanmaya başlamalıyım,' diyorlardır. Kitapları yasaklayacaklarına, insanların üzerine bomba atan ya da atmaya teşebbüs eden teröristleri durdursunlar," sözleriyle eleştirdi.

Öte yandan, 2014 Edinburgh Kitap Festivali'ne katılan İskoçya Eski Sağlık Bakanı Sir Kenneth Calman, madde bağımlılığı ile mücadele edenlere çare olarak Trainspotting filmini önermişti. Guantanamo'da yasaklı kitaplar arasında Shakespeare'in de eserleri bulunuyor.

Nâzım Hikmet'in Salkımsöğüt'ü animasyon oldu

"Ordu ilerliyordu sefere. İlerle! At üstünde onca süvari. Sonra içlerinden bir asker atından düştü. Ordu dönüp bakmadı düşen askere. Tüm ihtişamıyla güneşin battığı yere ilerledi atlılar. İşte o zaman asker, bir başına kalınca geçmişi hatırladı. Bir adam vardı, hayatı boyunca savaştı. Seferden sefere sürüklendi, at üstünde ilerledi. Yiğit bir askerd, savaştı gururla. Ancak belki de artık Salkımsöğüt'ün gölgesinde batan güneşe ilerleyen askerleri izlemenin vakti gelmişti." İllüstratör Ethem Onur Bilgiç, Nâzım Hikmet Ran'ın "Salkımsöğüt" isimli şiiri için serbest uyarlama kısa bir canlandırma film hazırladı. Ses tasarımı Deniz Tarsus'un, yapımcılığını Berat İlk'in, müziklerini ise James Hakan Dedeoğlu'nun üstlendiği film, 15. Uluslararası İzmir Kısa Film Festivali'nde ve 21. Uluslararası Altın Koza Film Festivali'nde En İyi Animasyon ödülünü kazandı. Film, 8-9 Kasım'da ise Hollywood Kısa Film Festivali'nde gösterildi. Salkımsöğüt için birçoğunu *SabitFikir* sayfalarından da takip ettiğiniz illüstratörler de birer afiş hazırladılar.

Moskova metrosunda Rus klasikleri bedava

Moskova metrosunda yolcular sanal Rus klasik edebiyatı kütüphanesine hiçbir ücret ödemededen ulaşabiliyor. Metro kartı sahipleri, Puşkin, Çehov ve Tolstoy gibi yazarların yapıtlarını ücretsiz olarak indirebiliyor. Tasarımıyla bir modern sanat başyapıtı izlenimi veren Moskova metrosu, klasik Rus edebiyatının yapıtlarından oluşan sanal bir kütüphane açarak kültürel niteliklerine bir yenisini ekledi. Metro istasyonlarındaki insanlar, akıllı telefon ya da tabletlerine bir şifre girerek ücretsiz olarak kütüphanenin sanal raflarına erişebiliyor. Her yıl Moskova metrosunu kullanan 2 buçuk milyona yakın insan, şimdilik 195 metro istasyonunda 100'den fazla kitaptan oluşan sanal kütüphaneden yararlanabiliyor. Benzer bir proje kentin bazı otobüs, tramvay ve trolleybüslerinde de geçerli. Kaynak: *Guardian, Cumhuriyet*

33. İstanbul Kitap Fuarı sona erdi

33. Uluslararası İstanbul Kitap Fuarı 16 Kasım 2014 Pazar akşamı 503 bin okurun ziyaretiyle sona erdi. 8-16 Kasım 2014 tarihleri arasında, Beylikdüzü'ndeki TÜYAP Fuar ve Kongre Merkezi'nde düzenlenen fuarın bu yılki onur yazarı, sinema eleştirmeni Atilla Dorsay idi. Fuarın teması ise "Sinemamızın 100 Yılı" olarak belirlenmişti. Bu tema kapsamında aralarında senarist ve yazar Petros Markaris, Polonyalı yazar Janusz Glowacki, eleştirmen ve sinema tarihçisi Philip Kemp, roman yazarı Tess Geritsen, Glenn Meade, çevirmen ve yazar Maureen Freely'in de bulunduğu 40 yazar fuarda kitapseverlerle buluştu. Fuarın, Nâzım Hikmet'in şiirine referansla sloganını "Bir Bahçeden Bir Bahçeye" olarak belirleyen onur konuğu ise Macaristan'dı.

Burak Tüylek

özgürleştirici düzenlemelerin yanı sıra uygulayıcıların da sansürcü zihniyetten uzaklaşmasının şart olduğunu,” söyledi.

- Basın Konseyi, Başbakan Ahmet Davutoğlu’nun Dersim seyahati sırasında ziyaret ettiği Cem Evi’ne Cihan Haber Ajansı ile *Zaman* gazetesinin alınmamasına tepki gösterdi. Konsey uygulamanın kabul edilemez olduğunu belirtti, gazetecilerin kamuoyunu bilgilendirmek için çalıştığını vurgulayarak bu ayrımcılığa bir an önce son verilmesini istedi.

- Uluslararası haber ajansı Reuters, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve AK Parti hükümetinin basın kuruluşlarına yönelik akreditasyon uygulamasıyla ilgili yayımladığı haberinde, uygulamanın Türkiye’de “basın özgürlüğünün kötüye gidişinin bir işareti” olduğunu vurguladı.

- AKP hükümeti tarafından yetkileri artırılan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı 2014 yılının 10 ayında 17 binden fazla web sitesine erişim yasağı koydu. 2006 yılında toplamda sadece altı siteye erişim yasaklanmışken, Gezi eylemlerinin yaşandığı 2013’te ise erişimi engellenen site sayısı 15 bin 923’ü bulmuştu.

- Facebook, 2014 yılının ilk altı aylık döneminin değerlendirildiği şeffaflık raporunu açıkladı. Şirket, Türkiye’nin 249 kullanıcının bilgisini talep ettiğini, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu ile mahkemelerinin “Atatürk’ü ve Türkiye Devleti’ni aşağılamak” gerekçesiyle aldığı sildirme kararları uyarınca, 1893 içeriğe erişimin kısıtlandığını belirtti.

- Yüksek Seçim Kurulu, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde tarafsızlığını koruyamayan devlet televizyonu TRT’nin yedi programına yayın durdurma cezası verdi.

- *Evrensel* gazetesi hakkında yolsuzluk soruşturması ve işkenceyi eleştiren haberleri nedeniyle dört dava açıldı. Yolsuzlukla ilgili haberler “gizliliği ihlal” ve “hakaret” suçlamasıyla davalara konu olurken, işkenceden sorumlu tutulan polisler “işkenceci” denmesi de mahkemeye taşındı.

- 17 Aralık soruşturması ile ilgili haberler nedeniyle Taraf gazetesi adliye muhabiri Aysun Yazıcı hakkında iki dava açıldı. “Soruşturmanın gizliliğini ihlal”, “adil yargılamaya etkileme” ve “hakaret” ile suçlanan Yazıcı, toplamda 8,5 yıl hapis cezası istemiyle yargılanacak.

- Savcılık, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın suç duyurusu üzerine, *Cumhuriyet* gazetesi yazarı Can Dündar hakkında, yolsuzluk ve rüşvet operasyonları ile ilgili yazıları nedeniyle, “gizliliği ihlal”, “hakaret” ve “kamu görevlisine hakaret” suçlamalarından üç soruşturma açtı.

- CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun 25 Şubat 2014 tarihli grup toplantısında dinlettiği ve Başbakanlığı döneminde Erdoğan ile oğlu arasında geçtiği öne sürülen ses kayıtlarını “İşte CHP liderinin Meclis’te dinlettiği tapeler” başlığıyla haberleştiren *Zaman* gazetesine Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın suç duyurusu üzerine dava açıldı.

- Yayımladıkları iki yazı nedeniyle *BirGün* gazetesinin sorumlu yazı işleri müdürü İlker Yaşar ve imtiyaz sahibi Bülent Yılmaz’a toplam 4 bin 500 TL para cezası verildi. İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi, İç-Dış Mihraklar sayfasında Twitter kullanıcısı Tanrı (cc)’nin imzasıyla yayınlanan yazılar nedeniyle yargılanan üç gazeteciye 7 ay 17 gün hapis cezası verdi. Yaşar ve Yılmaz’ın cezaları para cezasına çevrildi. Editör Ufuk Çalışkan’a verilen hapis cezasında ise hükmün açıklanması geriye bırakıldı.

Kaynaklar: *Bianet, Taraf, Cumhuriyet, t24, Antenna*

- Uluslararası PEN tarafından Dünya Hapisteki Yazarlar Günü ilan edilen 15 Kasım’da ortak basın toplantısı düzenleyen PEN Türkiye, Türkiye Yazarlar Sendikası ve Türkiye Yayıncılar Birliği; meslekleri yüzünden özgürlükleri ellerinden alınan yazarların sorunlarına dikkat çekti. Toplantıda konuşan Türkiye Yayıncılar Birliği Başkanı Metin Celâl; yapılan yasal düzenlemelerin, internet üzerinden görüş belirtmekte büyük sıkıntı yaratacak ve yazarların hapse atılmasını kolaylaştıracak nitelikte olduğunu belirtti. PEN Türkiye Merkezi 2. Başkanı Halil İbrahim Özcan, “Yasalarda

ZELDA FITZGERALD'IN ROMANI

Therasa Anne Fowler

Doğan Kitap, Çev: Omca Korugan (13,5 cm x 21 cm)

BASKI

Kapak su yolu düzgün diye her şey yolunda gitmiyor. Sırtta şişme ve yuvarlanma, sırt yazısında kayma, forma katlamalarında ayarsızlıklar var maalesef...

KAPAK TASARIMI

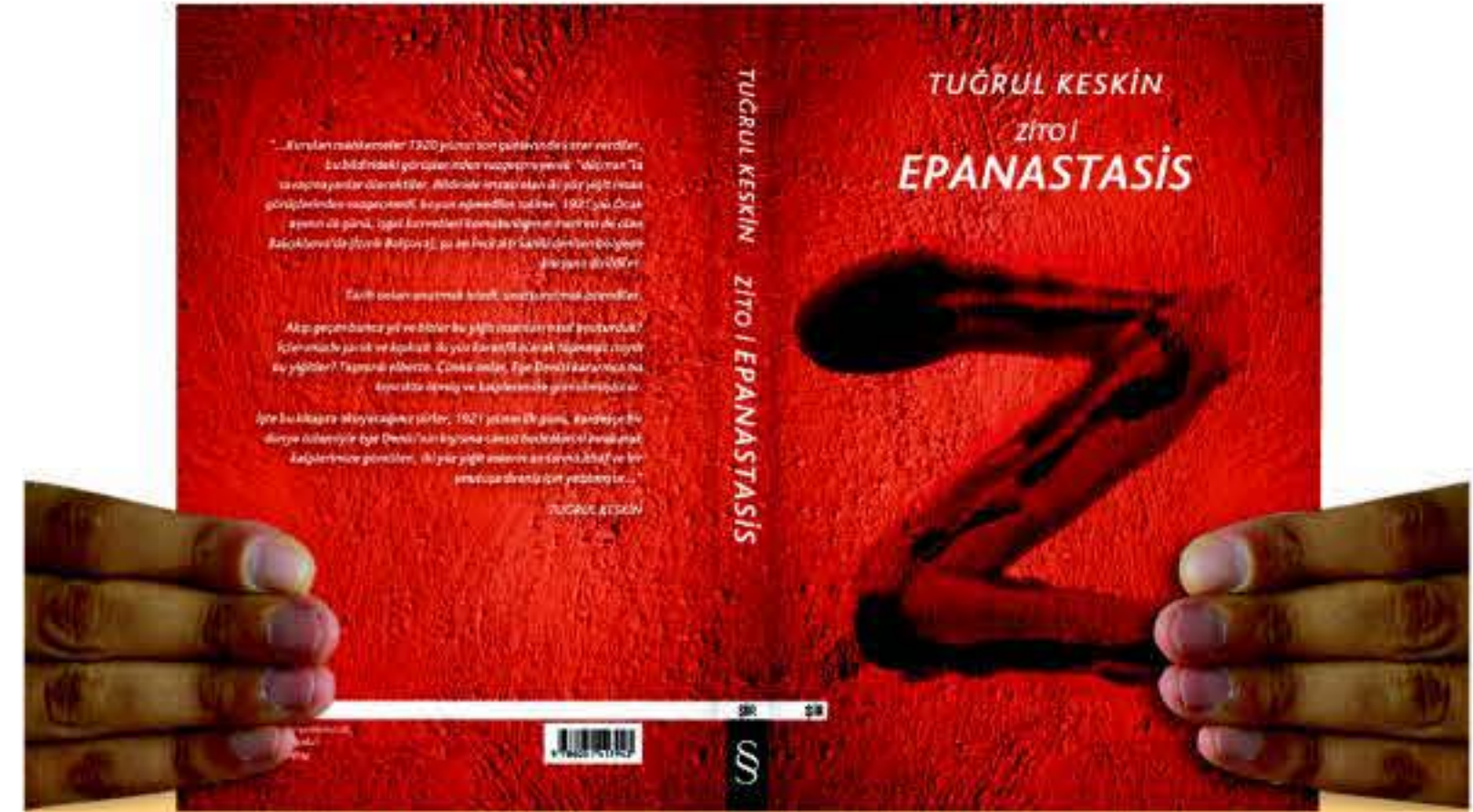

Romanın adı kapağın ortasında yer alan bir kırmızı Z harfi üzerine yazılmış. Zeminde yer alan ve Z'nin ayırdığı çizginin iki yanına çapraz ayna aksi olarak yerleştirilmiş şapkalı kadın fotoğrafını siyah beyaz kullanmak, kırmızı Z'nin okunurluğunu artırmış. Ancak, gerek seçilen yazıtipi gerekse büyük harf kullanımı başlığın okunurluğunu zorluyor. Ayrıca fotoğrafın üzerine yine siyahla yazılan tanıtım cümlesinin bir kısmı fotoğrafın kontrastına kurban gitmiş. Ön kapakta kullanılan zemin renginin sırttan geçerek yayıldığı arka kapaktaki tanıtım yazısı için verilen tasarım kararları oldukça isabetli. Buradaki renk kullanımı ve yazının sütunlara bölünmesi akılcı ve işlevsel. Büyük harfleri gereksiz bir titreşim yaratan tırnaklı yazıtipi sırtı da zor okunur kılmış. Ancak kapağın kahramanı Z harfi, sırtta kendine daha görünür ve manalı bir yer edinmiş.

İÇ SAYFA TASARIMI

İç sayfalarda kullanılan tırnaklı yazıtipi, satır aralarının sıkışıklığına rağmen gerçekten kolay okunuyor. Ancak bu kolaylığı sağlamak için harf araları biraz açılmış sanki. Bu yazıtipinin yatık formu sorunlu görünüyorsa da toplamın içinde pek de rahatsız etmiyor. Sayfa numaraları yerli yerinde. Bölüm girişlerinde kullanılan rakamların büyüklüğü isabetli. Kenar boşlukları yeterli. Paragraf araları biraz daha açık olsa daha akıcı bir okuma sağlanabilir miydi, diye düşünmeden edemiyor insan. İç sayfalarda kullanılan kağıt ince kaldığı için arka vermiş. Yine de 450 sayfalık bir kitabın bu incelikte basılmasının da başka türlü sağlanamayacağını teslim etmek gerek. Kapak yan kağıdı kullanılarak sayfalar ile kapak arasındaki geçiş korunabilseydi daha iyi olurdu. Giriş sayfaları derli toplu. Künyesi ayrıntılı.

ZITO I EPANASTASIS

Tuğrul Keskin Everest Yayınları (13,5 cm x 19,5 cm)

BASKI

Kitabı azıcık aralayarak okumayı sevmediğim için kapak su yolu ters bir kitaba olumlu bakmakta zorlanıyorum. Zemin baskıdaki çapaklar dışında ise, başkaca da önemli bir sorun yok gibi görünüyor.

KAPAK TASARIMI

Bu kitap, ismini bir manifestoya başlık olarak yazılmış *Zito I Epanastasis / Yaşasın İsyan* sözünden alıyor. İşgal kuvvetlerinin askeri olarak Anadolu'ya gönderilen ama "Anadolu'nun işgali emperyal bir oyundur ve Britanya yeni sınırlar çiziyor, mazlumların kanıyla ve biz, mazlum Anadolu halkını öldüremeyiz, onlar kardeşlerimizdir," diyen Yunan Komünist Partisi'nin iki yüzü aşkın üyesinin savaşmayı reddettikleri için, 1920'de, Balçova İnciraltı Sahili'nde kurşuna dizilmeleri anısına yazılmış şiirlerden oluşuyor.

Kırmızı bir zeminin üzerine kanla yazılmış bir Z harfinin üzerinde kitap adı ve yazar adı yer alıyor. Böyle büyüleyici bir hikayenin temsili için önemli olan başlığın neden iki ayrı büyüklüğe bölündüğünü anlamakta zorlandık doğrusu.

Arka kapakta yer alan ve kırmızı zemine beyaz (dişi) harflerle dizilmiş tanıtım metni gereğinden küçük dizilmiş. Sırt okunaklı sayılır.

İÇ SAYFA TASARIMI

İç sayfalar okunaklı bir tırnaklı yazıtipiyle dizilmiş. Yatık ve kalın formları, büyük ve küçük harf kullanımı gibi unsurlar da tasarımda ustalıkla kullanılmış. Dipnot, sayfa numarası gibi öğeler için de aynı şeyi söylemek mümkün.

Kullanılan kağıdın kalınlığı arka vermemesini sağladığı gibi bir şiir kitabına yakışmış da. Kağıt rengi de okuma kolaylığı açısından gerekli kontrastı sağlıyor. Kapak içleri ve yan kağıtlarda zemin rengi kullanmak, bu iş için daha hacimli bir kağıt seçmek gibi kararlar da tasarıma güç katmış. Giriş sayfaları da derli toplu. Künyesi ayrıntılı ve yeterli. Bu haliyle iç tasarım kapaktan birkaç gömlek üstün.

EBRU CEYLAN ÖNERİYOR: BOZKIR KİTABI

Sevgili Ebru Ceylan,
Sabit Fikir okurları bu ay
hangi kitabı keşfetsin?

Tuncer Erdem

“BOZKIR KİTABI”

Peki neden bu kitap?

Çünkü çok sine-masal
ve boz-kırsal.

Hangi müzik eşlik etmeli sence
bu kitaba?

Dilin kendi müziğinin ve
bozkır rüzgarının sesinin
duyulabilmesi için müziksiz
okunmasını tavsiye ederim.

Bize kitaptan tadımlık bir
cümle yazar mısın?

Bir tren yolculuğunda
gece geciken kasabaları
göremez yollar
leuhalar okunmaz
kırli camlar ardından
isimler hatırlanmaz;
göz ucuyla seçilen
iki solgun ışıktır hatırlanan

Başka hangi kitaplar vardı
aklında?

Hasan Ali Toptaş
“Başlarken yalnızsın, bitindiğinde
daha da yalnız”

Mihail Yuryevici
Lermantov
“Zamanımızın
bir kahramanı”

Tesekkür
ederiz !!

BOZKIR KİTABI

Tuncer Erdem
YKY

BİR ÇİÇEĞİN SOLUŞU

“Yazıldığı döneme

bolca göndermede bulunan,

hatta Sartre’a referans veren

karakteriyle Günlerin Köpüğü,

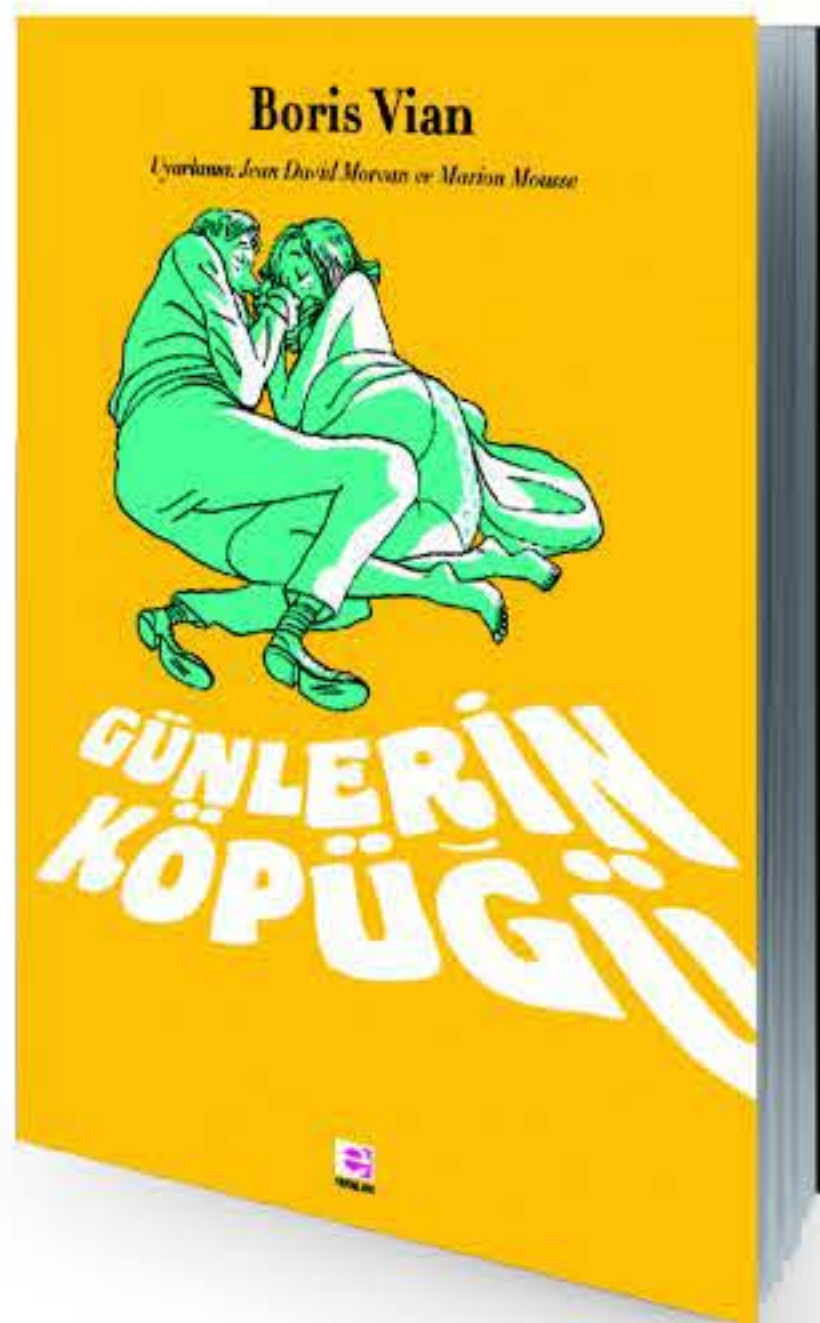
sürrealist bir atmosferin

sınırlarında geziniyor.

Boris Vian’ın yıllar içinde klasikleşmiş, birçok dile çevrilmiş ve hatta 2013’te Michel Gondry tarafından aynı adla sinemaya da uyarlanmış, ilham verici eseri *Günlerin Köpüğü* gerçeküstü arka planıyla belki gerçekten de en çok çizgi romana yakışacak bir metin. Çünkü Boris Vian’ın, adeta gördüğü rüyayı

kaleme aldığı bir eser bu. Okura hem 1940’lardan hem de yazarın hayal dünyasından çokça manzara sunuyor.

Romanın Türkçede E Yayınları etiketiyle okurla buluşan çizgi roman versiyonu, güzel kızlarla “aşk yaşamaya” bayılan zengin adamımız Colin’in, Duke Ellington şarkılarından fırlamış gibi bir varoluşa, neşeli bir güzelliğe sahip Chloe’ye âşık olmasıyla başlıyor. Genç çift kısa sürede evleniyor, bir o kadar

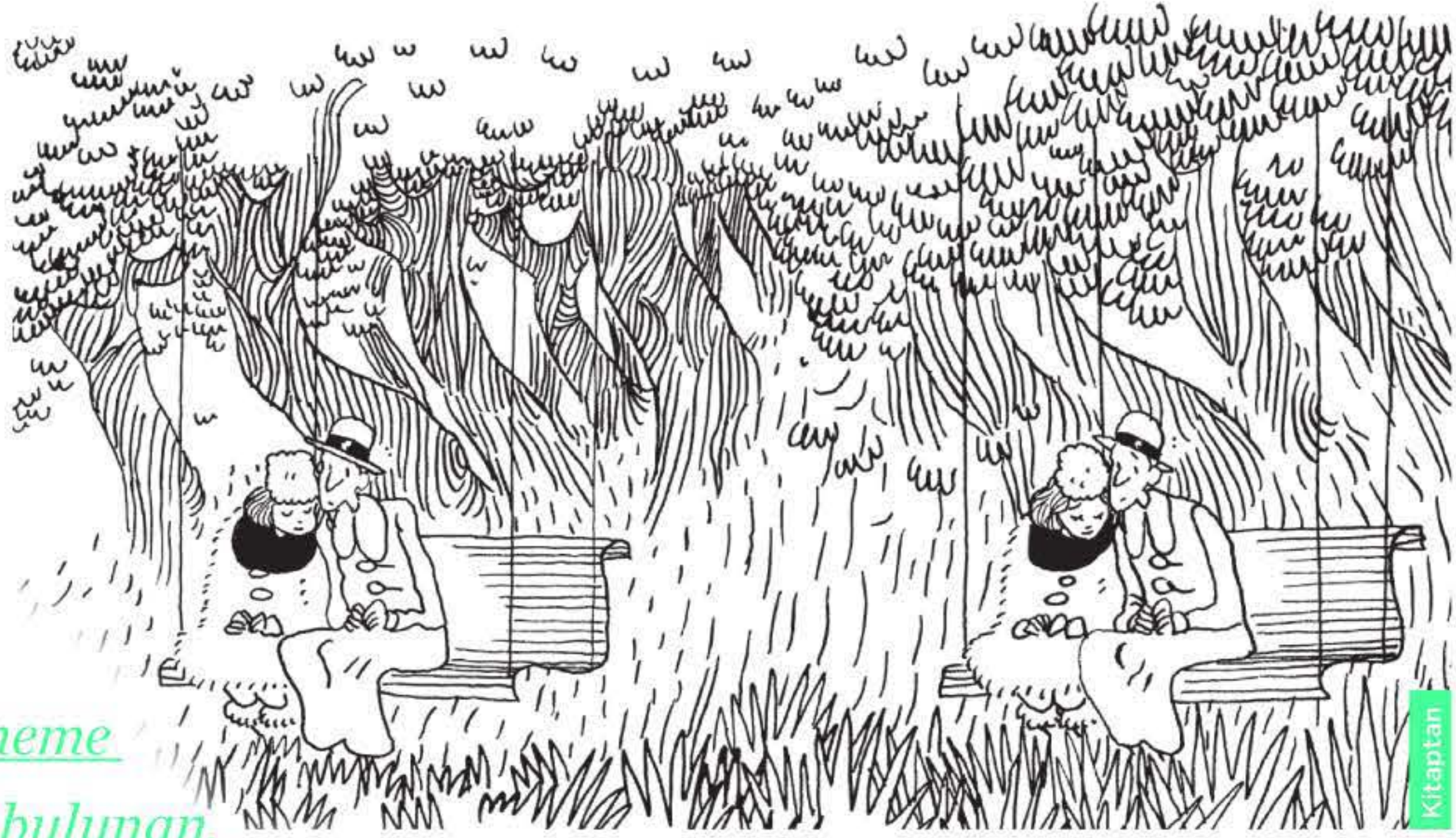

GÜNLERİN KÖPÜCÜ

Boris Vian

E Yayınları

Çeviren: Elif Ertan

Kitaptan

Günlerin Köpüğü’nün çizgi roman versiyonu, zengin adamımız Colin’in neşeli bir güzelliğe sahip Chloe’ye âşık olmasıyla başlıyor.

kısa sürede de Chloe göğsünde bir nilüfer çiçeği açtıran, tuhaf bir hastalığa yakalanıyor. “Güzel çiçek Chloe” günden güne solarken, Colin elinden geleni yapsa da bunlar hiçbir şey işe yaramıyor. Hatta, çokça ayrıntıya inmeden kısaca söylersek; hikaye, başladığı kadar tuhaf şekilde sonlanıyor... Yazıldığı döneme bolca göndermede bulunan, hatta Sartre’a referans veren karakteriyle *Günlerin Köpüğü*, sürrealist bir atmosferin sınırlarında geziyor.

Günlerin Köpüğü, iki Fransız çizgi romancı Jean David Morvan ve Marion Mousse tarafından uyarlanmış. Eserin senaryosuna imza atan Jean David Morvan, arada bir çizerlik yapsa da daha çok bir çizgi roman yazarı olarak tanınıyor. Kendi çizgi romanlarını yazdığı gibi edebiyat uyarlamalarını da çizgi romana uyarlamışlığı var. Bu anlamda, kendi metnini *Günlerin Köpüğü* romanıyla karşılaştırdığından diyalogların aktarılmasından hikaye akışına kadar, eli yüzü düzgün bir uyarlamaya imza attığını söyleyebiliriz. Daha önce *Frankenstein*’da olduğu gibi edebiyatı çizgi romana uyarlayan çizer Marion Mousse’un çalışması için ise, ne yazık ki aynı şey geçerli değil. Sade çizim tekniğiyle birleştirdiği başarılı yüz ifadeleri yabana atılamasa da, insan bu gerçeküstü dünyayı hem okuma hem de çizimlerden izleme şansı bulmuşken biraz daha incelikli bir çalışma bekliyor. Çocuksu çizim tarzı hikayemizin buruk tadına güzellik katsa da, ikilinin birbirine âşık olduğu mutlu bahar sahnelerine ilişkin birkaç “karalama” daha yapamaz mıydı, diye düşündürüyor mesela. Hiç değilse, romanda “bu tarz senin” dedirten şıklık abidesi uşak Nicholas, sıradan uşak kıyafetlerinden biraz fazlasını hak etmez miydi? Konuşan bir faremiz var ayrıca; herhangi bir fareden daha ilginç çizilebilirdi... ■

EKRANA ÇOK YAKINDAN BAKMA

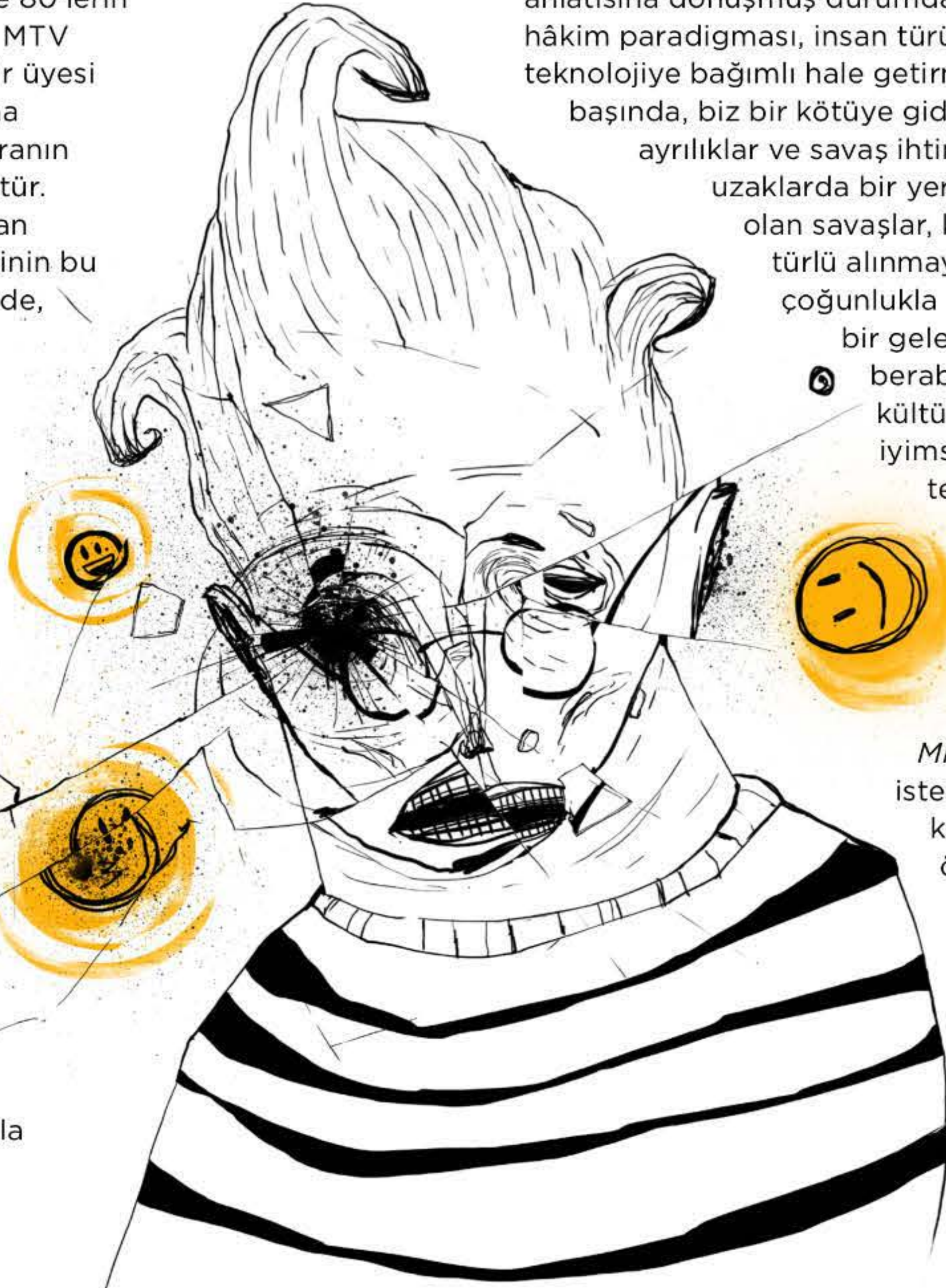
“Teknolojinin faydalı yüzü özellikle son dönemde Hollywood’dan çıkan uzayın fethi filmlerinden gülümsüyor. Black Mirror’ın tartışmaya açmak istediği tekno-paranoya konusu ise madalyonun öteki yüzü.”

Elm Sokağı’nda Kabus serisinin üçüncü filmi *Rüya Savaşçıları*’nda, televizyon yıldızı olmak isteyen Jennifer’in bir gece Zsa Zsa Gabor’un katıldığı bir talk-show’u izlerken uyuyakalması, “ekrandan gelen kabus” konusunda ders kitaplarına girecek bir sahnedir. Derdini son derece dolaysız anlatan bu sahnede Freddy Krueger, ekranın diğer tarafından -soğuk, ışısız tarafından- kollarını ve başını uzatır, ekranın önüne gelmiş olan Jennifer’ı kafa üstü televizyonun içine çeker. Freddy’nin, “İşte bu Jennifer, ekranlardaki büyük çıkışın bu! Prime time’a hoş geldin!” sözleriyle televizyon dünyasının “içine” davet ettiği Jennifer, pembe 80’lerin uyurgezer ilan edilen MTV gençliğinin sıradan bir üyesi olarak elektrik akımına kapılmış, alev alan ekranın içinde yanarak ölmüştür. 80’lerde sık karşılaşılan beden dehşeti filmlerinin bu kıyıda kalmış örneğinde, metaforun ölümü, “ne görüyorsan o” doğrudanlığı ile Jennifer’ın ekrana doğru gidişi, ekrana batışı, ekrandaki görüntünün dışarı taşması, dün televizyonla kurduğumuz ilişkiyi tartışmaya elverişli bir zemin hazırlarken meğerse, bugün içine batmış/ dalmış olduğumuz ve kendileri de etrafımızı çepeçevre sarmalamış bin ekranla alışverişimizi haber veriyormuş.

2011’de başlayan ve şimdiye dek üçer bölümlük iki sezonu yayınlanan İngiliz yapımı mini-dizi *Black Mirror*, en derin fantezisi harfiyen yerine gelen Jennifer’in kara talihini aynalayan ya da “güncelleyen” öyküler anlatıyor. Dizinin yaratıcısı Charlie Brooker’ın deyişiyle *Black Mirror* ismi, elimizden düşürmediğimiz, başından ayrılmadığımız, her masada, her duvarda duran ekranları anlatıyor. Karanlık bir ekrana bakarken kendimizi görüyoruz, karanlık olmayan ekranlara bakarken de artık ekseriyetle kendimizi görüyoruz, görmek istiyoruz. Özellikle sosyal medya bir kolektif iletişim aracı olarak tasarlanmışken çağımızın büyük anlatısına dönüşmüş durumda. Bizim zamanların hâkim paradigması, insan türünün, devamlılığını teknolojiye bağımlı hale getirmiş oluşu. 21. yüzyılın başında, biz bir kötüye gidiş seziyoruz, sekte ayrılıklar ve savaş ihtimalleri/ savaşlar/ uzaklarda bir yerde olup bitmekte olan savaşlar, küresel ısınma, önü bir türlü alınmayan salgın hastalıklar, çoğunlukla tabloid ve kötümser bir gelecek tahayyülünü

beraberinde getirirken, küresel kültür makinesi bir teknolojik iyimserlik fantezisi üretmeye teşne. Teknolojinin faydalı yüzü özellikle son dönemde Hollywood’dan çıkan uzayın fethi filmlerinden gülümsüyor. *Black Mirror*’ın tartışmaya açmak istediği tekno-paranoya konusu ise madalyonun öteki yüzü.

Black Mirror’ın ilk bölümünde, İngiltere prensesini kaçıran bir sanatçı, kadını serbest

Kaan Bağcı

Karanlık bir ekrana bakarken kendimizi görüyoruz, karanlık olmayan ekranlara bakarken de kendimizi görmek istiyoruz.

bırakmak için başbakanın canlı yayında bir domuzla cinsel ilişkiye girmesini şart koşuyor. Televizyonda canlı yayınlanan “olay”ı halk, mide bulantısıyla da olsa, ekran başından ayrılamadan izliyor. İlk sezonun son bölümünde, insanların görüp duydukları her şeyi kulaklarının arkasına yerleştirilen bir implant aracılığıyla kaydedebildikleri ve istediklerinde bu kayıtları yeniden oynatabildikleri bir dünya çıkıyor karşımıza. Hafıza, düşüncelerin ve anıların an be an çok sayıda insanın erişimine açık biçimde kaydedildiği bir ortamda kendi içine katlanıp duran bir düzleme dönüşüyor. Unutmak mümkün değilken hatırlamak nasıl tarif edilebilir? Fiziksel sahadan ayrılan, yani ölen kişilerin Facebook profillerine ne oluyor?

Konu *Black Mirror* ve kehanetler olunca, hiçbir örnek William Gibson’ın 25 yıl önce yazdığı *Neuromancer* kadar isabetli görünmüyor. Gibson, *Black Mirror*’a çizdiği tabloyu duvara sabitleyecek çivileri temin ediyor.

Black Mirror’ın ikinci sezonunun ilk bölümü “Be Right Back,” bu soruya son derece karanlık bir yanıt veriyor. Bu bölümde, ölen eşinin yasını tutan kadın, bir arkadaşının kendisine bahsettiği teknoloji sayesinde eşini ölümden geri alıyor. Kadın eşini ölümden “görünüşte” geri alıyor demek konusunda kararsız kalıyoruz. Söz konusu teknoloji arama motorlarına yazılan her kelimayı, gönderilen ve alınan her e-postayı, sosyal medya profillerindeki tüm sanal malzemeyi bir araya getirilebiliyor, “ölüp giden” kişi, esasen ölmüş olsa da “gitmiyor;” önce tüm bilgiler bir araya getiriliyor, zihin yeniden oluşturuluyor sonra kişinin bedeni klonlanarak bu yapıntı zihin bedene “upload” ediliyor. Tüm iyi bilimkurgu yapıtlarının yanıtını aradığı “insan nedir” sorusuna, insan bir veri bankasıdır yanıtı, satır arasında verilmiş oluyor.

Black Mirror’ın ele aldığı konuları dehşetengiz kılan unsur, şüphesiz, olayların yer aldığı alternatif dünyanın hemen yarın içinde bulunduğumuz dünyaya dönüşebilme ihtimali. Teknoloji neyin kabul edilebilir ve neyin kabul edilemez olduğunu, özel hayatın nerede başlayıp bittiğini, kamusal alanı mümkünse kendi hızına ayak uydurarak, acilen tanımlamayı talep ediyor. *Black Mirror* da zaten el yordamıyla yapmakta olduğumuz bu yeniden tanımlama işinin boşta bıraktığı alanları irdeliyor. *Black Mirror*’ın çoğu bölümünü fantastikten çok korku türüne yaklaşan

Yeni bölümden
ilk fotoğraflar
yayımlandı blie...

birer bilimkurgu anlatısı yapan şey, izleyicide yaratılan, “Yakın zamanda gerçekleşmesi muhtemel bir kehaneti izliyorum,” hissi. Antik Yunan’dan bu yana kehaneti gerçeğe dönüştüren, bir kez ağızdan çıkması, bir kez kayıt altına alınması değil mi?

GIBSON’IN ÇİVİLERİ

Bilimkurgu edebiyatı, sinemayı besleyen bir tür; hatta türün neredeyse tüm köşe taşı filmlerinin edebiyat uyarlaması olduğu iddia edilebilir. Sinemayı etkilediği kadar bilim insanlarını ve mucitleri de etkilediği şüphe götürmez çünkü bilimkurgu edebiyatının tarihi, gerçekleşen kehanetlerle dolu. Fakat konu *Black Mirror* ve kehanetler olunca, hiçbir örnek William Gibson’ın 25 yıl önce yazdığı *Neuromancer* kadar isabetli görünmüyor. *Neuromancer*’da Gibson, siber uzay kavramını ortaya atarak “ağ”ı içinde yaşanan bir matris olarak tarif etti, teknolojik aygıt fetişizmini elle tutulur bir sosyal fenomen olarak ortaya koydu ve sanal gerçekliği, “ortak bir rızayla ve niyetle paylaşılan bir halüsinasyon” olarak tanımladı. *Black Mirror*’ın çizdiği tabloyu duvara sabitleyen çiviler, tam da Gibson’ın bu üç tespiti olarak görülebilir.

Charlie Brooker yakın zamanda, *Black Mirror*’ın bir yılbaşı özel bölümüyle ekrana geri döneceğini haber verdi. Ekranda ve edebiyatta korku türünün takipçilerini sevindirecek şekilde, bu yeni bölümün 1960’lı ve 70’li yıllarda Amicus Yapım Şirketi’nin alameti farikası olan antoloji ya da portmanto film denen korku filmlerinden esinlendiği de açıklandı. Birbiriyle bir biçimde bağlantılı fakat farklı üç ya da dört öykünün birbirini izlediği bu formattaki Amicus filmlerinin çoğunu, Robert Bloch kaleme almıştı. Bu filmler o dönemki istismar sinemasından ya da B tipi korku-fantezi filmlerinden ve özellikle Hammer yapımları arasından sıyrılıp edebi bir tadı ve kaliteyi arayan korku severlere bugün de hitap etmekte. İkinci iyi haber, yine Brooker’ın, “Yılbaşı zamanı güzel bir hayalet öyküsü iyi gider,” minvalindeki açıklaması. Demek ki *Black Mirror* takipçilerini bu yılbaşı, birkaç öykünün yan yana durduğu ve içinden hayaletlerin de geçtiği, hediye gibi bir bölüm bekliyor. ■

2014'ÜN ÖNE ÇIKAN 50 ROMANI

E-postalar, onlarca telefon konuşması ve bir süre sonra yapboza dönen tablo çalışmaları sonucunda (yorgun ve) gururluyuz. İşte 2014 yılının "öne çıkan" 50 romanı!

Söz konusu liste, bu yıl içinde basılan binlerce roman arasından hangilerinin öne çıktığını göstermek için hazırlandı. Bu yıla dair bir bellek oluşturmak niyetiyle. Edebiyat dünyasının ortak sesini sunabilmek için... Ama, mutlak anlamıyla "en iyi"leri göstermek amacıyla, hiç değil. Çünkü, edebiyatın içinde nefes alan bir ekip olarak, yazının numaralanıp sıralanamayacağını, dışarda kalanın içeridekinden pek çok açıdan daha iyi olabileceğini; içeride olanın bile hakkaniyetle değerlendirilemeyeceğini ve hatta belki de, dışarıda kalan o bir tanecik romanın gelecek yüzyıllara kalacak yegane yapıt olma olasılığını barındırdığının farkındayız elbette.

YERLİ ROMANLARIN AĞIRLIĞI

Yılın öne çıkan romanlarını belirlemede dördüncü yılımız. Geriye dönüp baktığımızda, ilk iki yılın listesinde telif romanlar ile çeviri romanların neredeyse eşit sayıda yer aldıklarını görmüştük. 2013 yılında ise, özellikle listenin ilk sıralarında yerli romanların bir ağırlığı vardı; benzer bir durum 2014 listesi için de geçerli. Listenin genelinde yerli-yabancı dengesi fark edilirken, listenin ilk sıralarında yine yerli romanların ağırlığı hissediliyor.

KİMLER SEÇTİ?

A. Ömer Türkeş, Abidin Parıltı, Ahmet Ergenç, Ali Bulunmaz, Altay Öktem, Arzu Erol, Asuman Kafaoğlu-Büke, Aykut Ertuğrul, Aysu Önen, Bâki Asiltürk, Bedia Ceylan Güzelce, Behlül Dünder, Burcu Arman, Burcu Bayer, Bülent Usta, Cemil Kavukçu, Ceyhan Usanmaz, Cihan Akkartal, Elif Bereketli, Elif Tanrıyar, Eray Ak, Ersan Üldes, Faruk Duman, Ferhat Uludere, Fisun Yalçınkaya, Gökçe Gündüç, Gülenay Börekçi, Halil Türkten, Handan İnci, Hande Gürses, Hande Ögüt, Hasan Cömert, Hayati Roman, Haydar Ergülen, Hikmet Hükümenoğlu, Hilmi Tezgör, İpek Şoran, Kaya Genç, Kıvanç Koçak, küçük İskender, Lal Laleş, Levent Cantek, Mert Tanaydın, Müge Gürsoy Sökmen, Müge Karahan, Nazan Maksudyan, Nilay Kaya, Onat Bahadır, Oylum Yılmaz, Sabri Gürses, Selçuk Uygur, Semih Gümüş, Sevin Okyay, Sibel Oral, Süha Oğuzertem, Süreyya Evren, Tanıl Bora, Yankı Enki, Yekta Kopan, Yenal Bilgici.

TÜRKÇEDE İLK KEZ

Bu yıl, örneğin Norman Mailer'in *Amerikan Rüyası*, Kazuo Ishiguro'nun *Öksüzlüğümüz* gibi romanları da bu listeye katkıda bulunan kimi isimlerin aklına gelen romanlardan bazılarıydı; ama bu kitapları listemizde göremeyeceksiniz. Çünkü, sadece Türkçede ilk kez basılan kitapları listeye dahil etmeyi tercih ettik.

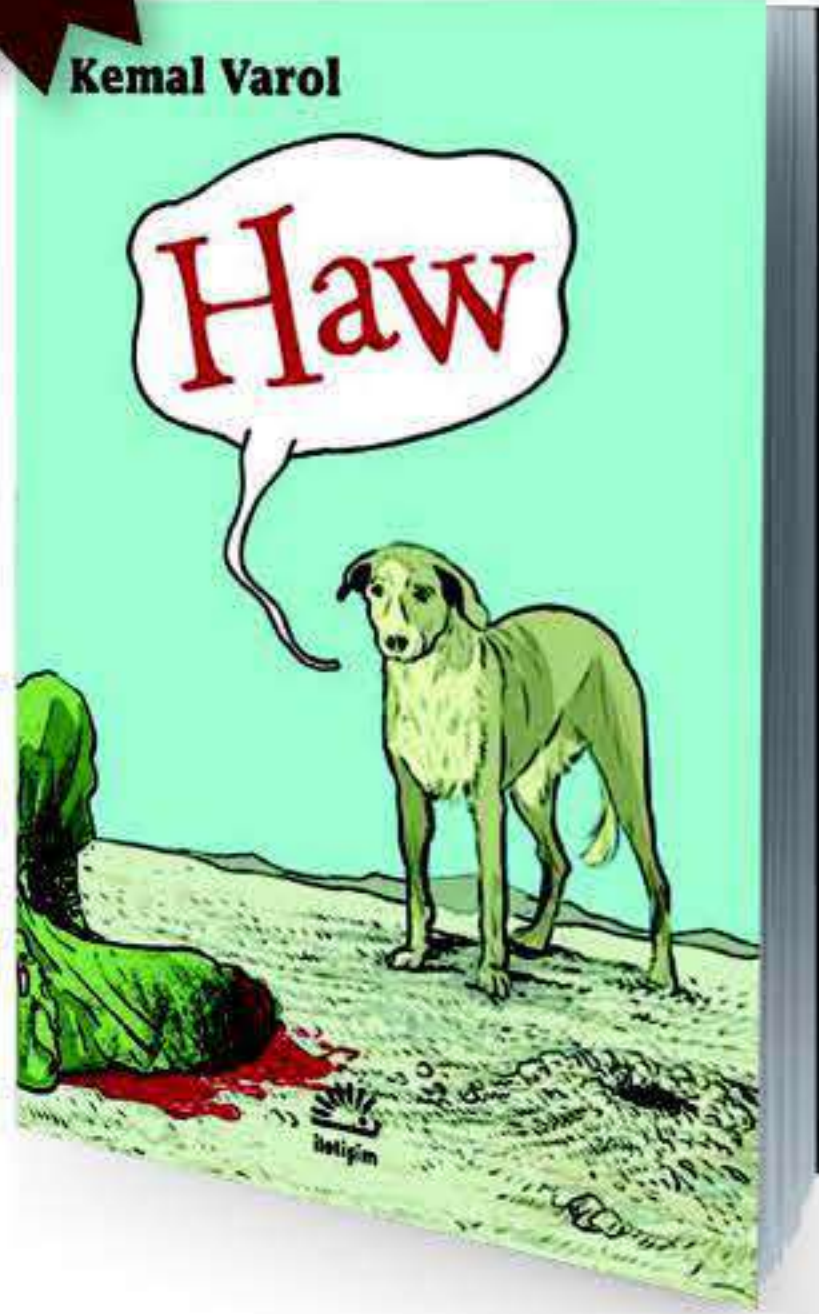
Geçen yılın listesinde de yer alan Mo Yan, László Krasznahorkai, Philip Roth ve Murat Gülsoy, yeni/yeni çevrilen romanlarıyla bu yılın listesinde de adı geçen yazarlardan... Sezgin Kaymaz da yine bu isimler arasında... Hatta Kaymaz'ın burada yalnızca *Kıyas* isimli romanını görüyorsak da, "Sevinç Kuşları" üçlemesinin ilk kitabı olan *Deccal'in Hatırı* da bu yıl içinde yayımlandı; dolayısıyla, aslında bu iki kitabı bir arada da değerlendirmek mümkündü.

Son bir not: Kasım 2013 ile Kasım 2014 tarihleri arasında yayımlanmış 50 romanı, 60 isim belirledi. Herkes kendi 10 kitabını önerdi ve ortaklıklar üzerinden, ortaya bu liste çıktı. Yani seçicilerin her biri, tüm listeden sorumlu değil. Hatta, belki de, bir seçicinin hiç mi hiç beğenmediği bir kitap bu listeye en tepeden girmiş olabilir. Ne ki, bu bizim gözümüzde, kaçınılması gereken bir durum değil.

Akif Kaynar

1

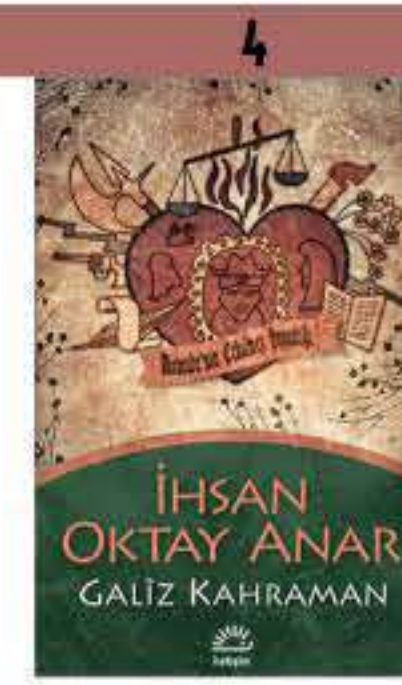
Haw
Kemal Varol
İletişim Yayınları

Renksiz Tsukuru Tazaki'nin Hac Yılları
Haruki Murakami
Doğan Kitap
Çev: H. C. Erkin

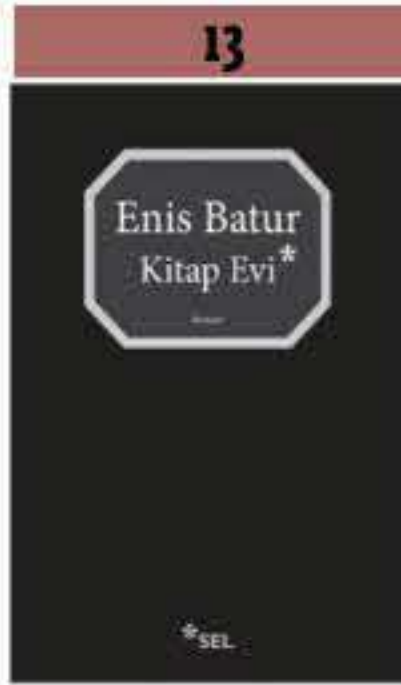
Dünya Ağrısı
Ayfer Tunç
Can Yayınları

Galiz Kahraman
İhsan Oktay Anar
İletişim Yayınları

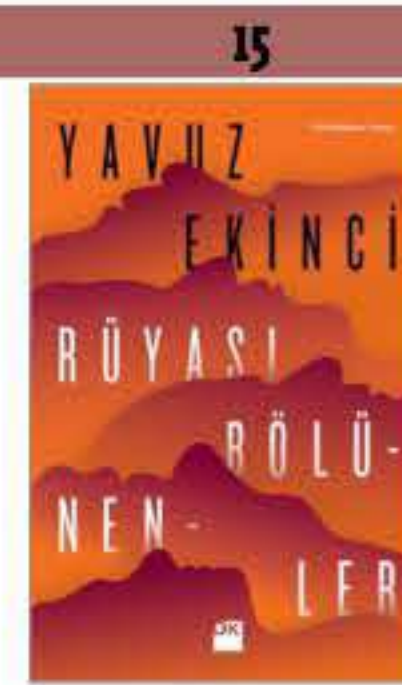
Deliduman
Emrah Serbes
İletişim Yayınları

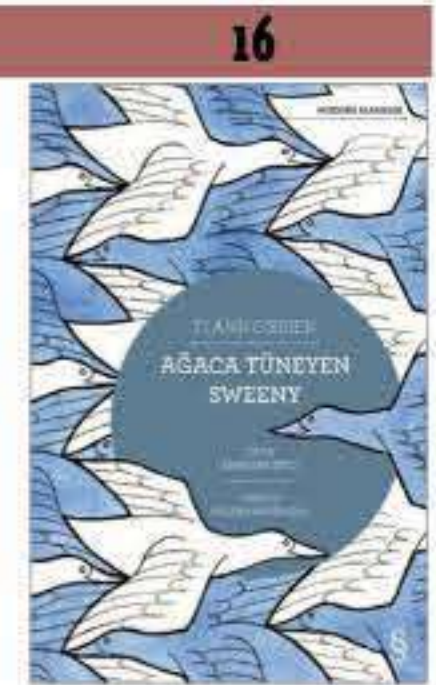
Kitap Evi
Enis Batur
Sel Yayıncılık

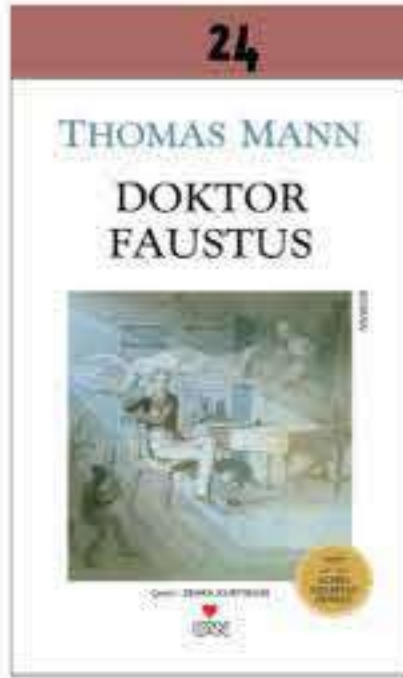
Karanlığın Faydaları
Ror Wolf
Everest Yayınları
Çev: Regaip Minareci

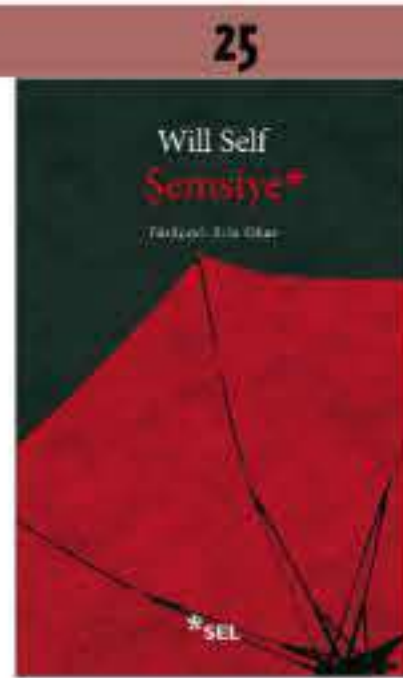
Rüyası Bölünenler
Yavuz Ekinci
Doğan Kitap

Ağaca Tüneyen Sweeny
Flann O'Brien
Everest Yayınları
Çev: Gülden Hatipoğlu

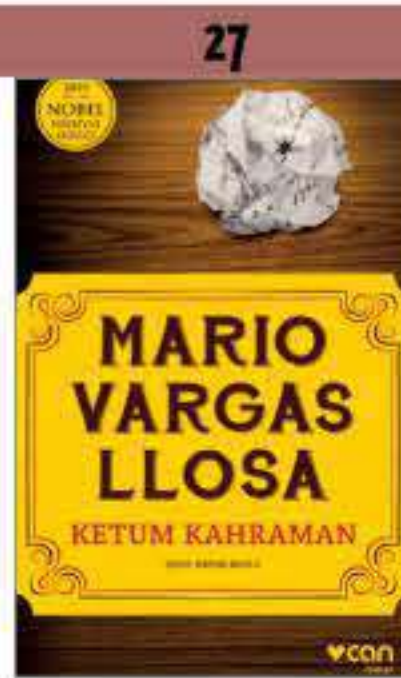
Doktor Faustus
Thomas Mann
Can Yayınları
Çev: Zehra Kurttekin

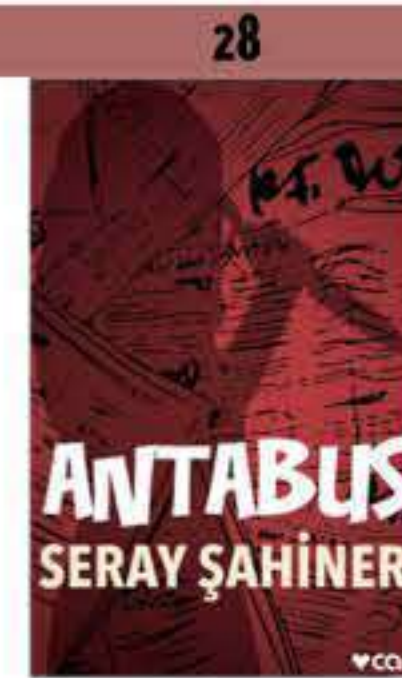
Şemsiye
Will Self
Sel Yayıncılık
Çeviren: Sila Okur

Hayalet Yazar
Philip Roth
YKY
Çev: Burç İdem Dinçel

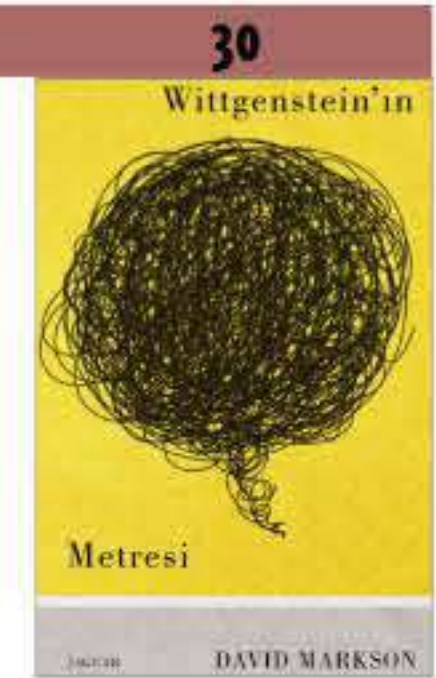
Ketum Kahraman
Mario Vargas Llosa
Can Yayınları
Çev: Havva Mutlu

Antabus
Seray Şahiner
Can Yayınları

Gözlerini Kaçırma
İrmak Zilel
Remzi Kitabevi

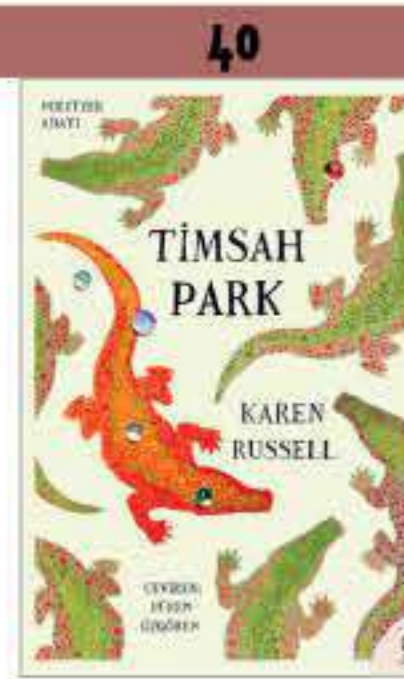
Wittgenstein'in Metresi
David Markson
Jaguar Kitap
Çev: Pelin Angı, Suat Kemal Angı

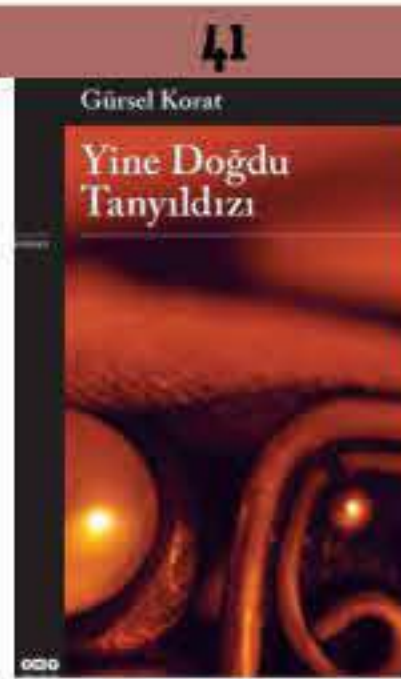
Artemisia
Anna Banti
Metis Yayınları
Çev: Işıl Saatçioğlu

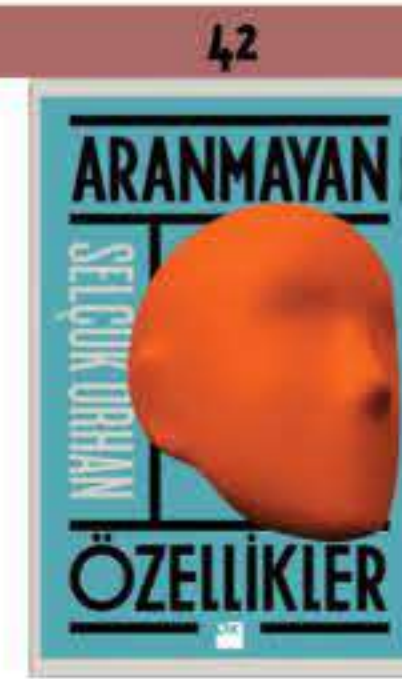
Saçında Gün Işığı
Jhumpa Lahiri
Domingo
Çev: Duygu Akın

Timsah Park
Karen Russell
Siren Yayınları
Çev: Püren Özgören

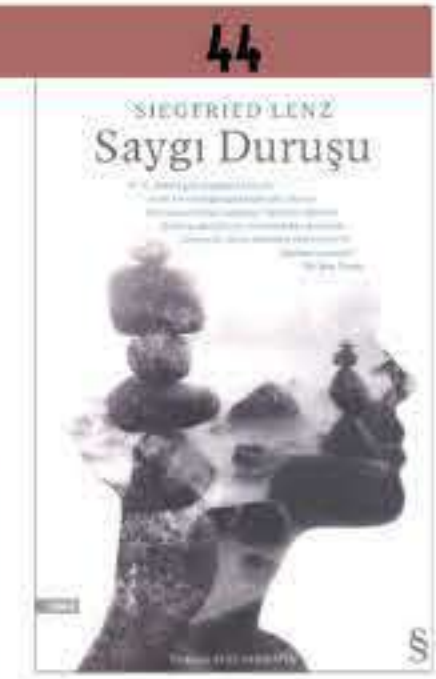
Yine Doğdu Tanyıldızı
Gürsel Korat
YKY

Aranmayan Özellikler
Selçuk Orhan
Doğan Kitap

Daniel'in Kitabı
E. L. Doctorow
YKY
Çev: Seçkin Selvi

Saygı Duruşu
Siegfried Lenz
Everest Yayınları
Çev: Ayşe Sarısayın

6	7	8	9	10	11	12
Köpekler İçin Gece Müziği Faruk Duman Can Yayınları	Doğa Tarihi Hakan Bıçakçı İletişim Yayınları	Swastika Geceleri Karharine Burdekin Encore Yayınları Çeviren: Mehtap Gül Ayral	Ölü Reşat Aslı Tohumcu Doğan Kitap	Gölge ve Hayaller Şehrinde Murat Gülsoy Can Yayınları	49 Numaralı Parçanın Nidası Thomas Pynchon İthaki Yayınları Çev: Feride Evren Sezer	Dolandırıcı Felix Krull'un İtirafı Thomas Mann Can Yayınları Çeviri: Kasım Eğit, Yadigar Eğit
17	18	19	20	21	22	23
Dert Dinleme Uzmanı Adalet Ağaoğlu Everest Yayınları	Kısas Sezgin Kaymaz İletişim Yayınları	Spinoza'nın Günlüğü Şener Özmen Everest Yayınları	Atocha'dan Ayrılış Ben Lerner Jaguar Kitap	İri Memeler ve Geniş Kalçalar Mo Yan Can Yayınları Çev: E. Kurtuldu	Mevsimler Gün Zileli İletişim Yayınları	Jacob de Zoet'in Bin Sonbaharı David Mitchell Doğan Kitap Çev: Sila Okur
31	32	33	34	35	36	37
Bitti Bitti Bitmedi Vedat Türkali Ayrıntı Yayınları	Varlık ve Piçlik Hakan Akdoğan Aylak Adam Yayınları	O Gün İçin Bir Şemsiye Wilhelm Genazino Jaguar Kitap Çev: Çağlar Tanyeri	Kamçatka Marcelo Figueras Doğan Kitap Çev: Seda Ersavcı	Ansızın Günbatımı Ayşe Sarısayın Can Yayınları	Bir Parmak Bal Ian McEwan YKY Çev: Duygu Akın	Ölü Gömme Törenleri Hannah Kent YKY Çev: Ziya Celayıroğlu
45	46	47	48	49	50	
Keni Gecesinde İnci Aral Kırmızı Kedi Yayınevi	Korkağın Türküsü Necati Tosuner İş Bankası Kültür Yayınları	Mutsuzluk Zamanlarında Mutluluk Wilhelm Genazino Ayrıntı Yayınları Çev: Z.A.Yılmaz	Savaş ve Savaş László Krasznahorkai Can Yayınları Çev: Gün Benderli	Pala Hayriye Figen Şakacı İletişim Yayınları	Emanet Şehir Levent Cantek Berat Pekmezci İletişim Yayınları	

EN BİRLEŞTİRİCİ DAVA; KÜRESEL ISINMA

“Su anda insanlık tarafından tetiklenen altıncı yokoluş dönemine ya girdik ya da girmek üzereyiz. Bu, daha önceki büyük yokoluş dönemleriyle karşılaştırıldığında belki de en yıkıcı ve hızlı yokoluş dalgası olacak. “Antroposin”e hoşgeldiniz! Burayı pek sevmeyeceğiz gibi gözüküyor. Distopya hakkında okumak onu yaşamaktan daha eğlencelidir şüphesiz.

MAHİR ILGAZ

mahir@350.org

Japonya Meteoroloji Ajansı'nın taze yayımladığı verilere göre, geçtiğimiz ekim ayı, son 120 yılın -ki zaten daha öncesine ilişkin kayıt yok- en sıcak ekim ayı oldu. Bu yılın mart, nisan, mayıs, haziran, ağustos ve eylül ayları da kayıtlardaki aynı dönemlerle karşılaştırıldığında, gelmiş geçmiş en sıcak aylar oldular. 2014 yılı da, yüksek ihtimalle, kayda geçmiş en sıcak yıl olacak. Buzul erimesi hızlandı, havalar iyice acayipleşti... Üstelik tüm bunlar, ortalama sıcaklıkların sadece 1 santigrat derece artmasıyla gerçekleşti. Birçok kaynakta “güvenli sınır” olarak anılan 2 derecelik artış ise, gezegeni kökten değiştirecek. Kutuplar buzullardan tümüyle arınacak, deniz seviyeleri metrelerce yükselecek... Kötü haber şu ki, atmosfere saldıığımız sera gazları etkisini gecikmeli olarak gösteriyor. Yani dünyanın önümüzdeki dönemde yaklaşık 0,8 derece daha ısınacağı (toplam 1,7 derece) garanti. İklim değişikliğiyle ilgili konuşurken referans verilen “gelecek nesilleri” unutup artık kendimize baksak iyi olur. Kutup ayısı görsellerini de emekliye ayırabiliriz.

İklim değişikliği, bugün dünya üzerinde yaşamın bildiğimiz haliyle sürmesinin önündeki en büyük tehdit. Yaşam derken, bahse konu olan sadece kutup ayıları da değil elbette. Bu, tüm uygarlığın karşı karşıya olduğu en büyük kriz. Elizabeth Kolbert'in *The Sixth*

Extinction: An Unnatural History (Altıncı Yokoluş: Doğal Olmayan Bir Tarih) isimli kitabında net bir şekilde özetlediği gibi, şu anda insanlık tarafından tetiklenen altıncı yokoluş dönemine ya girdik ya da girmek üzereyiz. Bu, daha önceki büyük yokoluş dönemleriyle karşılaştırıldığında belki de en yıkıcı ve hızlı yokoluş dalgası olacak. “Antroposin”e hoşgeldiniz! Burayı pek sevmeyeceğiz gibi gözüküyor. Distopya hakkında okumak onu yaşamaktan daha eğlencelidir şüphesiz. (Nobel Ödüllü bilim insanı Paul J. Crutzen'in dünyanın şu anda içinde bulunduğu çağı tanımlamak için kullandığı Antroposin, insanlığın bıraktığı jeolojik ve iklimsel hasarlarla şekillenen, distopik bir dünyaya işaret ediyor.)

Geldiğimiz noktayı, geçtiğimiz ay G20 zirvesine katılan Başbakan Ahmet Davutoğlu iklim değişikliğini “ontolojik bir olgu” diye niteleyerek en iyi şekilde özetledi aslında. “Ontolojik varoluşunuz olmazsa ne siyasi ne ekonomik varoluşunuz olur. İnsanlığın bugün yaşadığı en büyük sıkıntı iklim değişikliğidir,” diyen Davutoğlu'nun sözleri, iklim meselesinin ciddiyetinin “devlet katında” kavrandığının bir göstergesi olarak alınabilir. Belli ki en azından işin retorik kısmına hâkimiyet var. Ancak Davutoğlu'nun iklim krizine ilişkin bu çok doğru tespiti işin sadece yarısı. İklim krizi bir olgu, bu olgu varoluşumuzu temelden tehdit

ediyor. Peki, sorunun kaynağı nedir ve bu krizi nasıl çözebiliriz? Her şeyden önce sera gazının bir numaralı müsebbibi olan fosil yakıtlardan vazgeçmek için acil adımlar atmamız gerekiyor. Sadece kömür bile tek başına küresel karbondioksit emisyonlarının neredeyse yarısının (yüzde 44) sorumlusu. Kömüre, petrole ve gaza olan bağımlılığımızı acilen sonlandırmamız gerekiyor. Aşına olduğumuz birkaç spesifik örnek verirsek; yeni termik santral yapmamalı, kömürlü santraller için ağaç kesmemeli, ucuz kömür peşinde insanların yaşamlarını riske atmamalıyız...

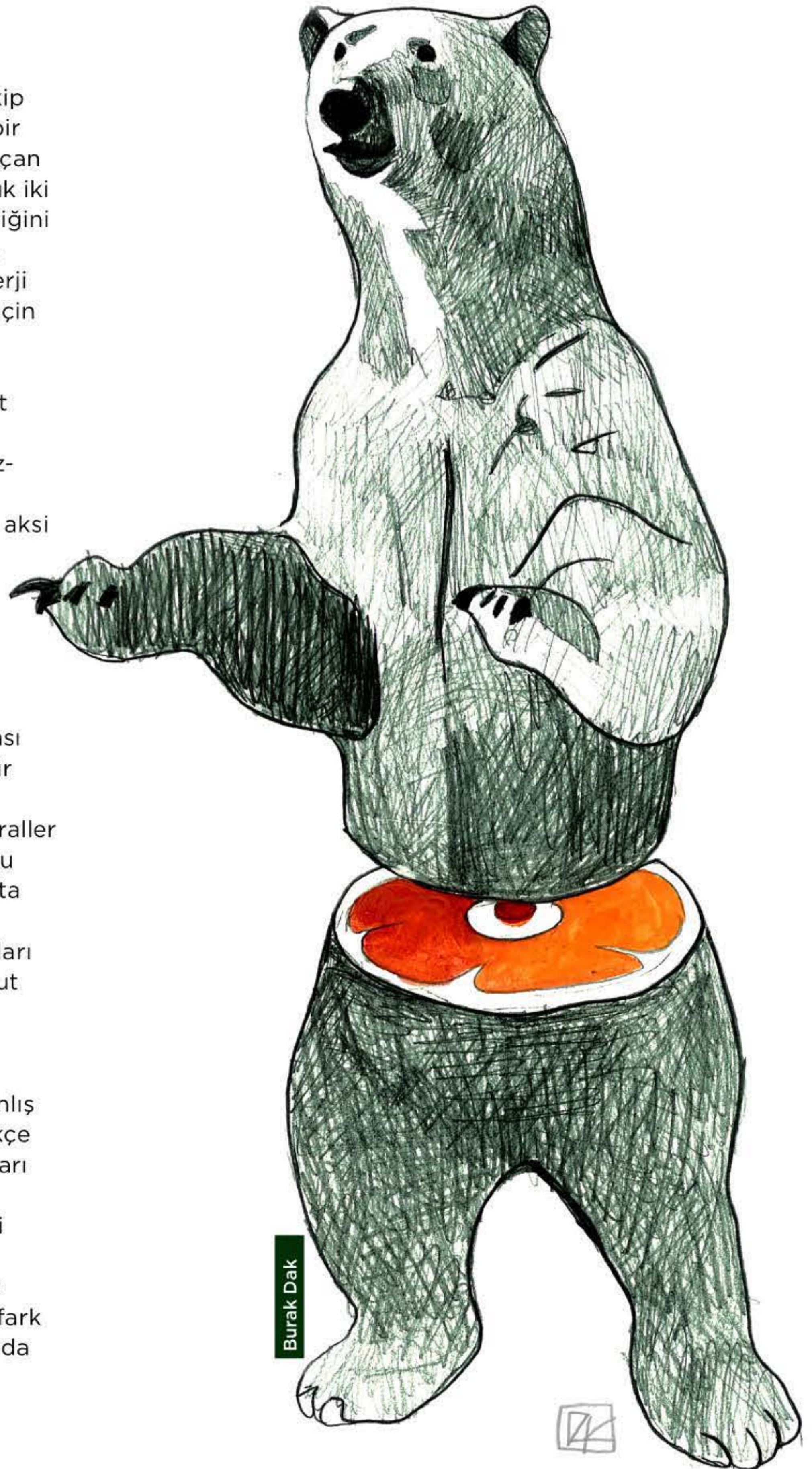
ŞAŞKINLIK YARATAN BİR ADIM

İklim değişikliğini yavaşlatmak ve sınırlamak için atılan her adım önemli çünkü bu adımlar hayatlarımızın ne ölçüde zorlaşacağı konusunda doğrudan belirleyici olacak. Konuyu yakından takip edenlerin dahi biraz şaşkınlıkla karşıladığı böyle bir adım geçtiğimiz ay geldi. İklim değişikliğine yol açan sera gazlarının salımı açısından dünyanın en büyük iki kirleticisi konumundaki Çin ve ABD, iklim değişikliğini durdurmak için kendi aralarında anlaşmaya vardı. Açıkladıkları sera gazı azaltım ve yenilenebilir enerji pay artırımı miktarı iklim değişikliğini durdurmak için gerekenin epey altında olsa da ve anlaşma kapalı kapılar arkasında yapılmışsa da, Çin ve ABD'nin sorunun çözümü için ortak irade göstermesi umut vericiydi. İlk defa gelişmekte olan bir ülke -hatta gelişmekte olan ülkelerin en büyüğü de diyebiliriz- emisyonların sınırlandırılması gerektiğini kabul etti. Küresel ısınmanın siyaseten reddi dönemi, bunun aksi için var gücüyle çalışan fosil yakıt şirketlerinin tüm çabalarına rağmen sona erdi. Elbette bu birdenbire olmadı.

Çin ve ABD arasındaki iklim anlaşmasının eylül ayında New York'ta gerçekleştirilen 400 bin kişinin katıldığı, tarihin en büyük iklim yürüyüşünden sadece yedi hafta sonra açıklanması tesadüf değil. Öte yandan büyük şehirlerde kömür kullanımına bağlı olarak başlayan hava kirliliği ile kırsalda kömür madenleri ve kömürlü termik santraller nedeniyle çekilen susuzluk, Çin'de halkın huzurunu bozuyordu. Dört yazdır hem şehirleri hem de başta tarım olmak üzere kırsal yaşamın tüm yönlerini etkileyen uzun kuraklık dönemleri, aşırı hava olayları ve iklim değişikliğinin gündelik hayata diğer somut etkileri, konuyu bir olgu olarak bizim toplumsal belleğimize de kazıdı.

2013 yazında bir araştırma yapmak üzere Konya'daydım. Konya'nın yeraltı su kaynakları, yanlış sulama tercihleri nedeniyle, uzun bir süredir gittikçe azalıyor. İklim değişikliğinin bölgedeki su kaynakları üzerindeki etkisi tam olarak bilinmese de bir payı bulunduğu açık. Birlikte yediğimiz bir yemekte iki çiftçi sulama üzerine konuşurlarken, biri diğerine asıl meselenin iklim değişikliği olduğunu ve o kriz çözülmezse sulama yöntemlerindeki değişikliğin fark etmeyeceğini anlatıyordu. İklim değişikliği hakkında

İklim değişikliği, yaşamın bildiğimiz haliyle sürmesinin önündeki en büyük tehdit. Yaşam derken, bahse konu olan sadece kutup ayları da değil elbette. Bu, tüm uygarlığın karşı karşıya olduğu bir kriz.

Burak Dak

bilgi seviyemiz farklı düzeylerde olsa da, toplum olarak artık bu kavrama aşınayız. Artan farkındalığın somutlaşması ve eyleme geçmesi elzem.

Öte yandan, sera gazlarının başlıca sorumlusu olan fosil yakıt şirketleri hâlâ çok güçlü. Dünyanın her yerinde bu şirketler siyaseti doğrudan veya dolaylı yollarla etkilemek ve zapturapt altına almak için milyonlarca dolar harcamaya devam ediyor. Bu olağanüstü çaba olmasaydı varoluşumuzu doğrudan tehdit eden bu olguya karşı çoktan önlem alınırdı. Oysa iklim krizi bugün karşı karşıya olduğumuz en birleştirici "dava." Bu krizi küresel olarak çözmezsek, diğer tüm krizlerimizin bir önemi kalmayacağına ilişkin bilinç sadece yüksek siyaset seviyesinde değil, toplumsal olarak yavaş da olsa yerleşiyor. Birçok diğer konuda epey sert tartışmalar içindeki iki büyük devletin ortak iklim hedefleri belirlemesinin ardında biraz da bu eğilim vardı. Savaşmak için bile önce, üzerinde duracak bir gezegen gerekiyor (şimdilik).

ÖNÜMÜZDEKİ YIL KRİTİK

İklim krizinin çözümü için önümüzdeki yıl, kritik bir yıl olacak. Bundan tam bir yıl sonra, Aralık 2015'te, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 21. Taraflar Konferansı Paris'te gerçekleştirilecek. ABD ve Çin'in iklim konusunda ortak hedefler üzerinde

Ya bu deveyi güdeceğiz ya da... Gerisi yok. Çünkü 510 milyon kilometre ötedeki bir kuyruklu yıldız robot indirmeyi başarmış olsak da henüz gidecek yeni diyarlar bulamadık.

anlaşması belirleyici olacak. Daha şimdiden bu konuda adım atmaya yanaşmayan ülkeler üzerlerinde baskı hissetmeye başladı. Paris'ten bir iklim anlaşması çıkması artık ihtimal dahilinde.

Bu aşamada en büyük tehlike bu ivmenin sönük bir anlaşmayla sonuçlanması olur. Örneğin, Uluslararası Enerji Ajansı'nın geçtiğimiz ay yayımladığı "Dünya Enerji Görünümü 2014" raporundaki en dikkat çekici bulgulardan biri, 2 derece sınırını tutturmak için dünyanın 2040 yılı itibariyle karbon emisyonlarını sıfıra indirmesi gerektiği idi. Bunu gerçekleştirebilirsek, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'ne göre, iklim

değişikliğini 2 derecenin altında tutabilme şansımız yüzde 50 olacak. Dünya üzerindeki yaşamın alışık olduğumuza benzer şekilde seyredebilmesi için belki de son çağrı. Dolayısıyla, hükümet ve devlet başkanlarının Paris'e çantalarında ve kulaklarında kendi halklarının talepleriyle gitmesi gerekiyor. Sözel güvencelere dayanan, bağlayıcılığı olmayan ve herhangi bir yaptırım mekanizması içermeyen bir anlaşma kabul edilemez.

Bu varoluşsal krizi çözebilmek için tüm dünyada kısa vadeli gündemlerin etkisinde kalmayan, partizan olmayan ve sinizm tuzağına düşmeyen bir harekete ihtiyacımız var. Önümüzde bir yıl var. Start verildi. Ya bu deveyi güdeceğiz ya da... Gerisi yok. Çünkü 510 milyon kilometre ötedeki bir kuyruklu yıldız robot indirmeyi başarmış olsak da henüz gidecek yeni diyarlar bulamadık. ■

Ethem Onur Bilgiç

Dünya üzerindeki yaşamın alışık olduğumuza benzer şekilde seyredebilmesi için belki de son çağrı.

İKLİM DEĞİŞİR; BİR YENİ EDEBİYAT DOĞAR

“Bundan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmayacak; yağmurlar, hortumlar ve tarımla beraber edebiyat da iklim değişikliğinin etkisi altına girdi. Birçok ülke gibi Türkiye de, iklim değişikliği konusunda üzerine düşeni yapmakta gecikirken, en azından edebiyat bizi neye hazırlanmamız, neler yapmamız gerektiği konusunda düşünmeye zorluyor.”

GÖKŞEN ŞAHİN

goksensahin@gmail.com

Bildiğimiz her şey değişiyor. Soluduğumuz havanın içeriğinden yüzdüğümüz denizin asit seviyesine her şey, bizden öncekilerin bildiğinden farklı. Önceki nesillere yeten sıcaklık haritaları, günümüzde eski moda kalıyor. Bizler, bu acayip havaları yansıtabilmek için sıcaklık haritalarına yeni renkler ekliyoruz. Karlarına roman yazılan Kilimanjaro Dağı, üzerinde artık azıcık kar kaldığından bizi pek heyecanlandırmıyor. Bizim neslimiz, kutuplara gidip milyonlarca tonluk buzulların denize karışmasını; kuzeyinde ve güneyinde kutupları bulunan Dünya'nın, (kelimenin gerçek anlamıyla) tek kutuplu hale dönüşmesini izliyor. Bilim insanları, iklim değişikliğine karşı acilen önlem alınmazsa, insan türünün yeni koşullara uyum sağlayamayabileceğini belirtiyor. İnsan türüyle beraber, dünyadaki başka milyonlarca canlı türünün de yok olacağının altını çiziyor.

Dünya çapında şimdiye kadarki en büyük sosyal hak yürüyüşlerinden birisi de iklim adaleti için gerçekleşti. Eylül ayının aynı hafta sonu 162 ülkede, 2 bin 646 yürüyüş düzenlendi. Gezegenin her tarafında insanlar adalet istediklerini, “iklim adaleti” istediklerini

bağıştılar. Tarihte ilk defa Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri bu adalet çağrısını desteklemek için sokağa çıktı. Tüm ezberler bozuldu, renkler sokakta birbirlerine karıştı... Doğanın kadim parçası insanlık, kendi günahlarını önceki kuşakların günahlarıyla birlikte üstlenerek yaşam biçimimizde şimdiye kadar gerçekleşmemiş büyüklükte bir değişimi omuzladı. Bu yürüyüşe kimse liderlik etmedi, herkes liderlik etti. Hava, değişim koktu.

Şimdi bu değişimin etkileri her alanda görülüyor. Kandinsky, “Her sanat kendi çağının çocuğudur,” der ya... İşte tam da bunu ispatlarcasına, iklim hareketi, sanatı değiştiriyor. Örneğin sinema *Yarıdan Sonra*, *The Age of Stupid* (Aptallar Çağı), *Uygunsuz Gerçek* gibi filmlerle iklim değişikliği konusunda derhal harekete geçmezsek ne gibi felaketlerle karşılaşabileceğimizi açıkça ortaya koydu. Tiyatro da şimdi, yeni bir hikaye anlatıyor. Viktoryen dönemin görkemini yaşatan Shakespeare'in memleketindeki tiyatrolar bile bambaşka bir gerçeklik dünyasına yer vermeye başladı. Kasım ayında Londra'da oynanmaya başlanan 2071, 75 dakika boyunca 2071'deki hayatı tek

Yavuz Girgin

Karlarına roman yazılan Kilimanjaro Dağı, üzerinde artık azıcık kar kaldığından bizi pek heyecanlandırmıyor.

kişilik bir performansla anlatıyor. Güzel yorumlar alan 2071, kapalı gişe oynanıyor.

Öte yandan, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon, dünya liderlerini iklim değişikliği konusunda harekete geçirmek için New York'ta İklim Zirvesi'ni topladığında, dünyadaki bütün büyük gazetelerin ilk sayfasını iklim değişikliği fotoğrafları, haberleri ve makaleleri kapladı. Üstelik iklim değişikliği yalnızca gazetelere haber olmakla kalmadı. Değişen dünyadan, edebiyat ve yazın dünyası da etkilendi. İklim değişikliği politikaları ve değişikliğin ekolojik, ekonomik ve yaşamsal dönüşümlerini kapsayan farklı yönleri Naomi Klein, Bill McKibben, Mark Lynas gibi dünyaca ünlü ve ödüllü yazarlar tarafından ele alınırken; değişen iklim sisteminin hazırladığı gelecek, yeni bir bilimkurgu türünü de doğurdu.

İklim değişikliğini konu alan tüm kitapların dili birbirinden farklı olsa da, aslında hepsi, yaşadığımız dünyada hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını anlatıyor.

HİÇBİR ŞEY ESKİSİ GİBİ DEĞİL!

İklim değişikliğini konu alan tüm kitapların dili birbirinden farklı olsa da, aslında hepsi, yaşadığımız dünyada hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını anlatıyor. Örneğin, eylül ayında New York'ta, Ban Ki-moon'un düzenlediği İklim Zirvesi'nden birkaç gün önce Naomi Klein'in *This Changes Everything: Capitalism vs. The Climate* adlı son kitabının lansmanı yapıldı. Kapitalizmin iklim ile savaşını ele alan kitap, ABD

ve Kanada'da çok ses getirdi. Her ekonomik krizde küresel ve ulusal ekonomileri -kısacası şirketleri ve bankaları- kurtarmak için sosyal haklarımızdan yapılan kesintilerin ve kemer sıkma politikalarının yüz binlerce insan kasırgalarda hayatını kaybettiğinde, deniz seviyeleri yükseldiğinde, kuraklık arttığında, kısacası gezegene ilişkin bir aciliyet söz konusu olduğunda neden gündeme gelmediğini ele alıyor. Bu durumun şirketlerin ve şirketler tarafından ele geçirilmiş devletlerin "iklim değişikliğini reddetme" politikasıyla ve bunun için harcanan paralarla olan ilişkisini açıkça ortaya koyuyor. İklim krizini çözmek için mucizevi bir çözüm beklememek gerektiğinin altını çiziyor ve şimdiye kadar sokağa çıkmadıkça, devletlerin hiçbir hakkı kendiliğinden vermediğini hatırlatıyor. Bildiğimiz iklimlerde tarım yapmanın, tanıdığımız hayvanları çocuklarımıza gösterebilmenin, suya-havaya-toprağa yazdığımız türkülerin ve en nihayetinde gökyüzünün hepimizin paylaştığı müşteriğimiz olduğunu belirtiyor. Müştereklerini savunma hakkının, yaşama hakkı ile olan ilişkisini ortaya koyuyor.

Gwynne Dyer'in *İklim Savaşları* kitabı ise, farklı bilimsel senaryolara göre, iklim değişikliğinin farklı ülkeleri nasıl etkileyeceğini irdeliyor. Hem sosyal politikaları hem de güvenlik politikaları konusunda tüm devletlerin aslında iklim krizine ne kadar hazırlıksız olduğunu ortaya koyuyor. Kitabın Türkiye için öngördüğü 2035 senaryosu ise kesinlikle okunmalı.

Jared Diamond'ın *Çöküş* kitabı da doğrudan bir iklim felaketini ele almıyor ancak şimdiye kadar çevresel felaketler yüzünden çöken medeniyetlerin örneklerini arka arkaya gözümüzün önüne seriyor. Paskalya Adası'ndan Mayalar'a, medeniyetlerin doğayla uyumlu yaşam tarzlarından vazgeçtikleri anda ne kadar hızlı ve ne kadar beklenmedik bir çöküşün içine yuvarlandıklarını anlatıyor. Kitabın hem geçmişte hem de modern tarihimizde çöken medeniyetler hakkında anlattıklarını okurken, şu an

Keşke Çevrilseler

• Naomi Klein

This Changes Everything: Capitalism vs. The Climate (Bu Her Şeyi Değiştirir)

• Bill McKibben

Oil and Honey (Petrol ve Bal)

• David Archer

The Climate Crisis: An Introductory Guide to Climate Change (İklim Değişikliğine Giriş)

• James Hansen

Storms of My Grandchildren: The Truth About the Coming Climate Catastrophe and Our Last Chance to Save Humanity

(Torunlarımın Kasırgası: Yaklaşan İklim Felaketi Hakkında Gerçekler ve İnsanlığı Kurtarmak için Son Şansımız)

• Margaret Atwood

MaddAddam

• J.G. Ballard

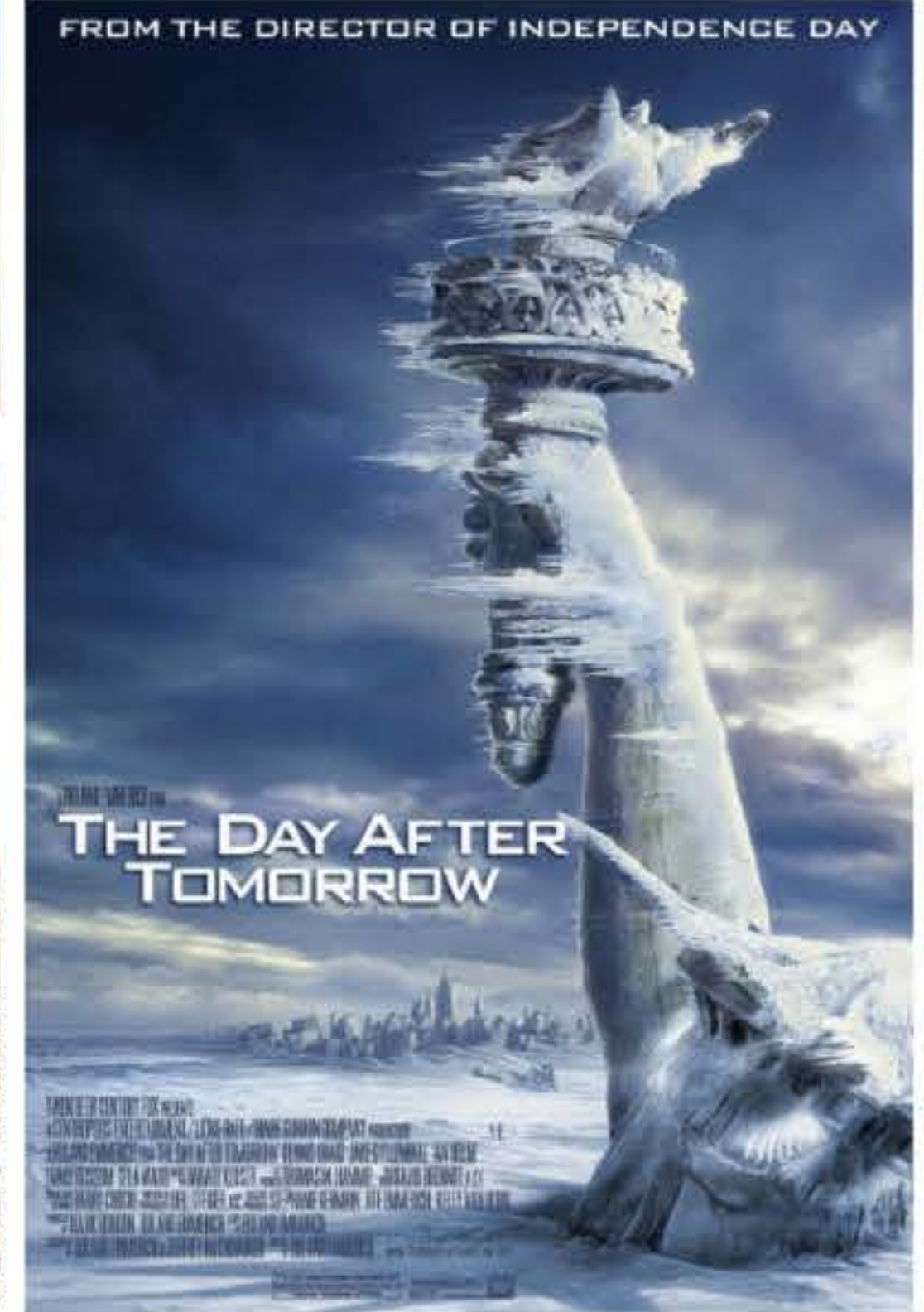
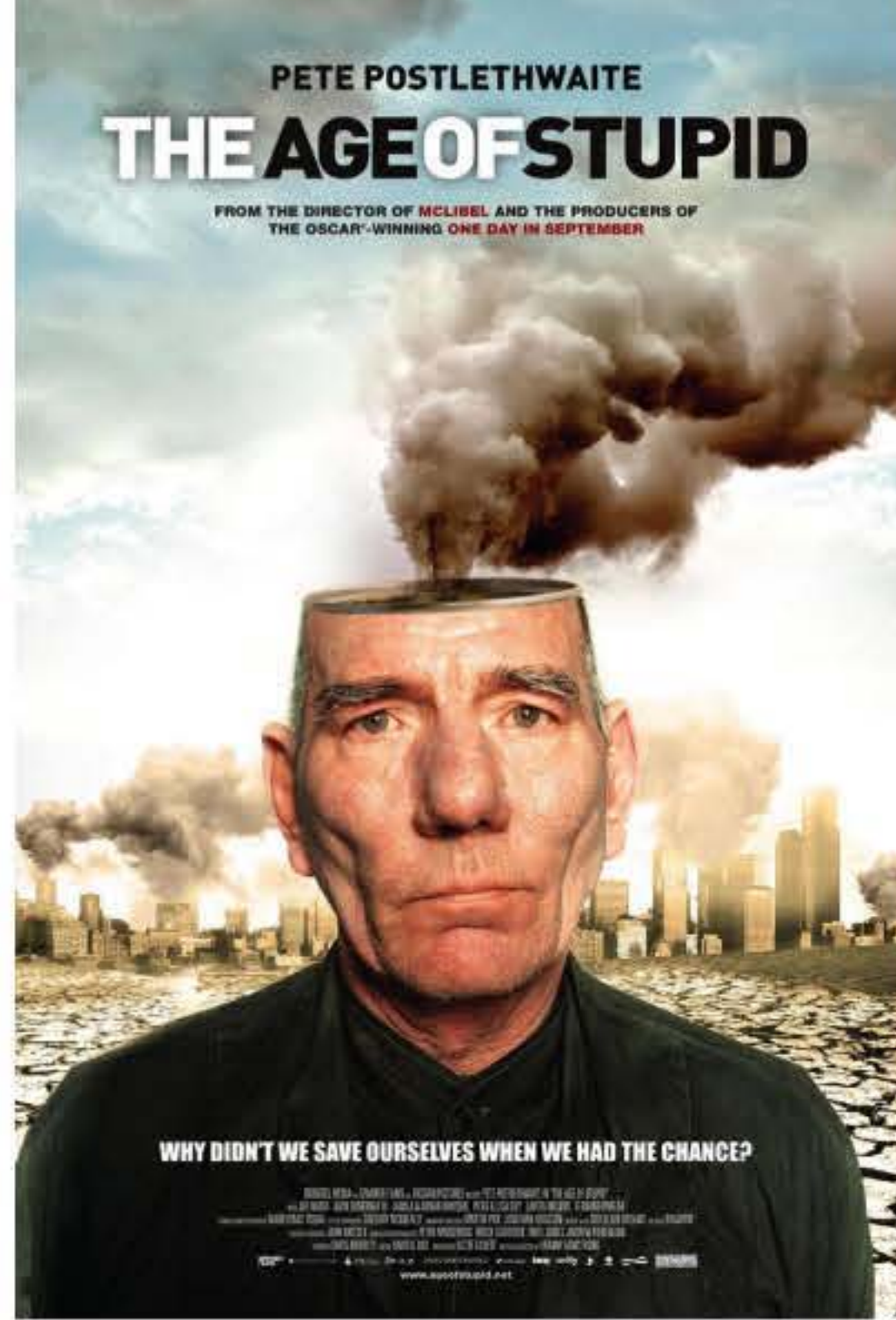
The Drowned World (Batan Dünya - 50. yılı anısına yeni basılan versiyonu)

• Diana Ackerman

The Human Age (İnsan Devri)

• Naomi Oreskes, Erik M. Conway

The Collapse of Western Civilization: A View from the Future (Batı Medeniyetlerinin Çöküşü: Gelecekte bir Bakış)

Yarıdan Sonra, The Age of Stupid (Aptallar Çağı), Uygunsuz Gerçek gibi filmler, iklim değişikliği konusunda derhal harekete geçmezsek ne gibi felaketlerle karşılaşabileceğimizi açıkça ortaya koyuyor.

parçası olduğumuz medeniyetin ne kadar da kırılgan olduğunu hatırlıyoruz. Özellikle de şu noktanın altını çiziyor: “Eğer toplum çevresel kaynaklarını henüz tam olarak tüketmediyse, iklimsel değişikliğin neden olduğu kaynak yokluğuna karşı hayatta kalmayı başarabilir. (...) Ancak kuşkusuz bu tek ihtimal değildir; çevresel etkilerle iklim değişiklerinin kombinasyonu ölümcül sonuçlar doğurabilmektedir.”

DEĞİŞEN BİR DÜNYADA

İklim krizinin, ekonomik, ekolojik ve yaşamsal yönlerinin yanı sıra, değişen bir dünyada olduğumuz gerçeği edebiyatçıları başlı başına etkileyip bilimkurgu yazınına değiştiriyor. Örneğin Margaret Atwood'un “MaddAddam üçlemesi,” önemli eleştirmenler tarafından 2013'ün en iyi kitapları arasında gösterildi. İnsan türünün genetik transformasyonlarla iklim değişikliğine ve sellere uyum sağlama çabasını anlatan bu üçleme, şu sıralarda ABD'de diziye uyarlanıyor.

Değişen iklim sisteminin hazırladığı gelecek, yeni bir bilimkurgu türünü de doğurdu.

Paolo Bacigalupi'nin yazdığı *Kurma Kız* romanı ise, 23. yüzyılda geçiyor. Fosil yakıtların tükendiği bir dünyada, iklim değişikliğinin etkileri yüzünden deniz seviyeleri yükselmiş ve yeryüzünün haritası değişiyor.

Biyoteknoloji ve silahlı biyoteknoloji şirketleri, dünyaya hâkim oluyor. Bu şirketlerin sebep oldukları çevresel sorunlar yüzünden insan nüfusu sürekli tehdit altında. Bu arada insan nüfusunun yerine geçmesi için genetiği değiştirilmiş insanlar yaratılıyor ve köle olarak kullanılıyor. Tayland'ın monarşik sistemi bir çocuk kraliçenin elinde bulunuyor. Kitap, insanın doğanın parçası olduğunu unuttuğunda yüzleşmek zorunda kalacağı sorunları tüm olası ihtimaller çerçevesinde ele alıyor. Bizim yorumlarımızdan daha fazlasını da zaten aldığı ödüller söylüyor: 2009 Hugo En İyi Roman Ödülü, 2010 Nebula En İyi Roman Ödülü, 2010 Locus En İyi Roman Ödülü, 2010 Joan W Campbell Ödülü, 2010 Compton Crook En İyi Roman Ödülü...

Ancak maalesef, iklim değişikliği konusundaki bilimkurgu edebiyatının çok kısıtlı bir kısmı Türkçeye çevrildi. Çevrilenler de o kadar az basıldı ki, bu yazıyı sizlere hazırlarken elimizin altında bulunsun diye erişmeye çalıştığımız romanların birinin baskısını bile piyasada bulamadık. *Kurma Kız* romanının da yalnızca e-kitap versiyonu var gibi görünüyor. Dolayısıyla yeni bir bilimkurgu edebiyatı, dünyada dizilere konu olacak kadar yükselirken, Türkçe okuru belki de konudan bu sebeple biraz uzak kalıyor.

Başta dediğimiz gibi, bundan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmayacak; yağmurlar, hortumlar ve tarımla beraber edebiyat da iklim değişikliğinin etkisi altına girdi. Birçok ülke gibi Türkiye de, iklim değişikliği konusunda üzerine düşeni yapmakta gecikirken, en azından edebiyat bizi neye hazırlanmamız, neler yapmamız gerektiği konusunda düşünmeye zorluyor. ■

EZGİ ÖZ VE EFE BAYSAL İLE SÖYLEŞİ: HAVALAR HER TÜRLÜ ISINIYOR

“Bir distopyanın içinde yaşıyoruz uzun zamandır. Ticaret, fuar, turizm alanlarını kapsayacak “Kuzey İstanbul” diye yeni bir kent düşünüyor mesela. İnsanca yaşanmayacak bir yer; bir makine gibi yaşanabilir belki.”

Kuzey Ormanları Savunması (KOS), üçüncü köprüye itirazla başladı ve bu itiraz şimdi bütün Marmara'ya yayıldı. Küresel ısınma deyince akla KOS'un gelmesinin sebebi, hararetin buralara nasıl sirayet edeceğini merak etmemizdi. Ne ki Ezgi Öz Baysal (sanat yönetmeni) ve Efe Baysal'ın (okutman ve doktora öğrencisi) anlattıkları, meselenin havaların birkaç derece ısınmasından ibaret olmadığını ortaya koyuyor. Peki başka hangi açılardan ısınıyor İstanbul?

“Hep insan merkezli konuşuyoruz ama orada yaşayan başka canlılar da var. Kesilen ağaç başka yere dikilince oradaki ekosistem korunmuş olmuyor.”

Kuzey Ormanları Savunması nasıl başladı?

Efe: Gezi 28 Mayıs'ta başladı. Üçüncü köprünün temeli ise 29 Mayıs'ta atılmıştı. Aynı gün Koç Üniversitesi'nin önünde yoldan geçenlerin görebileceği şekilde bir eylem yapıldı.

Ezgi: Temmuz ayında da bisikletliler olarak, Beşiktaş'ta buluşup üçüncü köprü inşaatına gitmeyi kararlaştırdık. Forumlar henüz çok aktifti. Bisikletli arkadaşların geldikleri hat üzerinde de forumlar vardı. Yeniköy Forumu karşıladı bisikletlileri. Sarıyer merkezde bir basın açıklaması yapıldı. Yolda forumlarla ve merkezdekilerin katılımıyla kitle daha da büyüdü. Oradan üçüncü köprü alanına doğru yola çıkılacaktı. Polis önümüzü kesti.

Efe: Ben Sarıyerli'yim, daha önce Sarıyer'de hiç TOMA görmemiştim. Bir avuç bisikletli için TOMA'lar yol kesmiş. Sonra takım takım gitme iznini kopardık. Bisikletli arkadaşlar "Buralar hep dutluktu" diye pankart açtılar... Ardından aynı ekip, "Madem böyle bir enerji çıktı, devam edelim, bundan sonra Abbasağa'da toplanalım," dedi. Üçüncü köprüde kalmayıp İstanbul'un Kuzey Ormanları'na kadar genişledi. Ardından Marmara'yı kapsayacak bir direniş ağını nasıl kuracağımızı konuştuk. Şimdi Istanca Dağlarından başlayıp aşağılara kadar inen, yerel örgütleri de kapsayan bir ağ kurmaya çalışıyoruz.

Kimlerle bağlantı kuruyorsunuz?

Ezgi: Herkes kendi bölgesindeki bir alanı korumaya çalışıyor. Bu insanların, benzer durumdaki insanların kazanımlarından haberdar olmaları, aralarında ilişki kurulması lazım. Bizim derdimiz işte bu ilişkiyi kurmak. Bir şeyler yapmak isteyen her insanla ağırlıklı olarak sosyal medya üzerinden iletişim kuruyoruz.

Efe: Melen'in suyu çekiliyor, Saray'da kuartz madeni mevzusu var, Istanca'da termik santral meselesi var, madenler ülkenin dört bir yanını katlediyor. Ama mesele İstanbul merkezli dönüyor ve yerel örgütler de bunun farkında.

Ekolojik mücadele, öteden beri aktivistlerle yerelleri bir araya getirme potansiyeline sahip mi? Örneğin Gezi'de ortaya çıkan enerji, yerelde kendini devam ettirebiliyor mu bir şekilde?

Efe: Bundan sadece iki yıl önce bir ağacın kesilmesi haber değeri taşııyordu. Ama Gezi'de ortaya çıkan enerji kamuoyunda duyarlılık yarattı. Ben de örgütsüz biriydim, şimdi bir şeyler yapmam gerektiğini düşünüyorum. Artık daha fazla insan elini taşın altına koyuyor. Fakat bununla beraber iktidar da daha sert karşılık vermeye başladı. Yerele de yansıyor bu durum. Çok da pembe bir resim çizmeye gerek yok, sonuçta politik atmosfer malum. Ama en azından başlangıç için bir adım atıldı.

Peki bu karşılaşmalar ne kadar umut verici?

Ezgi: Bir umut varsa onu yaratan şey umutsuzluğun kendisi. Artık her şey çığrından çıkmış vaziyette. Son bir seneye de bakınca, İstanbul üzerinden konuşuyorum, belki de beş sene öncesinden kat be kat hızlı bir özelleştirme, acele kamulaştırma ve satış

"Biz Yırca'da zeytinliğini koruyan teyzeyi örnek alıyoruz. Çünkü mevzu mega projeden çıktı artık. Çok küçük alanlar bile ciddi anlamda savunulmak zorunda."

söz konusu. Bunların tamamı son kalan nefes alma alanlarını konu alıyor. Dolayısıyla etki alanı çok fazla ve birçok haneye dokunuyor. Çok fazla insan bununla direkt ilgili. İki sene önce projeleri biz anlatıyorduk. Şimdi yereldekiler de olup bitenin farkında, hangi projenin kendilerini nasıl etkileyeceğini biliyorlar. Biz Yırca'da zeytinliğini koruyan teyzeyi örnek alıyoruz. Çünkü mevzu mega projeden çıktı. Çok küçük alanlar bile ciddi anlamda savunulmak zorunda.

Kuzey Ormanları'nda bütün bu projeler yapılırsa ne olacak İstanbul'a?

Efe: Bir distopyanın içinde yaşıyoruz uzun zamandır. Gezi'nin bu kadar önemli olmasının nedeni de bu. Bize şunu gösterdi: Başka bir dünya mümkün ve üstelik hemen, şimdi, burada olabilir. Aksi halde sürdürülemez bir yere gidiyor İstanbul. "Kuzey İstanbul" diye yeni bir kent düşünülüyor mesela. Ticaret, fuar, turizm alanlarını kapsayacak. İnsanca yaşanmayacak bir alan, belki makine gibi yaşanabilir ancak.

Ezgi: Ekolojik proje yaparken de insanların üretim alanları yok ediliyor. Bu kendi içinde bir tezat. Şu anda Göktürk tarafında hafriyat kamyonları hiç durmuyor... Çin'de çekilmiş fotoğrafları görmüşsünüzdür, her yer sis altındadır sanki. Bu fotoğraflar burada da çekilecek. Üzerinde yaşadığımız verimli toprakları verimsiz hale getiriyoruz... Orman önce bir mesire yeri, sonra tabiat parkı oluyor ve ardından özelleştiriliyor. Yeşil alanları otoban kenarlarında bulabiliyoruz ancak. Üstelik hep insan merkezli konuşuyoruz ama orada yaşayan başka canlılar da var. Onların yaşam alanları ortadan kalkıyor.

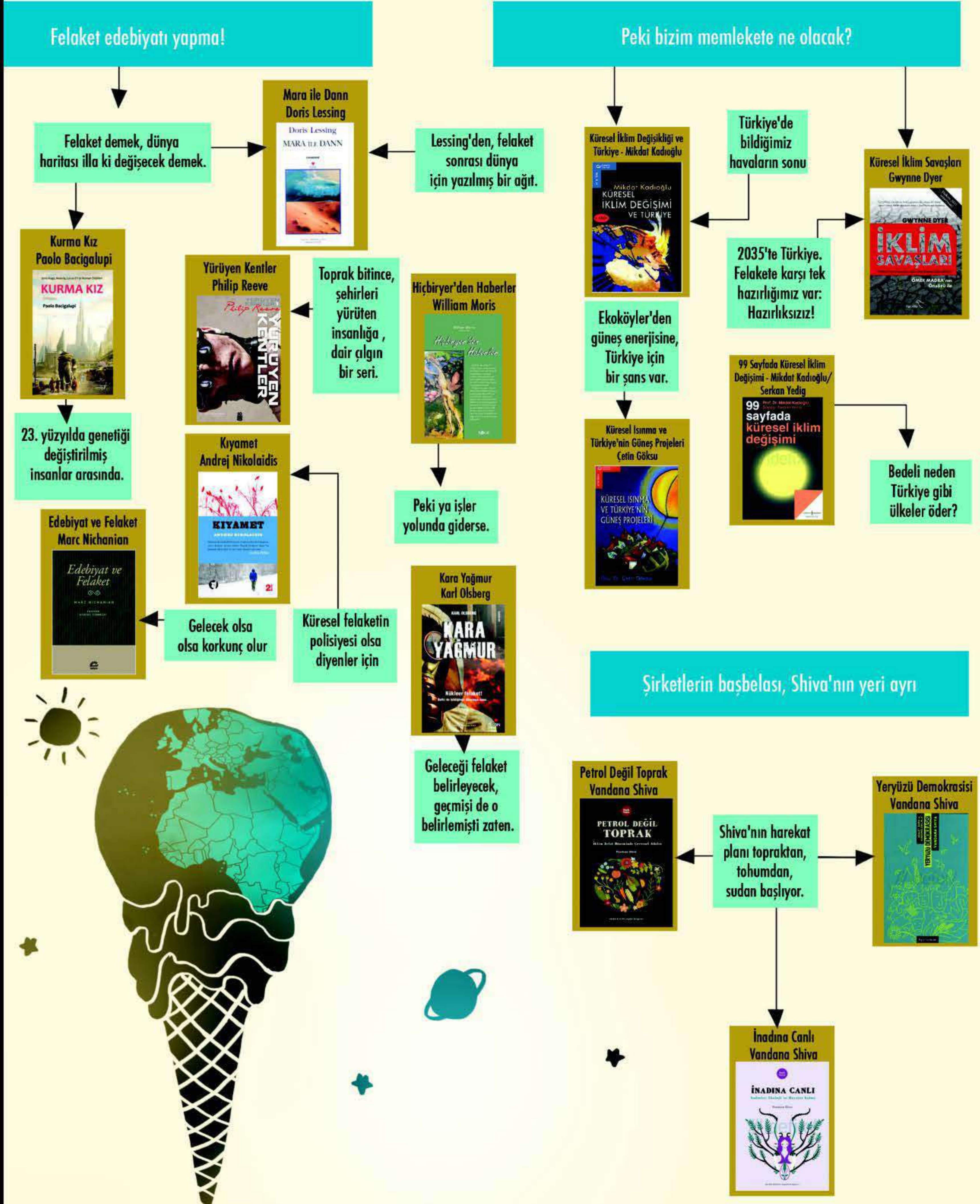
Efe: Oradan kesilen ağaç başka yere dikilince oradaki ekosistem korunmuş olmuyor.

Ezgi: Üçüncü havalimanının yapılacağı yer kuş göçlerinin en yoğun yaşandığı bölge. Bu sene 20 bin leylek ortada kaldı çünkü ağaçların yerinde artık betonlar vardı. İnsanların bundan haberleri bile olmadı, eğer olsaydı vicdan sahibi hiç kimse bunu kabul etmezdi. Kalkınma söyleminin karşısında ancak vicdanımız ve insanlığımızla durabiliriz. Başka kurtuluş yok. ■

Dünyayı aptallardan kurtarma yolları

şirketlere karşı olmak, onlarla bu anlamda savaşmak demek. Bu, şimdi biliyoruz ki siyasi değil hayati bir direniş. Komplolarını boş verin, edebiyattan tarihe, politikadan felsefeye, popüler bilim kitaplarından inceleme araştırma çalışmalarına uzanan geniş bir yelpazede gezerek "çevre"mizde olan biteni öğrenmek mümkün. Kararsız Okur bu ay, felaketin eşiğindeki dünyayı aptallardan kurtarmanın yollarını kitaplarda arıyor.

BİR ZARF VE MAZRUF HİKAYESİ

“Daha mütevazı bir başlık atılsaydı, bu kadar tantana yapılmısaydı ve ben kitaba içerisindeki sorgulamalarla uyumlu bir sadelik ve içtenlikle başlasaydım, acaba metne daha yakın hisseder, daha çok sempati duyar mıydım?”

90'lara kadar bir sadelik hâkimdi kitaplar dünyasında. Sessizce çıkarlardı kitapçı raflarına. Hele 70'ler, 80'ler, çoğunlukla tesadüfen keşfederdik kitapları. Kitapçıya aklımızda bir isim ile gittiğimiz nadirdi. Küreselleşme ile birlikte biz de keşfettik pazarlamayı. Köşe dönmeçilik her nesneyi adamakıllı metalaştırdığı gibi, kitabı da metalaştırmanın dibini buldu. Yazar da bu hiper-metalaşma sürecinin önemli halkalarından birisi haline geldi. Eski kitaplarla zamane kitaplarının arka sayfalarını bir karşılaştırmak yeterli. Artık herkes o kapağın altındaki metnin ne olağanüstü, ne aykırı, ne duyulmamış bir nane olduğunu duyurmak için yetkili-yetkisiz mercilerin sözlerine baş vuruyor. Amaç tüketicinin (okur değil) satın alma güdüsünü harekete geçirecek, hedef kitleye en uygun sözcükleri seçerek malını çok satar yapabilmek. Bir de yerli kitaba yabancı bir referans verebiliyorsan şahane! “Avrupa’yı sarsacak yeni Türk yazar, uyuşmuş beyin kıvrımlarınıza Boğaz’ın nefis havasını üfleyerek bedeninizi dinamitliyor!” İngilizcede “Too good to be true,” diye bir deyiş vardır; Türkçeye, “Gerçek olamayacak kadar iyi/harika/mükemmel” şeklinde çevirebiliriz. Saftirik âşıkların aşkın ilk safhasında sevgilileri için henüz kokmuş çoraplarını, ilkel kıskançlık krizlerini, ana-baba travmalarının kalıntıları tanımadan önce hissettikleri duygudur bu. Artık çoğu kitapla ilgili tanıtımları, arka kapak incilerini okuduğumuz zaman hissettiklerimiz buna benziyor. Zamane yazarlarının hepsi klasik olmaya aday mükemmel metinler kaleme alıyor, başımız dönüyor mükemmellikten. Zaten kitap tanıtımı da bir endüstri haline geldi...

Abartmanın sakıncası ne? Şu: beklentiyi çok yükseltiyorsunuz. Konu mesela cep telefonu değil de kitap olunca işler karışıyor. Ekran büyüklüğü, efendim piksel sayısı, arka ön kamera konularında manipülasyon yapamazsınız. Ama bir metnin çığır açıp açmadığını, yeni bir tür yaratıp yaratmadığını, edebiyat dünyasına bir bomba gibi düşüp düşmediğini cetvelle ölçmenin imkanı yok. Bunlar kitabı hiç eline almamış metin yazarının, yazarı çok seven isim sahibi eşin dostun, kitabı okumamış yayıncısının ifadeleri olabilir. “Buna şu kadar piksel dediler, ama o kadar değilmiş,” diye gidip kaymakamlığın tüketici masasına şikayet edemezsiniz; düşeceğiniz bir sonraki tuzağı beklersiniz kuzu kuzu.

Zamane yazarlarının hepsi klasik olmaya aday mükemmel metinler kaleme alıyor, başımız dönüyor mükemmellikten.

Seda Mit

RAKIYI KARANFİLLE İÇEN BİLGE

Ömer Faruk'un *Yarabıçak* adlı, *Banka Soymuş Bir Devrimcinin Samimi İtirafı* alt başlıklı, denemeler toplamı olduğu belirtilen kitabı da, erkenden başlayan “kitap çıkacak” haberleri ve köşe yazıları da, kitabın iddialı ismi, arka kapak için özel yazılan metni ve başına eklenen uzun sunuşu da merakımı celbetti ve bünye bu kadar gaz alınca da heyecanlandım. İnsan heyecanlanmaz mı? “Hayata dair temel soruların kökenine hikâye, şiir, şarkı, sinema ve felsefenin içinden geçerek” ineceğim vaat ediliyordu. Ayrıca, “Ömer

Özellikle gençlere tavsiye ediyorum kitabı. Deleuze bahsinde daha yetkin hissedenlerin ise kendilerinin karar vermesi en doğrusu.

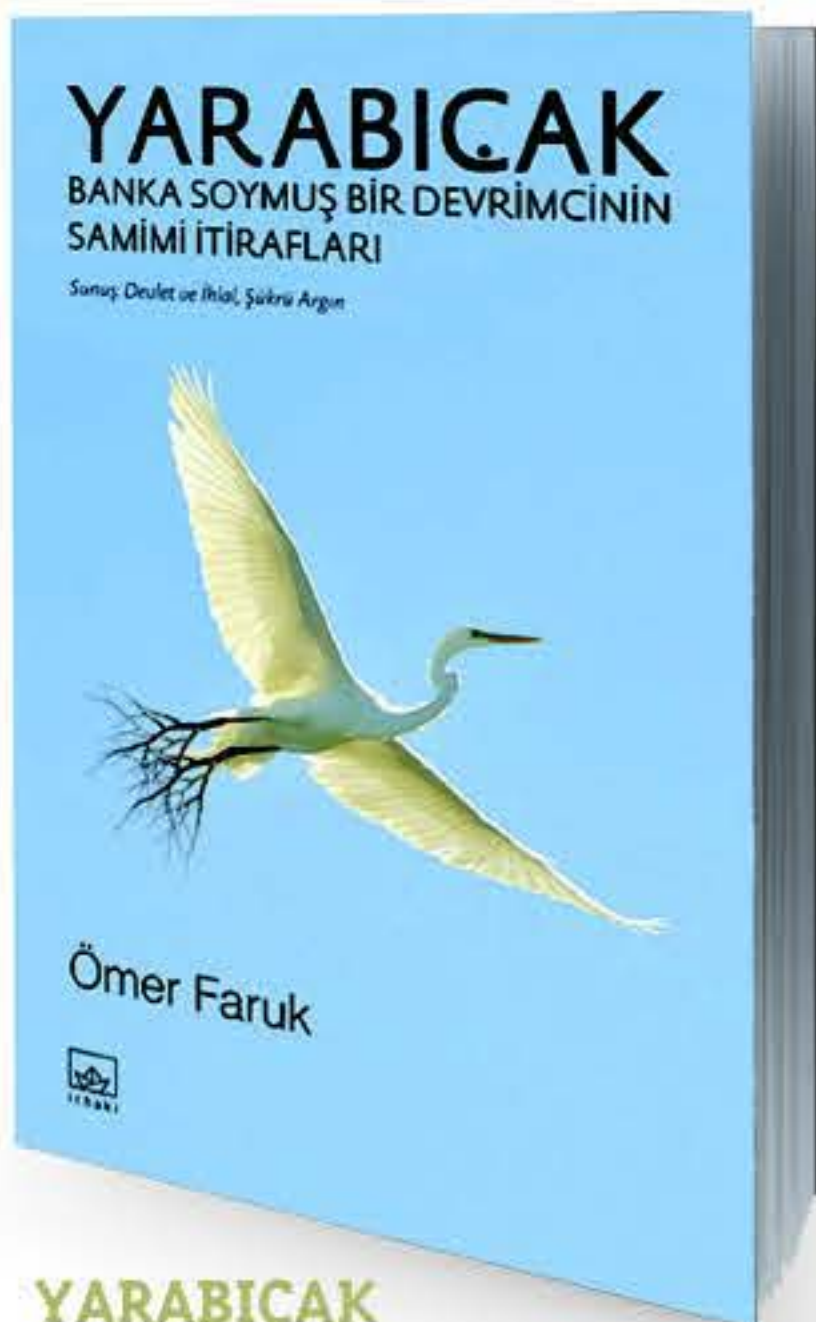
Faruk'un son derece cüretkar metni cevapları değil, yeni soruları doğuruyordu." Ve "Yarabıçak özgürlüğün bir durum değil, bir pratik olduğunu ve bu pratiğin hedef aldığı sınırların nesnesi olmak ile öznesi olmak arasındaki sinsi geçişliliği görmek ve hatırlamak için dikkatle okunması gereken çok katmanlı bir metindi."

Öncelikle alt başlığı unutunuz: Öyle bir şey yok. Devrimcimiz bir banka soygunu planlamış ama fiilen gerçekleştirilmemiş. Dolayısıyla devrimci bir maceraya ilişkin anılar canlanıyorsa gözünüzün önünde, olayın bankada geçmediğini söylemek zorundayım. Öte yandan banka soymamış ama soyduğunu düşünmemiz istenen devrimcimizin "itirafları"na da pek rastladığımı söyleyemeyeceğim. Daha çok, rakıyı karanfille içen bilge adamın, banka soygunu tasarlamış ama eyleme katılmamış kaçak devrimciye önce Boğaz kıyısında, sonraki yıllarda da evinde çektiği söylevler söz konusu olan. Dolayısıyla hem banka soymamış hem de pek bir şey itiraf etmeyen bir devrimci söz konusu metinde. Daha sonra hayatını bu düzende nasıl idame ettirdiğini, söylemine uygun bir yersiz yurtsuzluğu, göçebeliği eyleme geçirip geçiremediğini de öğrenemiyoruz.

Deleuze-Guattari ve Çingene açılımları elbette ilginç ve yararlı. Vurgulamak istediğim de bu; bu ilginçliği ve yararlılığı abartırsak, zararlı kısma geçmeye başlıyoruz. Şunu düşünmeden edemiyorum: Daha mütevazı bir başlık atılsaydı, kitabın içinde ve dışında metne yönelik

bu kadar tantana yapılmazdı ve ben kitaba metindeki sorgulamalarla uyumlu bir sadelik ve içtenlikle başlasaydım, acaba daha yakın hisseder, daha çok sempati duyar mıydım? Eleştirip sorguladıklarını iletirken cılızını çıkarmasa daha sahici bulmaz mıydım? Muhtemelen öyle olurdu.

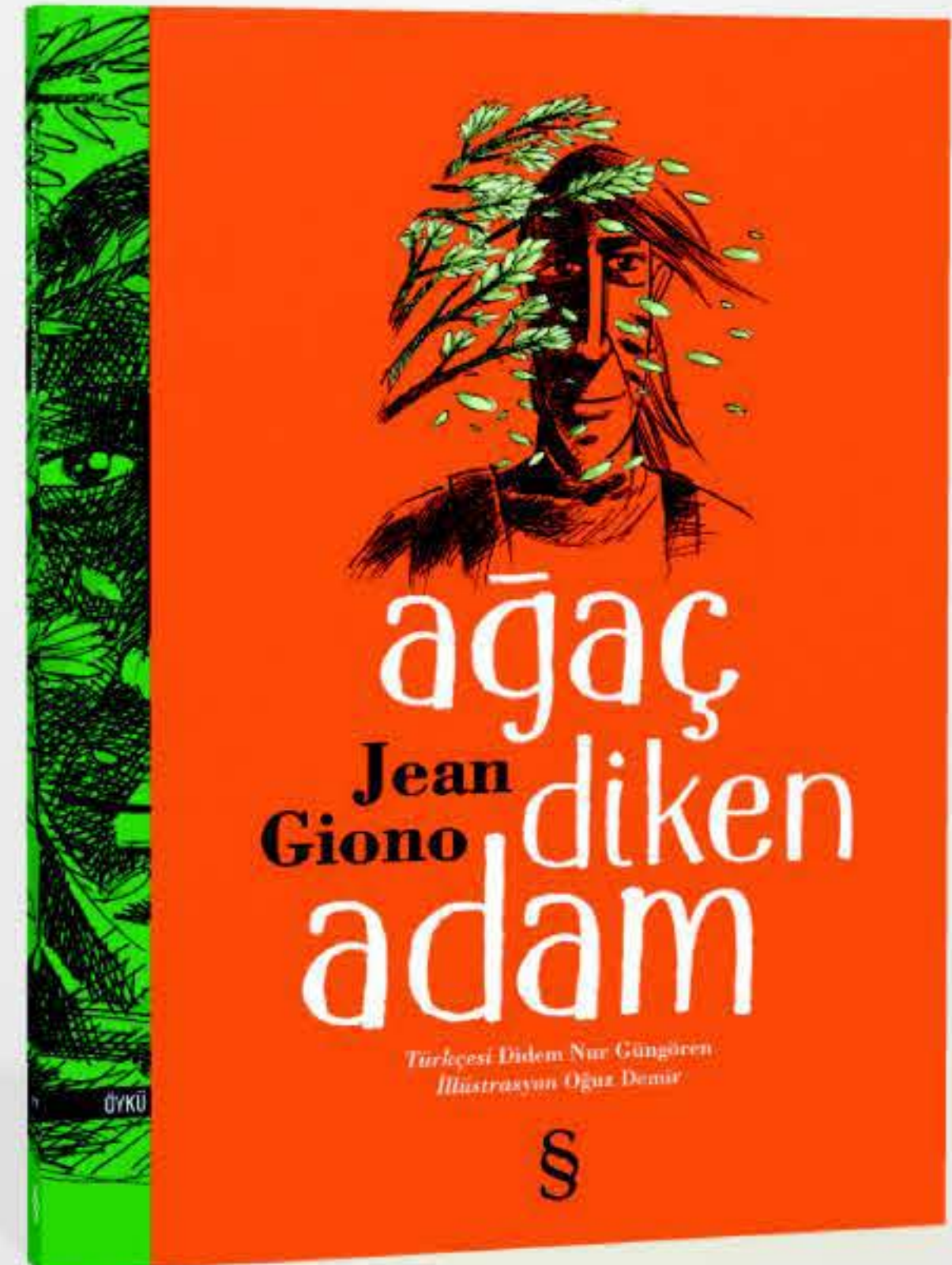
Özellikle gençlere tavsiye ediyorum kitabı. Deleuze bahsinde daha yetkin hissedenlerin ise kendilerinin karar vermesi en doğrusu.

YARABİÇAK
Ömer Faruk
İthaki Yayınları

ağaç Jean Giono diken adam

Meselesi gerçekten de bir ağaç olan adamın olağanüstü hikâyesi...

YILDÖNGÜSÜNDE ÖDÜLLERİN İŞİLTİSİ

“Geçen sene Eleanor Catton’un *The Luminaries* adlı tuğla romanına ödül vermiş Britanyalılara, bu sene ağacımızın dalına asmamız için Flanagan’ın katmanlı ve yoğun romanını seçtikleri için müteşekkirimiz olmalıyız belki de...

Takvimin bir yılını daha bitirirken sembolik çam ağacınızın dallarına hediye olarak geçtiğimiz yılın ödüllüleri arasından birkaç kitap asabilirsiniz. Ancak kullanacağınız ip ve seçeceğiniz dal kalın olsun, ne de olsa ödüller gitgide daha ağır romanlara veriliyor.

Donna Tartt’in *The Goldfinch* romanı, ABD’de 2013 yılında yayımlanmasına rağmen 2014’ün en başarılı romanlarından biri olarak kabul edilebilir. *The Goldfinch*, annesini terör saldırısında kaybeden genç bir çocuğun New York jet sosyetesinde ve sanat dünyasında büyürken, gitgide usta bir dolandırıcı oluşunu ele alan, kallavi bir roman. Hollandalı ressam Carel Fabritius’un 1654 yılına tarihli kuş tablosundan esinle adlandırılan 784 sayfalık roman, kimileri açısından Salinger’in *Çavdar Tarlasında Çocuklar*’ının soyundan gelen bir büyüme anlatısı, kimileri açısından da sanatla suçun nasıl yer değiştirdiğini gösteren bir başyapıt. Öte yandan romanın henüz başlarında, hiç umulmadık bir biçimde gerçekleşen terör saldırısı sıradan insan için anlamlandırılması mümkün

Ahmet İltiş

Sembolik çam ağacınızın dallarına hediye olarak geçen yılın ödüllüleri arasından birkaç kitap asabilirsiniz. Ancak kullanacağınız ip ve seçeceğiniz dal kalın olsun çünkü ödüller kalın romanlara verildi.

olmayan yıkım eylemlerinin, 11 Eylül'ü yaşamış New York ahalisinin zihninde ne tür etkiler bıraktığını gösteren pasajlarda yer buluyor. Bu yönüyle *The Goldfinch*, Jonathan Safran Foer'den Don DeLillo'ya Amerikan psyche'sinin 11 Eylül'le ne hale geldiğini gösteren yapıtlar arasına da yerleştirilebilir.

Büyük Umutlar tarzında bir Dickens romanı olarak da kabul edilebilecek *The Goldfinch*'in başarısı o kadar umulmadık olur ki, Pulitzer En İyi Roman Ödülü'nü kazanır ve kitaplarını genellikle on yılda bitirebildiği için şimdiye kadar sadece üç romanı bulunan Tartt sayesinde Hachette Grubu, Amazon Grubu ile arasındaki kıyasıya internet satış mücadelesi sırasında yıkılmaz. Ancak kasım ayında anlaşılmaya varabilen bu iki büyük yayın holdingi, satışa sürülecek dijital kopyaların fiyatlandırılması ve gelirin paylaşılması konusunda hemfikir olmadıklarından sinsi pazarlama yöntemleriyle birbirlerini zorluyorlardı. Öyle ki Amazon envanterindeki Hachette kitaplarının dağıtımını keyfi olarak geciktirip zorlaştırıyordu; ama Tartt'ın romanı hele Pulitzer aldıktan sonra Amazon tarafından "mecburen" satıldı. Kitabın sadece sert kapaklı nüshası, ağustos ayına kadar 600 bine yakın okura ulaştı. Hem ödül prestiji, hem satış miktarı, hem de yapının niteliğiyle Donna Tartt, yıl bitmeden *Time* dergisinin en etkili 100 insanı arasında da gösterilerek, 2014'ün en önemli edebiyatçılarından biri olarak tarihe geçti. Henüz dilimize çevrilmese de, hiç olmazsa yeni yayımlanan *paperback* nüshasını bir sevdiğimize ya da kendimize hediye etmek için yıldöngüsü ağacına asabiliriz biz de.

SAVAŞIN FLANAGAN'A GETİRDİKLERİ

Başka bir öneri gerekirse Booker Ödülü'nün bu seneki kazananı Avustralyalı Richard Flanagan'ın *The Narrow Road to the Deep North*'undan bahsedebiliriz. Tartt'tan sadece iki yaş büyük olan Flanagan (1961 doğumlu), çok daha üretken bir yazar (altı roman, beş kurgu dışı yapıt, hatta Nicole Kidman'la Hugh Jackman'ın meşhur *Avustralya* filminin senaryosuna verdiği katkı ve kendi çektiği ödüllü filminin senaryosu); ama ekonomik durumu muhtemelen Tartt'tan çok daha kötüyken (söylediğine göre, beş sene boyunca romanını yazarken ekonomik darboğaza öylesine girmiş ki, kazandığı ödül ve neticesinde artan satışlar olmasaymış para kazanmak için ülkesinin kuzeyindeki madenlerde çalışmaya gitmeyi düşünüyormuş) şimdi düzlüğe çıkmış durumda. Düzlüğü sağlayan, ilk defa ABD'li yazarları da aday listesine aldığı için bu sene olağandan daha fazla gürültü koparan Booker Ödülü'nü kazanması. Dört dörtlük bir aşk/savaş/sonrası yapıtı ortaya koyan Flanagan, ödüle kadar mütevazı satışlar yapan romanının, ödülü kazandığı hafta 10 binin üzerinde nüsha satmasıyla, 140 bin poundun yanı sıra bir 50 bin poundun daha satış payı olarak hesabına yattığını görmüş. Ödülle taçlandıktan sonra Avustralya'nın en

Pulitzer ödüllü Donna Tartt, yıl bitmeden *Time* dergisinin en etkili 100 insanı arasında da gösterilerek, 2014'ün en önemli edebiyatçılarından biri olarak tarihe geçti.

iyi yazarlarından biri olarak kabul edilmeye başlanan Flanagan, lafını sakınmadan, sert ya da yumuşak, irkiltten ya da yatıştıran geniş bir ifade zenginliğiyle, dolu dolu kurguluyor romanlarını.

The Narrow Road to the Deep North romanında, Avustralyalı bir II. Dünya Savaşı Gazisi'ni, Dorrigo Evans'ı ana-karakter yapmış, bu karakter üzerinden, yaşlanmış bir beynin yorgunluktan parça parça hatırladığı ve sorgulayarak ortaya çıkarttığı detaylarla devasa ve kompleks bir romana ulaşmış Flanagan. Bir madenci kasabasında yaşayan yoksul bir ailede doğup cerrah olan, askerde subay olarak sert askeri koşullarda görev yapan Dorrigo Evans, askere gitmeden önce uzak bir akrabasının karısıyla büyük bir aşk yaşar, Burma'da Japonlara esir düşen on binlerce Avustralyalı'dan biri olarak meşhur Kwai Köprüsü'nün de içinde yer aldığı, "Ölüm Yolu" olarak adlandırılan demiryolunu hastalıklardan ve acımasız çalışma koşullarından patır patır ölen savaş esiri askerlerle birlikte inşa eder. Yine de kamptan sağ kurtulmakla kalmayıp Avustralya'nın en önemli savaş gazilerinden ve cerrahlarından biri olarak yetmişlerine ulaşır. Bir dönem Suriye ve Mısır çöllerinde de bulunduğundan, sanki bugünün varil bombalı, esir almalı Suriye iç-savaş koşullarını yansıtan bir pasaja da imkan verir. Özellikle savaşın ve esir kamplarının sertlikleriyle iğrençliklerinin, Japon subayların kendi askeri ve emperyal onur mekanizmaları altında esirler kadar nasıl harcadıklarının anlatıldığı demiryolu inşaatı bölümü ise yutulması zor bir demir lokma. Öncesine yerleşmiş tatlı yasak aşk hikayesi savaşın ve esaretin daha da çarpıcı gözükmesini sağlıyor, arkasından gelen Japon subayının kamp dışı ve yıkılmış/yenik Japonya'daki hayata uyum süreci ve yıllar sonra hükmettiği esir cerrahla ailecek karşılaşmaları kısımları da kitabın boyutlarının ve okurda hissettirdiklerinin git gide büyümesini sağlıyor.

Geçen sene Yeni Zelanda'dan Eleanor Catton'un *The Luminaries* adlı tuğla romanına ödül vermiş Britanyalılar'a, bu sene de ağacımızın dalına asmamız için Flanagan'ın katmanlı ve yoğun romanını seçtikleri için müteşekkir olmalıyız belki; ümidimiz seneye basit bir roman tercih etmeleri yönünde olacak yine de. ■

KEDİLERDEN DAYAK YEMEME HAZIR MISINIZ?

“En kediciyim diyenin bile belki de bilmediği tarihi bir harita çıkarmış Gündüz Vassaf. İnsanın, kitabı okurken yediği tokatları sindirebilmesi için üzerine bir bardak soda içmesi gerekiyor.”

Pencerenin önüne yerleştirdiğim minik kutunun içindeki “cam önü kedisi no:1”e yiyecek bir şeyler verdim. Kedilere isim takma konusunda çok başarılı olduğum söylenemez. Hafif bir mırılamayla karşılık verdi no:1. Bir an göz göze geldik ve o an bakışlarıyla, “Çekilsen de karnımı doyursam,” dediğine yemin edebilirim. Ya da edemem. Ama emin olduğum bir şey var ki, Gündüz Vassaf’ın *İstanbul’da Kedi* kitabından sonra kedilere aynı gözle bakamayacağım. Hatta yalnızca kedilere değil, insanlara da. Hatta belki daha çok insanlığa...

Kedi fotoğraflarıyla mest olan, yavru kedileri yutacakmış gibi öpüp sıkıştıran, her kedi ilanında içi akan onlarca insan tanıyorum (girişten anlaşılacağı gibi ben de bu insanlara dahilim). Ama onların davranışlarından sonuç çıkarmak bir yana, hiçbirimizin bir kediye gerçekten dinlediğimizi düşünmüyorum. O yüzden tarih düşkünü dünya sefilleri olarak, hiçbirimiz bir kedi tarafından kulağımızın çekilmesine hazır değiliz.

Bu yüzden uyarmakta fayda var: Önce insanlığınızı cebinizden çıkarıp gözünüzün önünde bir yere koyun. Zira kediler size sizin öykünüzü anlatırken onun gittikçe küçüldüğünü kendi gözlerinizle göreceksiniz.

HER ŞEYİN ARKASINDAKİ KEDİ PATİSİ

Öncelikle, doğaya hayranken bile üstünlük kompleksini sergileme fırsatını kaçırmayan

insanları anlatıyor Vassaf. Günümüz insanını; röntgen turizminin elçilerini, “hayvan” kelimesini hakaret olarak kullananları, iki ayak üzerinde yürümeye başlayıp alet yapımını öğrendiği andan itibaren kendilerini hayvanlardan üstün gören, kendilerine hayran, kendilerine tapan insanları. Kendilerini önce hayvanlardan, sonra diğer insanlardan, daha sonra kendilerinden bile üstün görenleri... Dostlukları pazarlayıp acizlikle otoriteye muhtaç kalan insanları... Ötekileştirme bağımlılığını hayvanları bile kapsayacak kadar genişletenleri... Neyse ki, “kedinin dünyaya getiriliş nedeni insana hizmet değil haddinin bildirilmesi.”

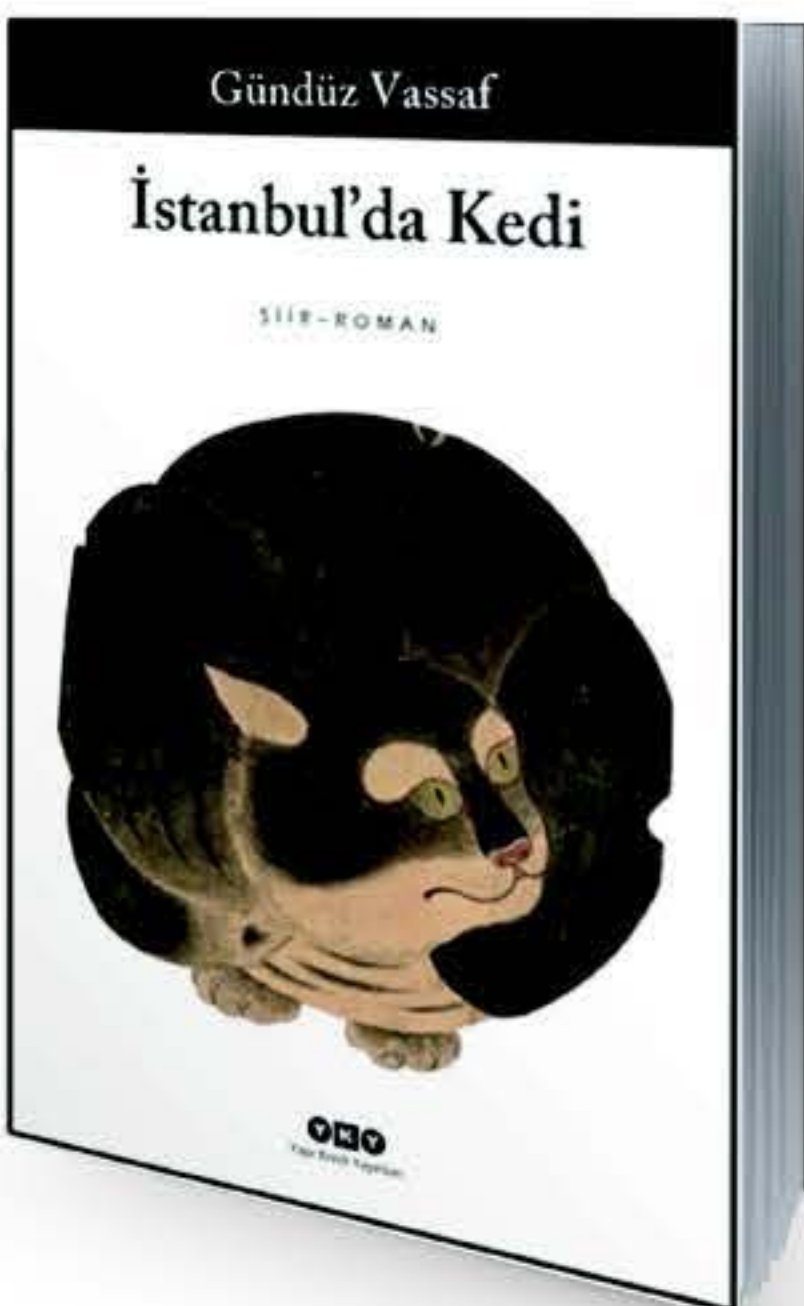
Ve ardından, hangi ara olduğunu neredeyse fark edemediğiniz bir anda kediler alıyor sözü. İnsan ırkının neden üstün olmadığını anlatırken kedilerin dünya serüveninden geçiyor önce. Öyle noktalardan bağlıyor ki, yıkılan impartorluklardan tarım evrimine kadar her şeyin arkasından bir kedi patisi çıkıyor.

Yeterince sindirdiyseniz, İstanbul’un hikayesine geçebiliriz... Ama zannetmeyin ki sokakların mutlu kedileri bekliyor sizi. Bu üzerinden para kazanılabileceğinin fark edildiği, dünyayı ayağa kaldıran bir turizm atağının öyküsü. Kedi şehri turizmi... Kediler gözlerini onlardan kaçırmayan İstanbulluların ilgisinden memnun. Peki ya dünyanın dört bir yanından onlara sahip olmak için gelenlerin ilgisi? Üzerlerine yazılan yasalardan da memnunlar mı acaba? Ömer Avni mahallesinin dört kedisi meşhur olduktan sonra neler yaşanır mesela? Peki ya insanın bencilliğinden feragat belgesi olan evrensel kedi hakları beyannamesi imzalanırsa neler yaşanabilir?

Kitabın kapağındaki “şiir-roman” ifadesi, *İstanbul’da Kedi* için eksik bir tanım. En kediciyim diyenin bile, belki de bilmediği tarihi bir harita çıkarmış Gündüz Vassaf. İnsanın, kitabı okurken yediği tokatları sindirebilmesi için üzerine bir bardak soda içmesi gerekiyor. Aynı zamanda kapitalizmin, sistemin, iktidarın, kedilerin, insanların ve en nihayetinde aslında hepsini özetleyen İstanbul’un hikayesi bu. ■

“Kedinin dünyaya getiriliş nedeni insana hizmet değil haddinin bildirilmesi.”

İSTANBUL’DA KEDİ
Gündüz Vassaf
YKY

BİR HİKAYEN VARSA ÖLEBİLİRSİN!

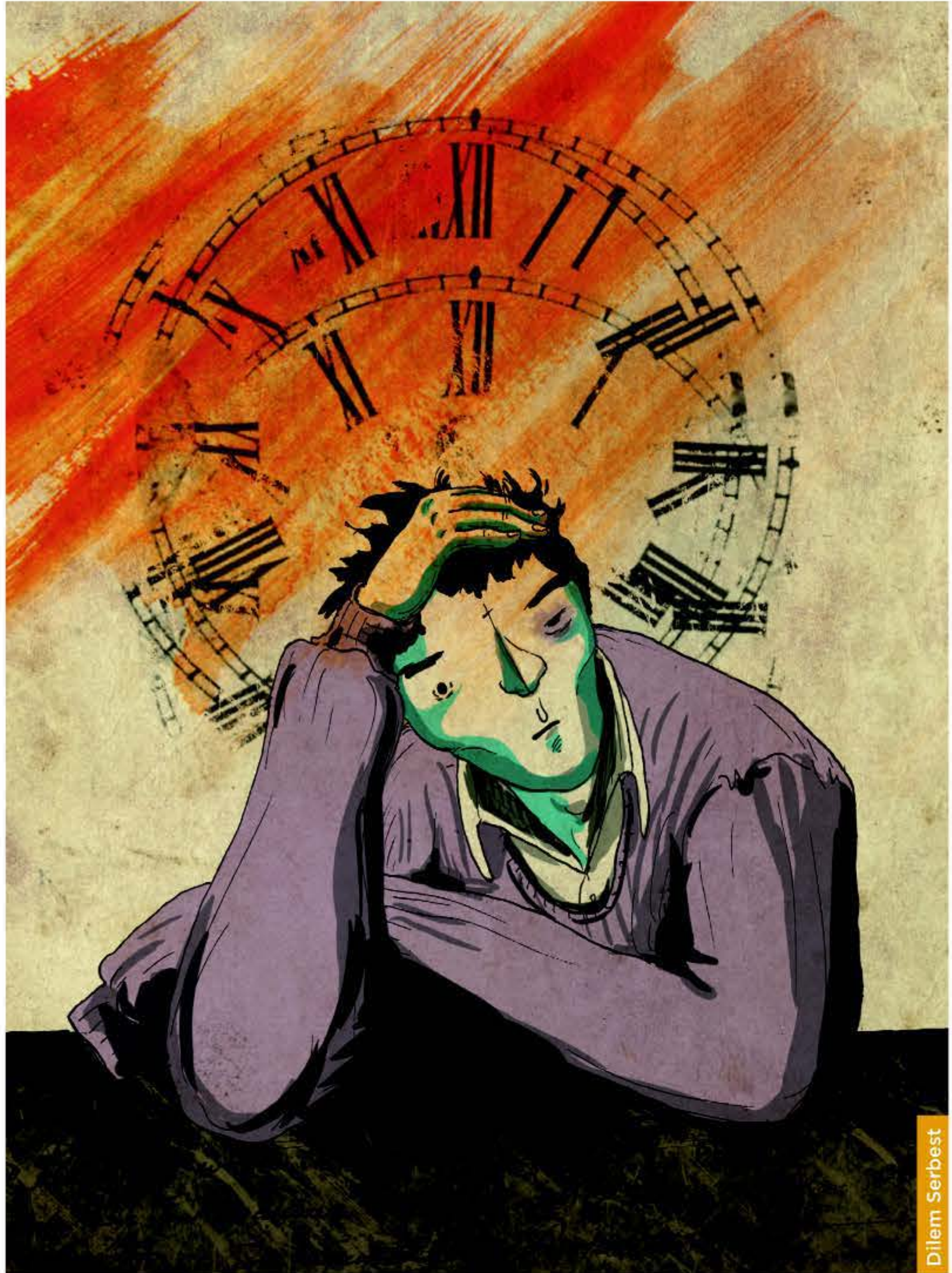
“ Hikayesi Olan Ölümler, konusu ölüm olan bir roman, adından da beklenileceği gibi. Ölümle başlayıp ölümle bitiyor ve zaten başka bir şeyden bahsetmenin de âlemi olmadığını hatırlatıyor.

Sağlığında yazdığı hiçbir şeyin yayımlandığını göremeyen Fransız aforizmacı Joseph Joubert'in bugün bildiğimiz birçok özlü sözü bulunuyor, ancak bir tanesi var ki, sık ve nitelikli kitap okuyanların aklından hiç çıkmaması gerekiyor: “Bir eserin sonu, daima başlangıcını hatırlatmalıdır.”

Joubert haklı; bir romanın son sözcüğünü okuduktan sonra ilk yaptığımız, öykünün başlangıcını yeniden yaşamaksa, o roman gerçekten iyi bir romandır. Bize, çok satan romanlarda olduğu gibi dikey bir yolculuk yaptırmamıştır. Tempo giderek yükselmiş ve başladığımız noktadan tamamen kopmuş bir yerde bırakmamıştır. “Sürükleyici, nefes kesici, elinizden bırakamayacaksınız,” diye yutturulmaya çalışılan kitapların bir numaralı zaafıdır bu, ancak onları sattıran da bu zaafıdır ne yazık ki. İyi bir roman, bize sürekli tırmadığımız, seviye atladığımız, ilerlediğimiz bir okuma deneyimi sunmak zorunda değildir, derinlemesine bir okuma sunması yeterlidir. Önemli olan her bir sayfayı hızla tüketip geride bırakmak olmasa gerek. Mümkünse o sayfayı tekrar ziyaret edip kitabın içinde kalmak olmalı tercihimiz.

Üstüngel Arı'nın *Hikâyesi Olan Ölümler* adlı romanını okuduğumda, aklıma ilk düşen Joseph Joubert'in yukarıda geçen sözüydü. Genç yazar, kurgusuyla, öyküye girişi ve çıkışıyla son derece olgun bir metin ortaya çıkarmış bu romanda. Aslında kitabı okumadan önce Altay Öktem'in yorumunu okumuş ve nasıl bir kitapla karşılaşacağımı tahmin etmişim ya da daha doğrusu, tahmin ettiğimi sanmışım. Üstat, “Biraz sonra bir roman okuyacaksınız ve hayatınız değişmeyecek. Ama

değişen bir şey olacak: Artık hayatınız değişmediği için küfredebilecek olgunluğa erişeceksiniz,” diyordu. Belli ki sert bir kitap olacaktı. Bir yeraltı edebiyatı örneği olduğu aşikardı; ama yerin ne kadar altından seslenecekti yazar? Yüzeysel edebiyatın

Dilem Serbest

Hikâyesi Olan Ölümler'i okuduğumda aklıma ilk düşen, Joseph Joubert'in şu sözü oldu: “Bir eserin sonu, daima başlangıcını hatırlatmalıdır.”

temeli sağlamdır çünkü, derinlemesine bir edebi deprem yaratmak için sadece sert olmak yetmez maalesef. Üstüngel Arı ise, bu sertlik bağlamında değerlendirilmeye muhtaç olmayan bir eser çıkarmış ortaya. Sert olmaktan başka ne gerekiyorsa, bu romanda var. Kahramanlarının netliğinde, kurgusunun sağlamlığında, dilinin sadeliğinde, zihniyetin tutarlılığında, zamanın ve mekanın yerli yerinde kullanımında... Ve konusunda elbette.

Konusu ölüm olan bir roman bu, adından da beklenileceği gibi. Ölümle başlayıp ölümle biten ve zaten başka bir şeyden bahsetmenin de âlemi olmadığını bize hatırlatan bir roman. Zaten yazar da bu bağlamda, ilk sayfadaki bir Albert Camus alıntısıyla okurunu davet ediyor romanına: “Yaşama nedeni denilen şey, aynı zamanda çok güzel bir ölme nedenidir de.” Bu alıntının sadece bir süsten ibaret olmadığını anlıyoruz kitabı okuduğumuzda. Üstüngel Arı’nın pratiğe döktüğü, kahramanlarının hikayeleriyle bize doğruladığı bir gerçek bu. İşte bu “hikayesi olan” kahramanların nasıl, ne zaman, neden öldüğünü ya da öleceğini okuyoruz yaklaşık 150 sayfa boyunca.

“Çözebileceğiniz bir şeyi asla kesmeyin,” der Joseph Joubert. Üstüngel Arı da kesmiyor romanındaki öyküyü, kurgunun döngüsünü, kahramanın çıkmaz sokakta biten yolculuğunu; tam aksine, çözüyor onları.

BU DÜNYADA BEYAZ GİYİLMEZ!

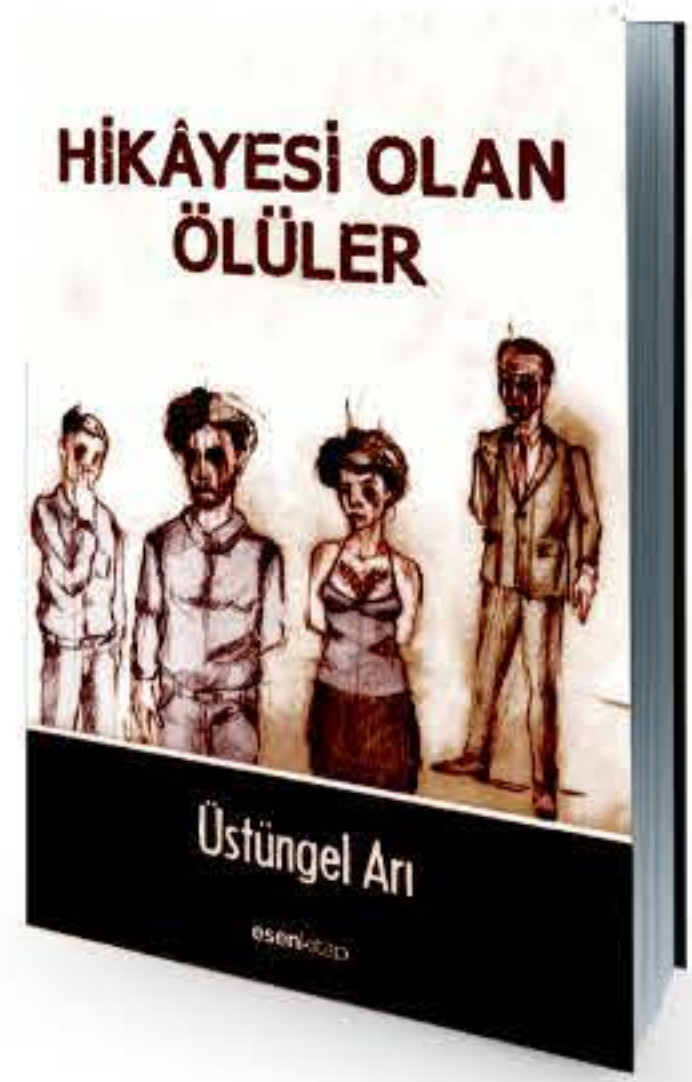
Hikâyesi Olan Ölüler’in, küfürü, argosu bol, sokak kültürü zengin, cinselliği şeffaf, popüler kültür göndermeleri yerinde bir roman olduğunu söyleyebiliriz. Cem Karaca’dan Ümit Yaşar Oğuzcan’a ve Turgut Uyar’a, Eagles’tan Judas Priest’e kadar birbirinden farklı renklere gönderiyor bizi yazar. Biraz Kadıköy, biraz Beyoğlu’nun başrolü paylaştığı, Galata’nın ve İstiklal’in havasını soluduğumuz, dünyaya pembe gözlüklerle bakmayan, bizi siyah giymeye davet eden bir öykü bu. Romanda söylendiği gibi, “Dünya beyaz giyilecek kadar temiz bir yer değil,” çünkü. Ancak bunlar bizi ters köşeye yatıracak unsurlar değil. Asıl şaşırtıcı ve beklenmedik olan, romanın politik boyutu. Bizi Diyarbakır Cezaevi’ne, işkencecilere, darbe sonrasına götüren kesitlerin önemli bir yer kapladığı romanda, aslında politik bir figür ya da kahraman olmamasına rağmen belirgin

bir söylemin öne çıktığını fark etmek ve bu söylemin didaktikleşmeden metne yedirilmiş olduğunu görmek mümkün.

Öykülerini dinlediğimiz “ölümlü” ve “ölümcül” kahramanlar bir yana, anlatıcımızın kendisi de ölüme güzelleme yapan, “Her doğum, ölüme gebedir,” diyen bir yeraltı adamı. 24 yaşındaki Bilen Okur, başarının, paranın peşinde olmayan, sistemin bir parçası olmaktan kaçınan, takım elbise giymek istemeyen biri. Hiç resimli çocuk kitabı olmayan, gece uyumadan önce mutlu sonla biten renkli kitaplar yerine klasiklerle hayale dalan, ailesinin doktor ya da avukat olmasını beklediği ama bunun tam aksine, “Bir hayal kırıklığı olmak istiyordum ailemin gözünde, başarısız bir proje olmak istiyordum,” diyen, akli başka yerlerde olan bir kahraman. Anlatacak bir hikâyesi olmadığına inanan, o yüzden de hikâyesi olan insanları anlatan, yine de romanın sonunda gördüğümüz gibi fazlasıyla anlatacak bir şeyleri olan, hem de sıradan değil, gayet “damardan” bir hikayesi olan biri.

Elbette ölüme güzelleme dediğimizde aklımıza intiharın gelmesi kaçınılmaz. Zaten romanın başında da bir intihar öyküsünün detaylarını öğreneceğimizin ipuçlarını görebiliyoruz ama yine de romanın finalinden hiçbir şey eksiltmiyor bu. Bu bir intihar öyküsü ve aynı zamanda bir intikam öyküsü. İntiharı ve intikamı şöyle birbirine bağlıyor yazar: “Dünyadaki herkesi öldürmek gerekirdi unutulmak için; her şeyi ve dünyadaki herkesi öldürmenin en kolay yolu, kendini öldürmektir.” Romanın sertliği bir intikam öyküsü olmasından kaynaklanıyor, ama *Hikâyesi Olan Ölüler*’in bir aşk öyküsü anlatmadığını kimse söyleyemez. Sıradan bir aşk öyküsü değil elbette, zaten bu kitapta “sıradan” bir şey yok. Bireysel ve toplumsal meselelerin aynı potada eritildiği, psikolojinin ve ideolojinin yüzleştiği, sert ama hassas meselelerin cesurca kaleme alındığı bir roman bu. Üstüngel Arı’nın genç bir yazar olması ve bu kitabın yazarın ilk romanı olması da eserin değerini artırıyor.

Yazının başlangıcında andığımız Joseph Joubert’in, üzerine uzun uzun kafa yorulabilecek bir sözü daha vardır: “Çözebileceğiniz bir şeyi asla kesmeyin.” İşte, Üstüngel Arı da kesmiyor romanındaki öyküyü, kurgunun döngüsünü, kahramanın çıkmaz sokakta biten yolculuğunu; tam aksine, çözüyor onları. Tam da bu çözülmeyi ve hatta çözümlemeyi sağladığı için iyi bir roman *Hikâyesi Olan Ölüler*. Çıkmaz sokakların aslında bir yerlere çıktığını gösterdiği için de... ■

HİKÂYESİ OLAN ÖLÜLER
Üstüngel Arı
Esen Kitap

TERAPİ KOLTUĞUNDA...

“Belki de hiçbir yazar, Jung’un ve Freud’un belli başlı meselelerini Iris Murdoch gibi hallaç pamuğu misali oradan oraya fırlatıp içini dışını çıkarmamıştır.”

Kelebek şu aralar terapi koltuğuna merak sardı. Aynı zamanda sıkı bir Woody Allen hayranı da olduğu için, konuya “takıntılı” bir şekilde ani ilgisi çok da şaşırtmadı beni. Woody Allen demişken, onun belli bir perspektiften edebiyattaki ruh kardeşi sayılabilecek Philip Roth ve Roth’un unutulmaz *Portnoy’un Feryadı* romanı geldi tabii ilk olarak aklına. Kitabın histerik, kurnaz, korkak ancak bir o kadar da cazibeli kahramanı Portnoy, roman boyunca terapistine içini döker de döker. Roth ise kahramanının yer yer gerçekten çok komik olan bu iç döküşleri aracılığıyla asıl olarak “erkek” olmanın “dayanılmaz” hikayesini anlatır. Başka bir açıdan ise psikanalize yönelik hislerini yansıtır. Eh, söylemiştik ama Woody’nin ruh kardeşi olduğunu değil mi!

“Vay be! Amma sıkıntılı adammışım ben de yahu! Varlığından bile haberdar olmadığım nefret duygularıyla doluymuşum meğer! Bu, süreç mi oluyor Doktor, yoksa ‘malzeme’ dediğimiz şey mi? Tek yaptığım yakınmak, şikayetlerin dibini bulamayacağız anlaşılan, doğrusu merak etmeye başlıyorum yetmedi mi hâlâ diye. Törenselsel bir şekilde sızlanıp durmaktan alamaz oldum kendimi, kamuoyunda psikanalitik hastaların böyle kötü bir şöhret sahibi olmasının sebebi de bu galiba.” Doktorundan sıkılan ve hatta hızını alamayıp kaçıp giden en ünlü roman kahramanı ise kuşkusuz Italo Svevo’nun *Zeno’nun Bilinci* adlı yapıtının kahramanı Zeno’dur! Esasında 400 sayfalık romanın son 30 sayfası şu meşhur psikanaliz

bölümüne ayrılmışsa da tüm romana ağırlığını koyar. Çünkü “yaşama illeti”nden mustarip hastası Zeno’nun psikanalize olan inancını yitirip kaçmasına fazlasıyla içerleyen doktorunun bir “öç projesi” olarak, ondan dinlemiş olduğu yaşamöyküsünü en ince detaylarına dek anlatmasıdır, aslında romanın bütünü.

KRAL ÇIPLAK!

Virginia Woolf’un *Mrs. Dalloway*’inde ise bir Birinci Dünya Savaşı gazisi olan Septimus Warren ile karşılaşırız. Edebiyat tarihinde ve asıl olarak modern roman tarihinde savaş sonrası travması yaşayan ilk karakterlerden biri olarak ünlenecektir o. Çünkü Woolf,, alışılmışın aksine onu bir kahraman olarak değil, savaş yüzünden zarar gören, acılar içinde kıvranan bir tür savaş kurbanı olarak resmeder. Pek çok açıdan bir ilktir Septimus Warren ve işin ilginç o da kendisinden sonra gelecek diğer roman kahramanları gibi doktorundan hiç hoşlanmayacaktır.

Bu temayla bir romanda daha karşılaşırız. Simone de Beauvoir bu kez bir psikoterapist kadın doktoru ana kahramanlarından biri yapacaktır ünlü romanı *Mandarinler*’de. İkinci Dünya Savaşı’nın hemen sonrasındır ve tüm dünyayı etkisi altına alan ümitsizlik ve depresyon, zamanın entelektüellerini de etkilemektedir. Bunlardan biri olan Anne (ki Beauvoir’ın kendi yansımasından başkası değildir) davetlisi olduğu bir kongre öncesi, dünyanın ve tüm insanlığın yaşadığı bu büyük travma sonrası yeni fikirler ve deneyimler öğrenmenin bir değeri olup olmadığını sorgulayacaktır.

Ama belki de hiçbir yazar, Jung’un ünlü Arketipler Teorisi ile Freud’un Oedipus Kompleksi ve tüm diğer belli başlı meselelerini Iris Murdoch gibi hallaç pamuğu misali oradan oraya fırlatıp içini dışını çıkarmakta *Kesik Bir Baş*’ta yaptığı kadar ileriye gitmeyecek ve bundan da bu denli zevk almayacaktır. Üç kadınla üç erkeğin çok eşli ilişkiler ağı aracılığıyla Murdoch; zina, ensest gibi pek çok moral değerini içini boşaltırken, asıl dalgasını kendi kız kardeşiyle ilişkisi olan bir psikoterapistle geçer. Psikoanalizin baş tacı yapıldığı yeni dünya düzeninin en önemli güç merkezi olan psikoterapistlerin tacını kafasından düşürüp adeta “Kral çıplak!” diye bağırır. ■

Onur Atay

Bir Birinci Dünya Savaşı gazisi olan Septimus Warren, modern roman tarihinde savaş sonrası travması yaşayan ilk karakterlerden biri.

SÖZÜ KISA TUTMAK

“Lydia Davis ismi Türk okuyuculara pek aşina gelmeyecektir ancak çağdaş Amerikan yazarları arasında müstesna bir yeri olduğu su götürmez.”

Büyük edebiyat nehrinin kısa öykü kolu giderek daha gür akıyor. Her geçen gün daha fazla kısa öykü yazılıyor. Alice Munro'nun Nobel'i alması bunun göstergelerinden yalnızca biri. Türkçede de kitapçılara artık ayrı raf oluşturtacak kadar kısa öykü kitabı birikti.

Lydia Davis ismi Türk okuyuculara pek aşina gelmeyecektir ancak çağdaş Amerikan yazarları arasında müstesna bir yeri olduğu su götürmez. Çoğunlukla kısa öyküler yazan Davis'in yedi tane toplu öykü kitabı basılmış şimdiye değin. Bunun yanında bir romanı ile Proust ve Flaubert'ten yaptığı çevirileri var. Ödüllerini bir rafa sığdırmakta zorluk çekiyor olmalı. Geçenlerde bu rafı 2013'te aldığı Uluslararası Man Booker ödülü ile taçlandırdı. Ardından da Türk yayımcıların ilgisine mazhar oldu. Ödülü aldıktan sonra derlediği toplu öyküleri *Yapamam ve Yapmayacağım* Elif Bereketli'nin özverili ve duru Türkçesi ile Encore tarafından yayımlandı.

Yapamam ve Yapmayacağım, oldukça kalın bir kısa öykü kitabı. Yüzün üzerinde kısa öykü, beş ana

bölüme ayrılmış, her bölümde birer şikayet mektubu var. Bunun yanında kısa öyküler, daha da kısa öyküler, rüya metinleri ve Flaubert'ten yaptığı çevirilerden ilhamla yazılmış öyküler kitaba eşit olarak yayılmış. Davis'in üslubu ise tüm parçaları birleştirerek kitaba rengini veriyor.

Rengini vermekten bahsetmişken, kitaba adını veren kısa öyküyü buraya alıntılamanın hem Davis'i okura daha iyi tanıtacak hem de isim meselesini açıklığa

kavuşturacaktır. Başlığın esprisini Türkçede vermek mümkün olmasa da, öykü şöyle: “Kısa bir süre önce bir edebiyat ödülüne layık bulunmadım, tembel olduğumu söylüyorlardı. Tembel diye kastettikleri çok fazla kısaltma kullanmamdı. Örneğin sözcükleri can't ve won't olarak kısaltıyordum, onun yerine cannot veya will not olarak yazmalıymışım.”

Konu kısa öykü olunca türlerin iç içe geçmemesi imkansız gibi: Anılar, gözlemler, anekdotlar, şiirsel düzyazı, biraz felsefe, biraz tarih, tadında mizah. Nedir, kısa öykünün getirdiği bu imkanlar aynı zamanda bir handikaba dönüşme tehlikesi de barındırıyor. Anılar ve gözlemler öykünün dramatik yapısıyla parlayabileceği gibi dikkat edilmezse kaba bir günlük maddesine, daha sonra geliştirilmek için not edilmiş bir fikre ya da gelişigüzel alınmış bir nota da dönüşebilir. Açıkçası, Davis'in diğer öykülerine aşina olmasak da, bu kitaptaki öykülerini öykü olarak değil de bir yazarın günlüğü olarak okusak çok daha keyif alacakmışız gibi görünüyor. Nitekim, metinlerin çoğu kabaca yolculuk günlükleri, restoran günlükleri ve rüya metinleri gibi, herhangi birinin not defterinde ya da günlüğünde bulunabilecek cinsten.

Hatırlarsınız, eskiden işletmelerde asılı bir levha olurdu: “Şikayetlerinizi müdüriyete, memnuniyetinizi dostlarınıza bildiriniz.” Şimdilerde bizde şikayet mektubu yazan kaldı mı bilemiyoruz ama Lydia Davis'in bu geleneği devam ettirdiğini gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz.

Yapamam ve Yapmayacağım'daki en keyifli ve orjinal okumalar, Davis'in yazdığı şikayet mektupları. Dondurulmuş bezelye imalatçısına, bir pazarlama müdürüne, naneli şekerleme şirketine, bir otel yöneticisine ve Amerikan Biyografi Enstitüsü A.Ş. başkanına yazdığı mektuplarda resmi yazı üslubunu kullanarak kimi zaman içten kimi zaman gücenmiş ve kızgın bir ton tutturarak farklı ve alışık olmadığımız bir mizahı yakalamayı başarmış Davis. ■

Yapamam ve Yapmayacağım'daki en keyifli ve orjinal okumalar, Lydia Davis'in yazdığı şikayet mektupları.

Ali Çetinkaya

YAPAMAM VE YAPMAYACAĞIM

Lydia Davis

Encore

Çeviren: Elif Bereketli

BAŞKA HİKAYELERİN ÇOCUKLARI

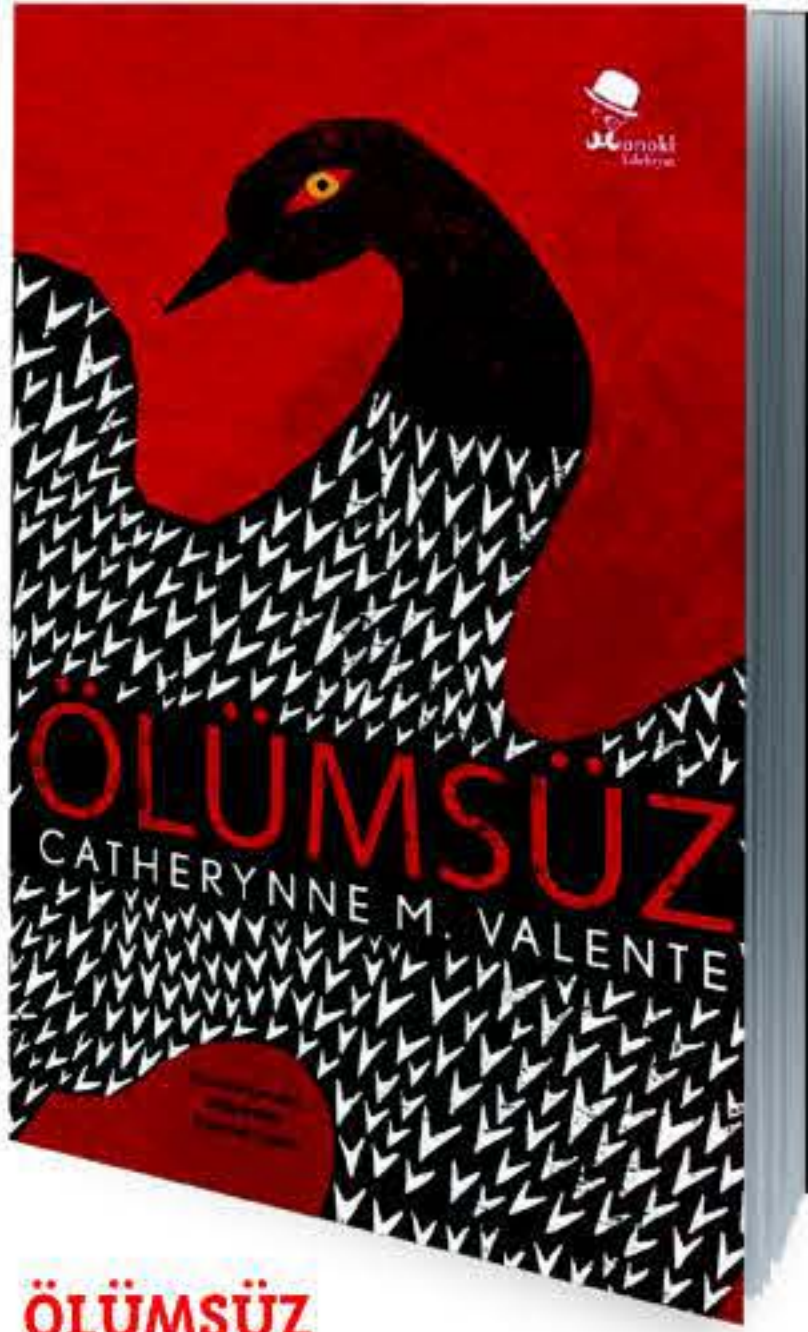
“Ölümsüz iyi kurgusu, etkileyici dili ve yeni doğan bir türün öncülü olması bakımından göz ardı edilemeyecek bir çalışma.”

“Mitpunk.” Yani edebiyatta yeni bir eğilimin, yeni bir arayışın adı. Bir bileşik kelime; “mit” ve “punk”tan geliyor. Kendi hikayelerini kaybetmiş, mitlerini unutmuş bir çağın yarattığı yeni mitler ile punk kelimesinin hırpaniliğini, kırılmışlığını, öfkelerini içeriyor. Bakmayın siz kulağa çok alafranga, çok marjinal geldiğine. Birbirine eklenen bu iki kelime, postmodernizmi fısıldıyor. Yerel, içselleşmiş duyguları ele alıp, bugüne dair bütün muhalif düşünceleri içine katıp, yepyeni ve tamamen “karşı” bir metin kurmak mitpunk’ın işi. Tabii cinleri, perileri, şeytanları, iblisleri de cabası. Amerikalı şair ve yazar Catherynne M. Valente bu yeni türün kurucularından. Hatta isim annesi. Yazarın *Ölümsüz* adlı romanı şimdi ilk defa Türkçede. Kısacası Türkçe okurunun mitpunkla tanışma zamanı geldi.

Otoriter bir sistemde kendi benliğini arayan bir kadının hikayesini okuyoruz *Ölümsüz*’de. *Ölümsüz*’ün kahramanı Marya Morevna, Ekim Devrimi’ni görmüş bir Rus kızı. Ortaklaşa yaşanan bir hayat

Mitpunk bir yandan masallara, halk anlatılarına yeni ve dişil bir şekil verirken, diğer yandan yepyeni masallar, söylenler, mitler yaratıyor.

ÖLÜMSÜZ

Catherynne M. Valente

MonoKL

Çeviren: Duygu Şahin

içinde kendi varlığının ve yaşamının peşine düşüyor. Nasıl mı? Masalların, hayallerin ve büyü'nün içine girerek elbette. Eskiden kendilerine ait olan ama artık her odasını başka bir aileyle paylaşmak zorunda kaldıkları evlerinden, bu kalabalık yalnızlığından ve bitip tükenmek bilmeyen açlığından onu kaçırıp kurtaracak bir erkeği bekliyor Marya. Ve bir gün, bu isteği gerçek oluyor. Kapısına dayanan genç ve yakışıklı Koşey'le evini ve hayatını terk ediyor. Ancak onu almaya gelen

kişi, Rus mitolojisinin Yaşam Çarı Ölümsüz Koşey! Marya, Koşey'le birlikte gerçeküstünün topraklarına geçiş yapıyor. Hayali ülke Buryan Adası'na doğru uzun bir yolculuğa çıkıyorlar. Bu yolculuk sırasında kadınlığını, cinselliğini keşfedip, dünyevi arzularını doyuruyor Marya. Ama aşkın ve evliliğin ondan beklediği daha birçok şey var. Koşey'in karısı olmak, Yaşam Çarı'ya mertebesine erişmek için aşması gereken pek çok sınav çıkıyor önüne. Sınavların en önemlisi belki de kocasının ta kendisi. "Ah, sana karşı zalim olacağım Marya Morevna. Ben talepkar bir yaratığım. Bencilim, zalimim ve son derece mantıksızım. Ama aynı zamanda senin hizmetkarınım. Açlıktan kıvrandığında seni besleyeceğim, hastalandığında üstüne titreyeceğim. Ayaklarının dibinde sürüneceğim; çünkü senin aşkımdan ve öpücüklerinden önce değersizdim. Sensiz bir hiçim."

Türkçe okurunun mitpunk'la tanışma zamanı geldi. Mitpunk'ın bir özelliği de tıpkı gotik edebiyat gibi kadın yazarların kaleminden çıkması. Çünkü Gotik edebiyatla ciddi bir ruh kardeşliği var.

Peki gerçekten de öyle mi? Koşey'in Marya'dan önce hayatına giren bir fabrika dolusu kadına ne demeli... Marya, Koşey'in zalimlikleri karşısında en az onun kadar zalim biri olmak yolunu seçiyor. Ancak bu yeterli değil, onun karısı olabilmek için Koşey'in kızkardeşi Baba Yaga'nın da onu tabi tuttuğu kadınlık ve güç sınavlarını geçiyor. Bütün bunların ardından ise elinde kalan, Yaşam ve Ölüm Çarı'nın harap ettiği bir dünyada sonsuza kadar savaşmak! Sonsuzluk bir ölümlü için mümkün değil. Ve kahramanımız iblislerin ve büyü'nün dünyasında sonsuza kadar kalamaz. Haliyle bir başka masal onu bekliyor. Kanlı canlı bir erkekle, doğup büyüdüğü yere dönmek ve bir anne olarak yeniden var olmak bu masalın olmazsa olmazı.

BİZE YABANCI DEĞİL!

Romanın iki temel izleği var. Valente bir yandan Rus mitolojisi ve masalları eşliğinde toplum ve sistem karşısında kurulabilecek bir kadınlık bilinci önerirken diğer yandan bireyi yok eden komünizm gibi otoriter yönetimleri eleştiriyor. Açık söylemek gerekirse bunu bir Amerikalının yapması hem kalbimizi kırıyor hem de suyu bir parça da olsa bulandırıyor. Ama sonuçta savaşlarla ve ataerkinin hükümdarlığıyla perişan olmuş bir dünya, hangi sistem içinde yönetiliyor olursa olsun bize yabancı değil. Hem Valente'nin enfes bir Rus mitolojisiyle karşımıza çıkması da yazarın elini oldukça güçlendiriyor.

Mitpunk'ın bir özelliği de tıpkı gotik edebiyat gibi kadın yazarların kaleminden çıkması. Çünkü Gotik edebiyatla ciddi bir ruh kardeşliği var. Bastırılmış duyguların üzerine gitmesi, bir toplumsal cinsiyet olarak kadınlığın yeniden üretilme biçimlerine karşı çıkması, toplumsal bilinci dokuyan masallara yepyeni ve daha dişil bir şekil vermesi, son derece pornografik olması, şiddetten, kandan ve şehvetten kaçmaması mitpunk'ı gotik edebiyata yaklaştırıyor. Ancak aralarında mitpunk'ı parlatan birkaç önemli fark da var: Mitpunk bir yandan masallara, halk anlatılarına yeni ve dişil bir şekil verirken, diğer yandan yepyeni masallar, söylenler, mitler yaratıyor. Toplumsal ve siyasal açıdan muhalif tavrını daha belirgin ortaya koyuyor ve en önemlisi yepyeni bir dil yaratıyor. Bu yeni dil, gerçekte olduğu kadar gerçeküstünün içinde de kendisini var etmeyi başarıyor.

Ölümsüz, iyi kurgusu, etkileyici dili ve yeni doğan bir türün öncülü olması bakımından göz ardı edilemeyecek bir çalışma hiç şüphesiz. Kadın cinsini; karanlığın, gerçeküstünün, şehvetin ve büyü'nün alanına hapseden bir söylemin, edebiyattaki karşılığı açısından düşünmek için de iyi bir fırsat olabilir. Bu noktaya bir şerh de koyabilirsiniz, kendinizi hikayeye de kaptırıp gidebilirsiniz. Sanırım her ikisi birden olacak. ■

BİR RÜYANIN SONU

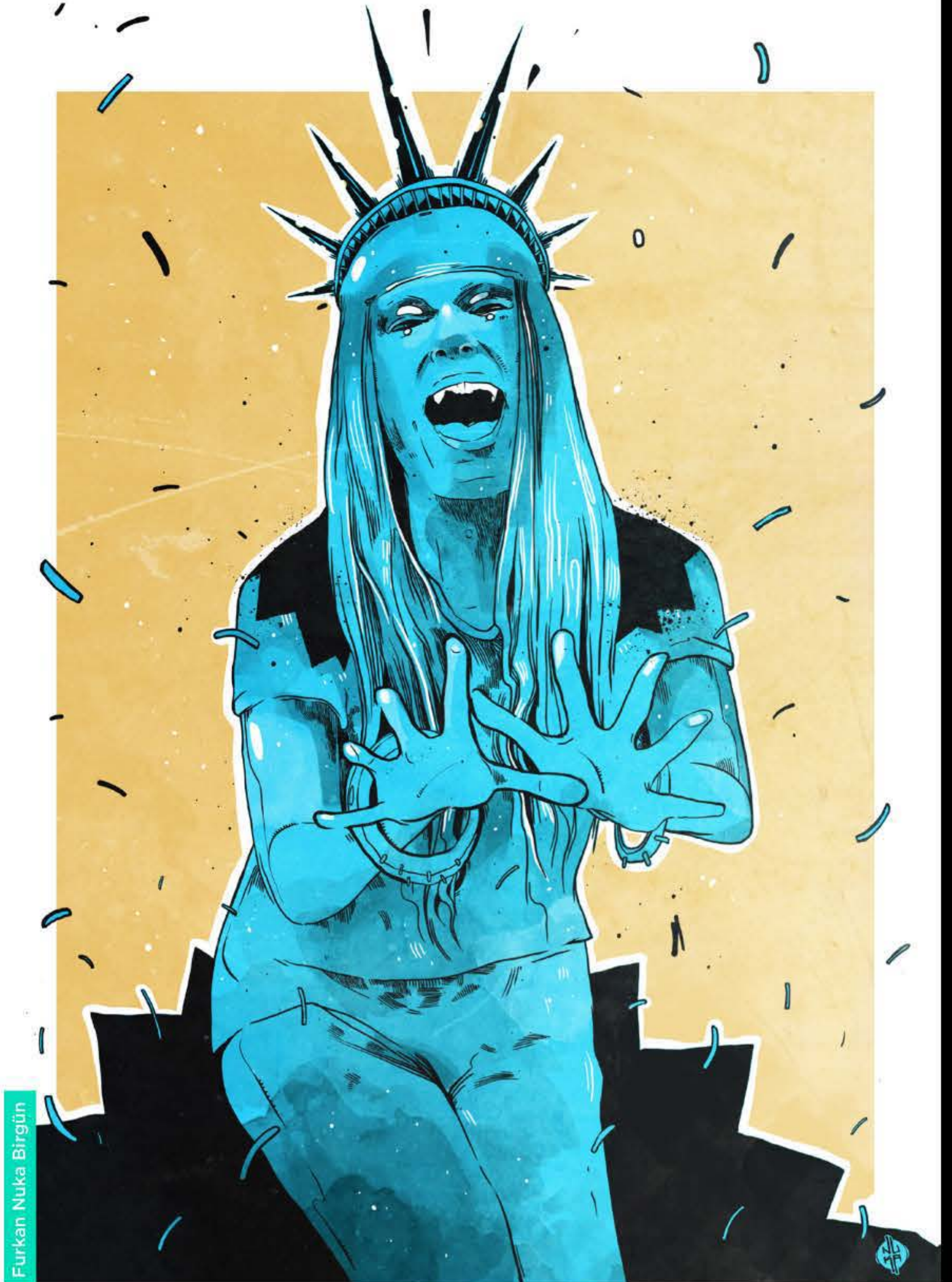
“Norman Mailer kolay yabana atılacak bir yazar değil; anlatının öylesine etkileyici, öylesine pırıltılı bölümleri var ki karşınızda en büyük yaratımını henüz gerçekleştirememiş bir dâhinin bulunduğunu hissediyorsunuz. Türleri kullanarak türlerin parodisini yapıyor.

Çok uzun zaman önce, ilk gençlik yıllarımda okumuştum Norman Mailer romanlarını. *Çıplak ve Ölü*, 1971 yılında Türkçeye çevrilmiş, çeviriler Marilyn Monroe hakkında bir inceleme kitabı ve *Geyikli Park* ile *Körler Körlere Yol Gösteriyor* isimli romanları ile sürmüştü. 80’lerde *Barbarlık Kıyısı*, *Celladın Şarkısı*, *Sert Erkekler Dans Etmez* kitapları eklendi çevrilere.

Norman Mailer’in 63-64 yılları arasında *Esquire* dergisinde sekiz ay tefrika ederek tamamladığı ve 1965 yılında kitaplaştırılan romanı *Amerikan Rüyası* ise, Türkçede ilk olarak, 1970 yılında E Yayınları’ndan çıkmıştı. Geçtiğimiz ay da, yani tefrika edilışinden yaklaşık elli yıl sonra da yeni bir çeviriyle yeniden karşımızda *Amerikan Rüyası*...

Amerikan edebiyatının en renkli isimlerinden Norman Mailer. Yirmi beş yaşındayken yazdığı ilk romanı ve başyapıtı *Çıplak ve Ölü* yayımlandıktan sonra hayatı değişti. Eleştirmenlerce göklere çıkarılan, çok satar listelerinin başına oturan ve bugün bile “İngilizce yazılmış en iyi yüz roman” arasında sayılan kitabı sayesinde Mailer, maddi ve manevi anlamda, “Amerikan Rüyası”na dalma fırsatı buldu. Politik tavırları, evlilikleri, gazeteciliği, eserleri ve aldığı ödüllerle uzun yıllar boyunca ilgi odağı olmayı da başardı.

İkinci Dünya Savaşı’na katılmış ve Filipinler’de görev yapmıştı. Bir savaş romanı olan *Çıplak ve Ölü*’de işte bu deneyimlerini yansıttı. Dördüncü romanı *Amerikan Rüyası*’nda da Norman’ın kişisel deneyimlerinden bolca yararlandığını söyleyebilirim. Çabuk yükselip çabuk tükenen bir

Furkan Nuka Birgün

Norman Mailer, *Amerikan Rüyası*’nda çabuk yükselip çabuk tükenen bir roman kahramanı üzerinden, “Amerikan Rüyası” denen zihniyeti acı bir alayla teşhir ediyor.

roman kahramanı üzerinden “Amerikan Rüyası” denen zihniyeti acı bir alayla teşhir ediyor. Söz konusu teşhir, savaş sonrası ABD toplumuna, toplumun her kesimine yönelik sert bir eleştiriyi de barındırıyor.

GÖRÜNÜŞTE HER ŞEY KUSURSUZ GİBİ

Stephen Richards Rojac, kısa adıyla Steve, Harvard’da okumuş, II. Dünya Savaşı’ndan bir kahraman olarak dönmüş, 1946 yılında, henüz 26 yaşındayken ABD Kongresi’ne seçilmiş, zengin bir ailenin güzel ve çekici kızıyla evlenmiş... Şimdilerde New York’ta bir üniversitede varoluşsal psikoloji profesörü olarak görev yapıyor ve televizyondaki sansasyonel *talk-show*’larıyla tanınıyor. Kısacası, görünüşte her şey kusursuz gibi. Oysa Steve böyle bir hayatı sürdürmekten, yükselip yükselip düşmekten yorulmuş durumda, hatta intiharın eşiğinde, dahası içinde yatan cinayet eğiliminin farkında. Aynı yaşadığı karısı ile tartıştıkları ve alkolün de biraz fazlaca kaçtığı bir gece, içindeki cinayet işleme potansiyeli fiiliyata dökülecek, karısını boğarak öldüren Steve olayı intihar gibi göstermeye çalışacaktır.

İşte bu cinayet gecesinde başlayan hikaye, sonraki 24 saatlik zaman dilimini kapsıyor. Çok uzun süren bu 24 saat içinde olayı soruşturan polisler tarafından sıkıştırılan Steve pek çok insan, olay ve durumla karşılaşılıyor. Olay duyulunca her iki işinden de -hem üniversiteden hem televizyondan- atılıyor, mafyöz tiplerle dalaşıyor, bir bar şarkıcısı ile tanışıp yeni bir aşkın heyecanını yaşıyor, para ve siyasi nüfuz sahibi kayınpederi ile yüzleşiyor. Ama asıl yüzleşmesi kendisiyle...

Açıkça telaffuz ettiği siyasi ve toplumsal eleştirilere rağmen *Amerikan Rüyası*, akılda sert bir erkeğin dramı olarak kalıyor.

SERT ERKEKLER MASUM MU?

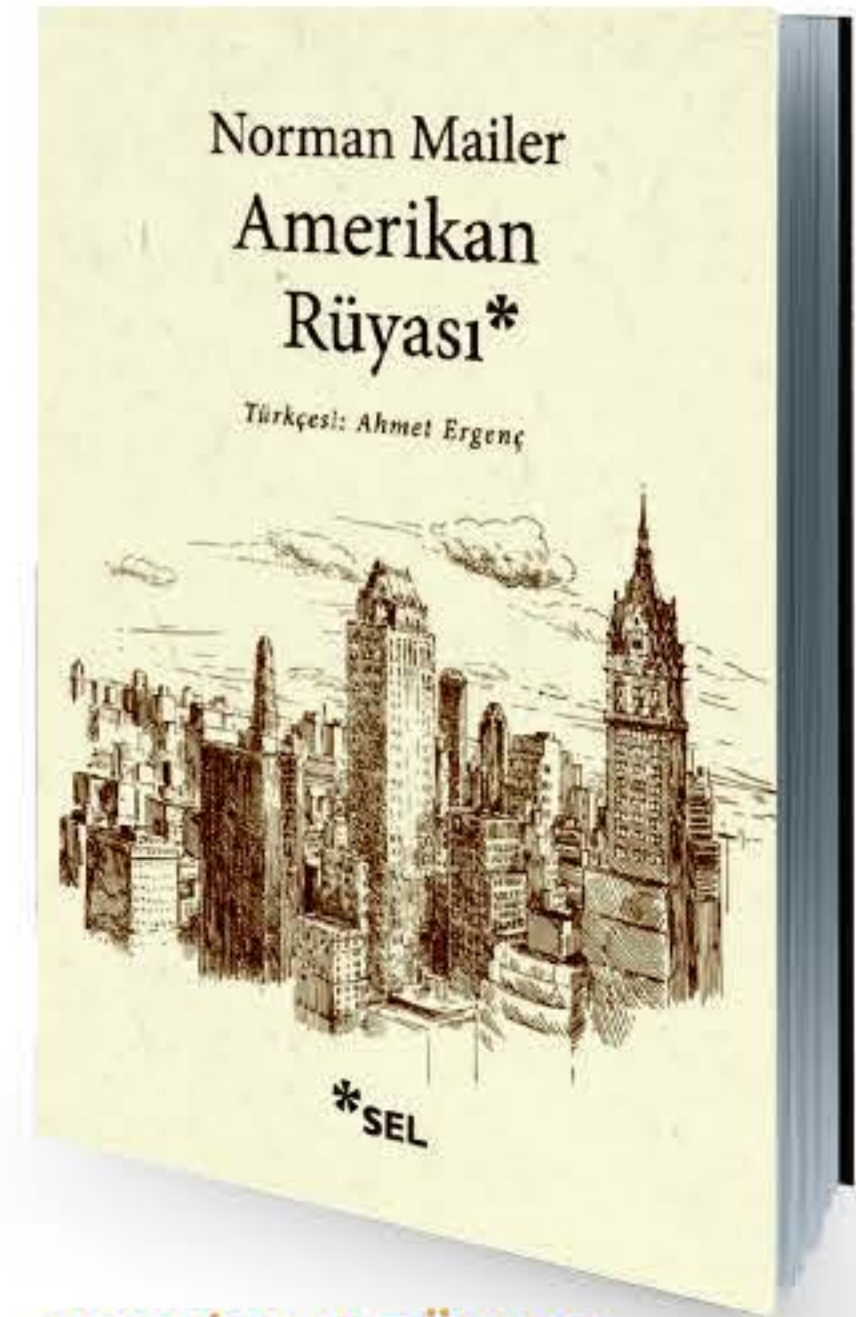
Amerikan Rüyası’nın tefrika edilerek yayımlanması, alçakgönüllülükten hiç nasiplenmemiş Norman Mailer’ın bilinçli bir seçimiydi. Kendisini Dostoyevski, Tolstoy gibi yazarlarla kıyaslamaktan imtina etmeyen Mailer, her bölümü bir aylık süre içinde tamamlarken Charles Dickens’ın yöntemini kullanmış ve bir anlamda onunla boy ölçüşmüştü. Ancak yalnızca yöntemi taklit etmiş, biçim anlamında ise 19. yüzyıl roman geleneğinden uzaklaşmıştı. Bilinç akışına, hayallere, metaforlara yer veren ve yer yer şiir dilini kullanan Mailer, *Amerikan Rüyası*’nı modernist bir anlayışla kaleme aldı. “Peki sonuç ne oldu?” diye sorabilirsiniz. Yayımlandığı dönemde farklı tepkiler ve yorumlar çıkıyor karşımıza. Romanı göklere çıkaranlar kadar yerin dibine batıranlar da var. Ne var ki, okuyucunun beğenisi, satış rakamlarından anlaşılıyor. Beğeni ve

ilgi Hollywood’un iştahını da kabartmış olmalı ki roman 1966’da sinemaya uyarlandı. Kısacası, toplumsal eleştiriyi hedefleyen Norman Mailer’ın amacından farklı biçimde alınılmış *Amerikan Rüyası*.

Romanın sorunlu yanı da tam burada; “istenmeyen” bir okuma tarzına izin vermesinde, hatta böyle bir okumayı teşvik etmesinde. Barındırdığı, hatta arada bir açıkça telaffuz ettiği siyasi ve toplumsal eleştirilere rağmen *Amerikan Rüyası* akılda sert bir erkeğin dramı olarak kalıyor. Doğrusu Norman Mailer bu sert erkek karakterine karşı hiç tarafsız değil; sevgi ve anlayışla yaklaşmış roman kahramanının eylemlerine ve düşüncelerine. Başından altı evlilik geçen, kadınlara, içkiye ve uyuşturucuya bağımlılığını hiç gizlemeyen, kadın özgürlük hareketine karşı olduğunu sakınmasızca söyleyen Mailer, sanki roman kahramanı ile birlikte kendisini de temize çıkartıyor. Suçu usulca ikinci plana itiveriyor. Öyle ki, öldürülen kadını öldüren erkeğin -tek taraflı- bakış açısıyla değerlendirmekten başka bir şansı olmayan okuyucu, cinayetten rahatsızlık bile duymuyor. İşte Steve’in karısı hakkındaki düşüncelerinden örnekler: “O, yani Deborah, büyük bir kaltaktı, türüne az rastlanır bir dişi. (...) Deborah bana kancalarını takmıştı, sekiz yıl önce kancaları sabitlemişti ve o kancalar başka kancaları doğurmuştu. Onunla yaşarken cinai eğilimlere sahiptim; ondan ayrılmaya kalktığımda ise intihar eğilimleri baş gösterdi. (...) Deborah yalanların hakikatlere yol açtığı ve hakikatin de yanıp sönen yalanlar doğurduğu o muhteşem belirsizlik diyalektiği konusunda tam bir uzmandı.”

Roman bu yanıyla sert erkek kültürünü sevenlere hitap etmiş, Henry Miller ve D. H. Lawrence gibi yazarların övgülerini kazanmıştı. Buna karşılık, kadın hakları savunucularından tepkiler aldı. Mesela feminist eleştirinin öncülerinden, *Cinsel Politika* kitabının yazarı Kate Millett, *Amerikan Rüyası*’na şiddetle saldırmıştı.

Amerikan Rüyası tuhaf bir roman. İdeolojik arka planını, rahatsız edici yanlarını bir tarafa bırakalım; zaman zaman kurguya ilişkin aceleyle gelmişlikten kaynaklanan sorunlar da barındırıyor. Ancak Norman Mailer kolay yabana atılacak bir yazar değil; anlatının öylesine etkileyici, öylesine pırıltılı bölümleri var ki karşınızda büyük bir yazarın, en büyük yaratımını henüz gerçekleştirememiş bir dâhinin bulunduğunu hissediyorsunuz. ■

AMERİKAN RÜYASI

Norman Mailer

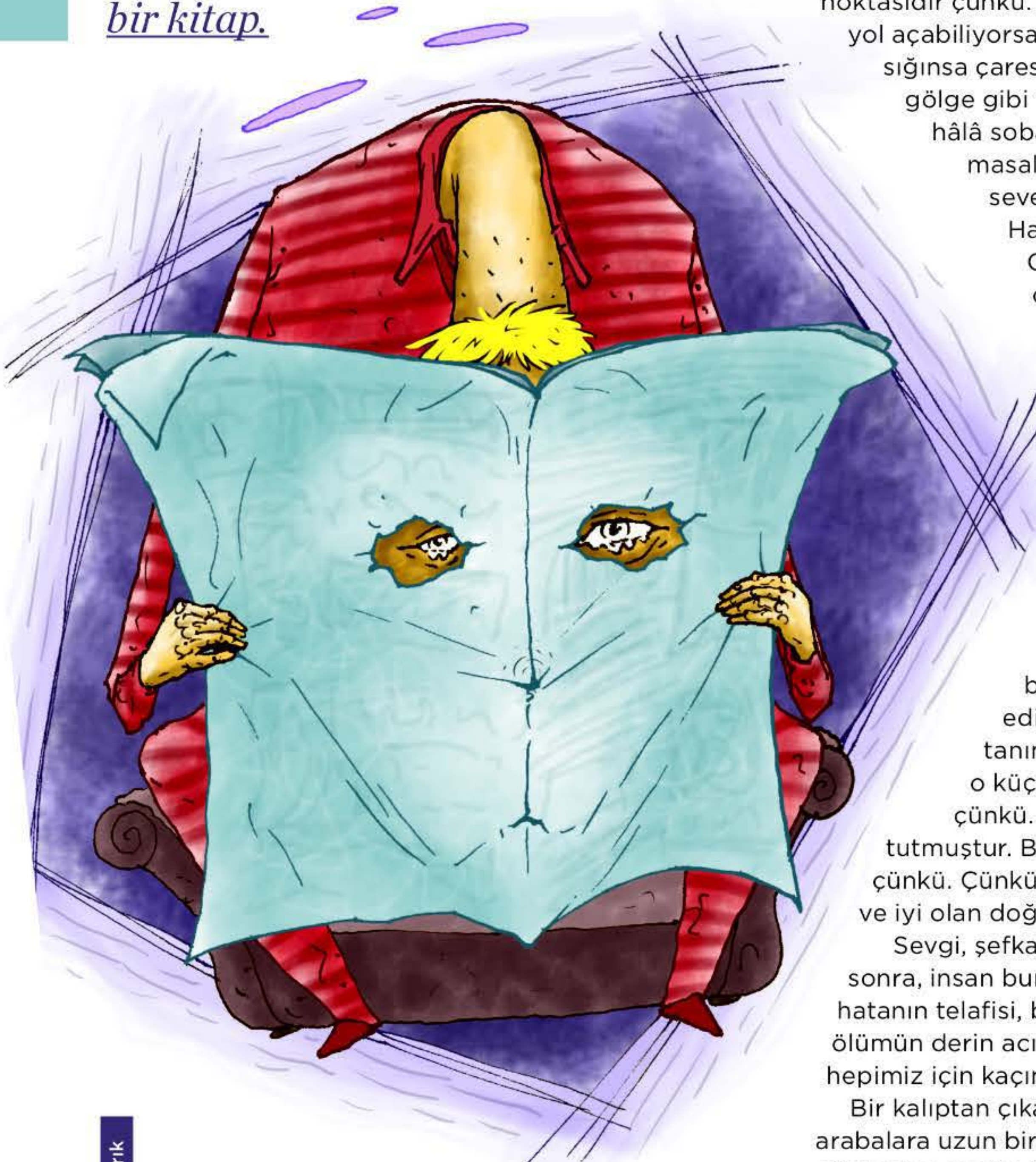
Sel Yayıncılık

Çeviren: Ahmet Ergenç

HERKES BİRİLERİNE KALIR

“İki Şiirin Arasında
geride bıraktıklarına, ansızın
koparıldıklarına, nedensiz terk
edilenlere, ömrün trajedisine
yenik düşenlere daima üzüntü ile
bakanların nefes alacağı güzellikte
bir kitap.

Sinan Arık

Bir kalıptan çıkan ince plastikten şişirme moda arabalara uzun bir tel takıp oyuncak yapıldığı günlerden geriye biraz tetanos kalmıştır, biraz şiir kalmıştır, biraz hüznün kalmıştır.

İnsan, çocukluğunu başkalarından gizler. Utanılacak bir şey yoktur; serbest bırakılmış bir temizliğin, saflığın korunduğu yıllardan çıkartılıp kirletilmeye terk edilmesine engel olmaktır neden. O yüzden insan çocukluğunu ve çocukluğundan getirebildiklerini korumakla görevlendirilmiştir. Bu ince görev onu yalnızlaştıracaktır.

Yalnızlığını iyi şeylere borçludur artık. Kimsenin dikkate ve ciddiye almadığı küçük, mühim bir lisan geliştirir yaşadıklarından. Zarif bir dünyanın kibar kelimelerine muhtaç kalmak; işte yalnızlığının başlangıcı tam da budur.

İnsan, çocukluğunu başkalarından gizler. En zayıf noktasıdır çünkü. Yalın ve yalansız yanları şantaja yol açabiliyorsa kime seslense, kime danışsa, kime sığınsa çaresizlik, pişmanlık ve çözümsüzlük onu gölge gibi takip edecektir. Dizleri kanayan, hâlâ soba üzerinde pişen kestaneleri özleyen, masallara inanan, arkadaşlarını delicesine seven bir çocuğu herkes hor görecektir. Hayat psikolojiye tahammül edemez. Onu bozarak sistemine katar, rengini çalar.

Birdenbire büyüyen, bunu istemiş insanların çocukluk kayıtları kendileri tarafından silinmiştir. Doğdukları yeri, mahallelerini, aile büyüklerini, ilk okullarını hatıra diye kabul etmezler. Onlar hükmedebilmek için o çağı karanlığa gömerler.

İnsan, çocukluğunu başkalarından gizler. Onunla yüzleşmesini tamamlayamamıştır bir bakıma. Saadetin elde edilmeyen, zaten elde olan bir his diye tanımlandığı zamanlardan çıkagelen o küçük dostun gerçeklerine muhtaçtır çünkü. Çünkü gerçekler kaybolmaya yüz tutmuştur. Bu gerçekler en zayıf noktasıdır çünkü. Çünkü zayıflık çıplaklık ve iyiliktir. Çıplak ve iyi olan doğadandır çünkü.

Sevgi, şefkat, vefa, samimiyet marifetse bundan sonra, insan bundan sonradır. Bir sırrın ağırlığı, bir hatanın telafisi, bir kabahatin hoş görülmesi, bir ölümün derin acısı, bir günlüğün gün ışığına çıkması hepimiz için kaçınılmazdır.

Bir kalıptan çıkan ince plastikten şişirme moda arabalara uzun bir tel takıp oyuncak yapıldığı günlerden geriye biraz tetanos kalmıştır, biraz şiir kalmıştır, biraz hüznün kalmıştır. Mamafih, bunların kalması ne hoştur. Belki bir anneannenin tülbendi,

İKİ ŞİİRİN ARASINDA

Yekta Kopan
Can Yayınları

belki bir amcanın tüm yeğenlerini etkileyen garip hikayeleri, belki bir dayının tütün tabakası ve muhtar çakmağı kalmıştır. Hepsi orada, o evde, o odada o çocuklarla birlikte kalmıştır. Eski bir radyonun kenarında, iğnesi yıpranmış bir pikabın yanında, ailece çekilmiş bir fotoğrafın olduğu resim çerçevesinin arkasında, eski bir sofra muşambasının üstünde kalmıştır.

Uzun bir evliliğin ardından kaybedilen eşin eşyalarında biraz

bizden de bir şeyler kalmıştır. Bir sahil kasabasında deniz kenarında yürürken deniz yıldızları toplamak kalmıştır hatırlarda. Kumdan kaleler, gazoz kapakları, çizgi romanlar ve belli belirsiz bir Akdeniz kalmıştır muhtemelen. Giden gitse de herkes birilerine kalırken hepimize Edip Cansever kalmıştır. Ne kadar gizlenirse gizlensin çocukluğumuz bütünüyle dünyaya kalmıştır.

Çocukluğa, çocuğa dair olana, yetişkin olsa da o berraklığı koruyana imtina gösteren bir yazar Yekta Kopan.

ÇOCUK KALBI

Çocukluğa, çocuğa dair olana, yetişkin olsa da o berraklığı koruyana imtina gösteren bir yazar Yekta Kopan. O kirlenmemişlik, o masumiyet Kopan'ın kaleminde bazen bir sızıya, bazen bir tebessüme dönüşürken esas oğlan, esas kız asla unutulmuyor. Hep bir şükran, hep bir teşekkür için yazıyor sanki. Son kitabı *İki Şiirin Arasında*'da lirik diline sokağın da müdahale ettiği, sürekli bir sürpriz beklediğiniz öyküler birbiri üstüne binerek, katlanarak sizi de maceralara, çocukluğa, "çocuk kalbi"ni taşımayı inatla sürdüren hayat emektarlarına sürüklüyor. *İki Şiirin Arasında* geride bıraktıklarına, ansızın koparıldıklarına, nedensiz terk edilenlere, ömrün trajedisine yenik düşenlere daima üzüntü ile bakanların nefes alacağı güzellikte bir kitap. Kopan, hınzır üslubuyla ağlamanızı önlüyor ve sizi gülümseterek yolcu ediyor geçmişinize. Hararetle tavsiye ediyor, hatta ısrarımın faydasını göreceğinizi açıkça söylüyorum. ■

dedalus

Okumak Özgürleştirir...

PIKSEL
KRİSZTİNA TOHT

1956 VE KÜÇÜK ADAM
SPIRO GYÖRGY

KRALIN DÜŞÜŞÜ
JOHANNES V. JENSEN

MARCEL
ERWIN MORTIER

DORIS LESSING, İŞTE O KADAR

“Hayatlar önemli olduğu için yazılmıyor, yazıldıkça hayatlar önem kazanıyor bu zamane popülerliğinde. Doris Lessing ise farklı bir zamandan sesleniyor yazarlara: “Ne yazık, ki, hayatımız bize ait değil.”

Bütün mutlu çocukluklar birbirine benzer, mutsuz çocukluklar içinse çoğu zaman bir anne yeter. Çocuk büyüdükçe, annenin hayatının trajedisi görünür hale gelir. Geçmişe şefkatle bakmak zordur; zamanı aşamayan, anılara çarpıp sevgisizlik olarak geri dönen bir çabadır bu.

Anne, nişanlısını savaşta kaybetmiş bir hemşire. Baba, bir bacağı eksikse de, taburundan hayatta kalan tek asker olarak hastanede. Yas tutmak, savaşın açtığı

boşluğu doldurmak, birbirlerini iyileştirmek için yapılan bir evlilik. Anne, iyi bir hastanedeki işi geri çevirerek vermiş bu kararı. Belki de annenin aklının bilmediği bir köşesi, evliliğinin ilk gecesi hamile kalmasını sağlamış. Anne ile babayı savaş doğurmuş, çocuk ise kendiliğinden doğmuş, öyle hissediyor. Doğum, forsepsle olmuş. 22 Ekim 1919'da. Dünyada milyonlarca insanın öldüğü yılda doğmak önemli. Bilincinin yeni farkına varmış çocuk aklına özgü narsistik böbürlenmeyle, “Kadınlar, çoğu zaman hafızalardan, sonra tarihten silinir gider,” diye hayıflanmasına izin verelim. Doğan çocuk Doris Lessing olacak, Nobel Edebiyat Ödülü kazanacak. Onun çocukluğu da, yine bir anneden göç etme hikayesi, işte o kadar.

Erkek kardeşi doğduğunda, bebeğin onun olduğu ve onu çok sevmesi söyleniyor. Annesi bir tek onlara sevgi göstermeyi becerebildiğinden, hasta rolünü benimsiyor. Seyrek beslenme saatleri yüzünden karnı aç. Ağlıyor. Babası belki sevgi gösterir. En azından “erkek” kokuyor, güven veriyor. Ama o da kucağına oturtup elleriye... Bu gıdıklama oyununu sevmiyor. Bağırıyor. “Şu ağlayan çocuk... İşte o gerçek bir düşman.” 14 yaşında, toplumda bir çocuk yeri kaplıyor fakat bedeninin içinde bir kadın gibi hissediyor. Zaten onları erkeklerden korumak için genç kızların çocukluk dönemleri uzatılıp duruyor. Anne-kız çatışmasının nedenlerinden biri bu.

Çocuklukları yaratan anne-babalardır ve bunu hikaye anlatarak yaparlar. Çocuk akli, küçük bir gerçek parçasını alır ve anne-baba sözcüklerinden bir anı oluşturur: “Seni deniz kenarına götürdük ve sen kumdan kale yaptın, hatırlamıyor musun?” Büyüyüp hikaye anlatıcılığını meslek edinen Doris gibi birinin, kişisel kurmacasının başlangıç noktasına, hikayesinin kendisinden ziyade annesine ait olduğu döneme dönmesi bundandır.

Hayal dünyası geniş çocuk, rüyaları ehlileştirmeyi öğrenir. Günlük sözler, cümleler, sesler ve kokular, rüyanın içine virüs gibi bulaşınca, rüyaların kurgusundan tehlikeyi temizlemek gerekir. Günlük olayları tekrar tekrar kafasında canlandırarak, sayfalarını hızla çevirdiği resimli bir masal kitabına dönüştürüyor çocuk. Bir günü birkaç olaya indirgeme gücünü keşfetmiştir. Böylece 10 yaşındayken

Hakan Arslan

Anne ve baba, evin önündeki iki köftükte yan yana sigara dumanı bulutu içinde oturuyorlar. Çocuk, “Bu anı hatırla,” diye emir veriyor kendisine: “Onlar gibi olmayacaksın.” Kendisine verdiği bu sözü tutuyor Doris Lessing.

zamanı kısaltmayı öğrenir. Rüya, ne gerçektir ne de kurmacadır. Metaforun en ham, yontulmamış ve cilalanmamış halidir.

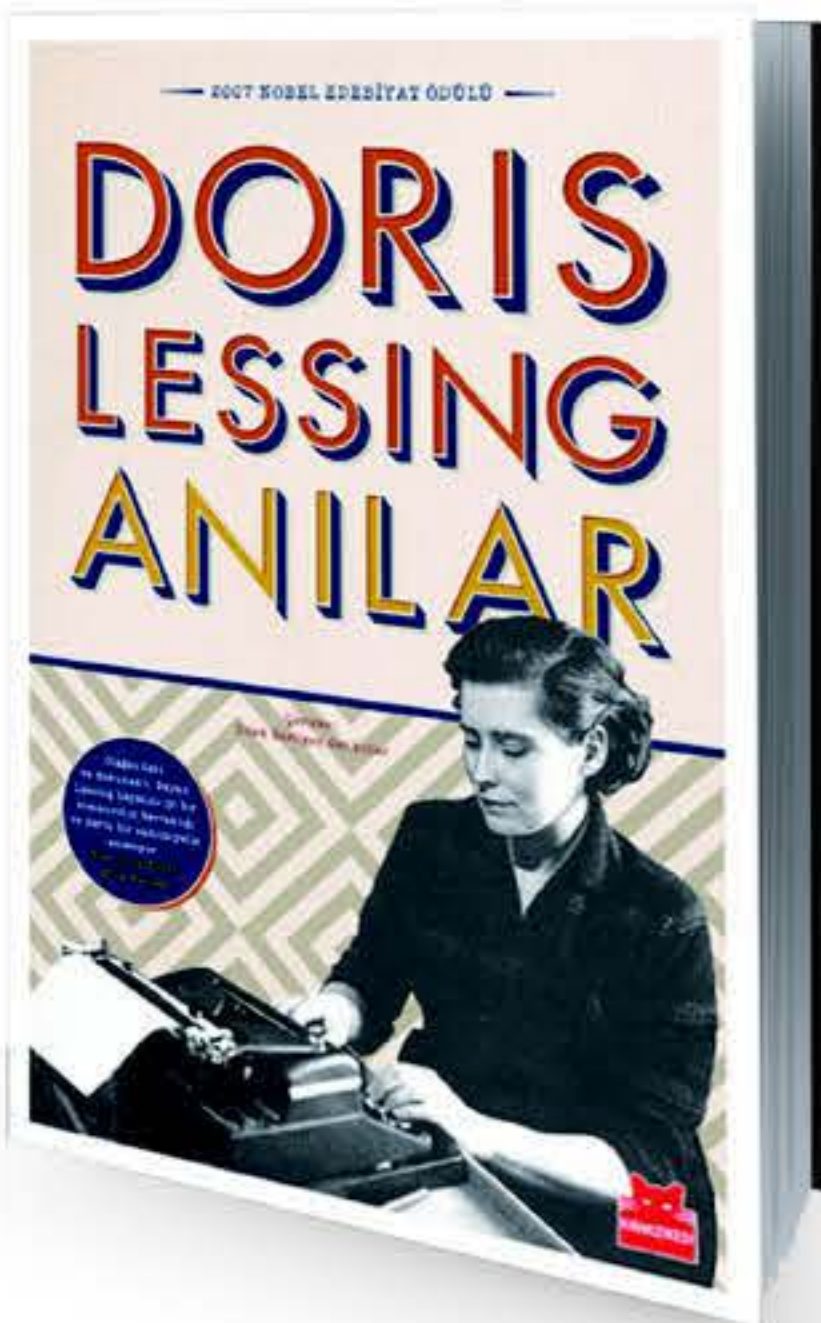
Meskalin aldığı o anı hatırlıyor. Doris Lessing olarak hayatının kamu malı olmasından kaçamadığı zaman, hikaye anlatıcısı kimliğine sığınıyor ve icat ediyor: “Kendime güzel bir doğum yaptırıyordum. Güneşin ışıqla doğuşuna benzeyen ve sıcaklığın hızla, ışıqla aydınlanmış devasa odaya girdiği bir doğum. Neden olmasın? Sabahın erken saatlerinde doğdum, sonra kız çocuğu doğduğu için sevinenler grubu yarattım.”

Anne ve baba, evin önündeki iki koltukta yan yana sigara dumanı bulutu içinde oturuyorlar. Yaşlı, para yüzünden kaygılı, çaresiz iki yüz. Birbirinden çok farklı geçmişe sahip bu iki insan, itiraf edemedikleri, yüreklerinde gizli tuttıkları bir ihtiyaç nedeniyle birlikte ve orada kalmak zorundalar. Çocuk, “Bu anı hatırla,” diye emir veriyor kendisine: “Onlar gibi olmayacağım.” Kendisine verdiği, “anne-baba gibi olmama” sözünü tutuyor Doris. 1949 yılında, ilk romanı *Türkü Söylüyor Otlar*’ın taslağı ve en küçük oğlu ile Londra’ya vardığında ardında iki evlilik, iki çocuk bırakıyor.

ANILAR BİTERKEN, ANILAR BAŞLIYOR

Birinci Dünya Savaşı sonrası İran’dan Rodezya’ya göç eden kolonyal İngiliz bir aile içinde geçen çocukluğunu, Afrika’nın doğası ile ırkçılık çevresini sarmışken kadınlığa ve bireyliğe geçişini anlattığı anıların ilk cildi böylece bitiyor. Çocukluk, herkesin yaşadığı, zamanın durduğu ülke. Kitabın bu noktasına kadar anlatılanlara kapılıp okurun kendi hafızasında yolculuğa çıkması, çocuk Doris ile özdeşleşmesi çok kolay. İlk bölüm “Tenimin Altında,” son derece cesur

bir itirafkarlıkla yazılmış. Farklı olarak, ikinci cilt “Gölgede Yürümek” ise, huysuz ve her şeye kadir anlatıcının insan doğasındaki kusurları deşmekten zevk alması, böylece kendi zaaflarını muğlaklaştırmasıyla biraz daha soğuk, biraz daha kendisiyle yüzleşme korkusu dolu. Yazacaklarınızın üzeceği kişiler hayatta değilse artık, daha mı gerçektir anlattıklarınız? Üstelik yaşlandıkça artan sırlar belası varsa bir de. Doris Lessing,

ANILAR

Doris Lessing

Kırmızı Kedi Yayınevi
Çeviren: Dilek Berilgen Cenkiler

Otobiyografi yazmak, meşru müdafaa bir yazar için, yazılanların hepsi gerçek olmasa da.

anılarının iki bölümü arasındaki farkı böyle ortaya koyuyor.

İlk cildin başkahramanı annenin yerine Londra’yı koymuş Lessing. Çocuklukla kadınlık arasındaki kafa karışıklığı ve çatışma, şimdi aşk ve devrim arasında sahneleniyor hayatında. “Gölgede Yürümek”te katmanlı bir hayat, kalabalık bir çevrenin içinde Lessing. Bekar bir anne ve başarılı bir yazar olarak yaşadıkları, entelektüel ve sanatsever Londra ortamları, caz müziği, para sorunları, yolculukları, aşkları, komünizmin yarattığı hayal kırıklığı, aşkın bıraktığı hayal kırıklığı soğuk savaş döneminin Londra tarihçesi içinde eriyip gidiyor.

Çocukken kendisine öğrettiği, günlük olayları indirgeyerek hikayeleştirme ve böylece zamana hükmetme konusunda, bugüne kadar gördüğü en güçlü rakip olan bir hikaye anlatıcısı karşısına çıkıyor: Tarih! Tarihin yazdığı bir oyunun oyuncusu olduğunu fark etmesi, inandığı Marksizmin bireyi küçültmesi, Lessing’in hikaye anlatıcısı olarak hissettiği büyüklük ve kontrol duygusunu zedeliyor. Ancak bu dönemde, yazdıklarıyla geçinecek kadar başarılı bir yazar artık.

BİYOGRAFİ HİÇ BU KADAR POPÜLER OLMAMIŞTI

Richard Linklater’ın deneysel *Çocukluk (Boyhood)* filminden, Karl Ove Knausgaard’ın *My Struggle* adlı epik romanına, hatta Lena Dunham’ın *Not That Kind of Girl*’de topladığı otobiyografik denemelerine kadar herkes hayatının kurmacasını anlatmakla meşgul. Hayatlar önemli olduğu için yazılmıyor, yazıldıkça hayatlar önem kazanıyor bu zamane popülerliğinde. Doris Lessing ise farklı bir zamandan sesleniyor yazarlara: “Ne yazık ki, hayatımız bize ait değil.” Otobiyografi yazmak, meşru müdafaa bir yazar için, yazılanların hepsi gerçek olmasa da.

Otobiyografinin doğasında postmodernist yapıda kurulmuş bir anlatı var. Yazarın kasten kendisini metinleştirmesi kaçınılmaz olarak devreye kurmacayı sokuyor. Gerçek ve hikaye aynı tarafa geçiyor birden. Geçmişteki halleriyle ilişki kurarken, farklı kişilere bölünüyor ve çoğalıyor postmodernist benlik.

Kitap, Cole Porter’ın bir şarkısının sözleriyle başlıyor: “Tenimin altındasın, yüreğimin ta içinde. Öylesine içinde ki, benim bir parçam oldun.” 852 sayfanın sonunda, kendisini “yaralı yürüyenlerden” olarak tanımlayan Doris Lessing’in burada annesinden söz ettiğine karar veriyorum. ■

BU BENİM DÜNYAM

“Wittgenstein’in Metresi kolay bir kitap değil. Her okurun elinde başka bir esere dönüşecek çok katmanlı bir metin. Daha ilk satırdan sizi, size özel, biricik bir yolculuğa çıkarmayı vaat ediyor.”

Düşün ki bu şaşkın gezegende yaşayan tek insansın. Herkes gitmiş. Nereye, bilmiyorum. Nasılını da... Elimizdeki tek akıl seninki. Ancak, *Ben Efsaneyim* filmindeki gibi bir durumdan bahsetmiyorum tam olarak. Kendini bomboş sokaklarda tek başına yürürken hayal etmekten fazlası. Başka bir yalnızlık. Kendini içinde tek başına bulduğun fiziksel boşluktan ziyade, insanlık tarihinde o güne dek üretilmiş ya da yaratılmış her şeyin karşısındaki tek özne sensin. Metropolitan Müzesi’ndeki ya da Tate Modern’deki bir tablonun tek seyircisi. *Anna Karenina*’nın tek okuru. Tüm felsefe kuramlarının tek muhatabı sensin o vakitten sonra. Milyarlarca yıldır insan aklının yarattığı kültür birikimi tek başına senin omuzlarında. Ağır bir yük bu. Entelektüel bir yalnızlık hissediyorsun. En güçlü duygun bu. Konuşacak kimsen yok. Kendini anlatacak ve seni anlayacak kimse. Birilerini arayıp bulmak ve yolculuk yapmak üzere deposunda benzin olan bütün arabalar senin. Bütün yollar. Bütün şehirler. Bütün müzeler. Bütün sahil kenarları. Ama kimse yok. Leningrad boş. New York boş. Amsterdam boş. Londra boş.

54 yayınevi tarafından reddedildikten sonra 1988 yılında basılan *Wittgenstein’in Metresi*, ellisine merdiven dayamış, menopoza girmek üzere ve “dünyadaki son insan” olan Kate adında bir kadının hikayesi. Aslında hikayeden

Erhan Cihangiroğlu

Kate’in, oğlunu küçük yaşta kaybetmiş, menopozun sınırında bir kadın olduğu bilgisi ve her cümlesinden anlaşılan varoluşsal kederi, okuduklarınızın “deli” bir kadının kafasının içindekiler olabileceği olasılığını canlı tutuyor.

ziyade Kate'in deliliğin sınırlarında gezinen dipsiz yalnızlığından mürekkep kendiyile yaptığı uzun, dallı budaklı, inişli çıkışlı, kafası epey karışık bir konuşma bu. Bu uçsuz bucaksız bilinç akışı bizi Kate'in gezegendeki mutlak yalnızlığının gerçekliğine okur olarak fazlasıyla ikna ediyor ancak kitabın tekinsiz kurgusu ve Kate'in susmak bilmeyen, daldan dala atlayan iç sesi bunun bir hissediş olduğu şüphesini de her daim canlı tutuyor. Kate'in yalnızlığının reel bir yalnızlık olmasına inanmakta özgürsünüz. Beri yandan Kate'in oğlunu küçük yaşta kaybetmiş, menopozun sınırında bir kadın olduğu bilgisi ve her cümlesinden anlaşılan varoluşsal kederi, okuduklarınızın hayatın dışına itilmiş ve bir sahil evinde daktilosunun başında oturup kendisiyle konuşan "deli" bir kadının kafasının içindekiler olabileceği olasılığını da her daim hissettiriyor. Bu fikir, kitap boyunca aklınızın bir köşesinde sallanıp duruyor.

Ludwig Wittgenstein, *Wittgenstein'in Metresi*'nde bir karakter değil. Ama hayaleti satır aralarında dolaşıyor.

KURAMSAL BENCİLLİK

Hakkında çok sayıda makale yazılmış olan kitapla ilgili okumalar yaparken, Kate'in durumuyla ilgili olarak bir yazıdaki "solipsizm" vurgusu ilgimi çekti. Biz sıradan insanların "tek başınalık" olarak adlandırdığı halin, filozofların dünyasındaki karşılığının "solipsizm" olduğunu söylüyordu yazar (bu fikri nerede okuduğumu, yazarın da kim olduğunu not almamışım ne yazık ki). Yani Kate'in ruh durumunun "kuramsal bencillik" olduğundan bahsediyordu: Varlığı "ben" in tasarımları olarak dile getiren bu felsefi görüşte "öznel ben", varlık olarak kabul edilen tek gerçeklik. Yani, "benim zihnimden ve zihni durumlarımdan ayrı olarak varolan bir şey yoktur." Bu görüşten izler taşıyan Descartes'ın penceresinden bakarsak kitaba, Kate'in dünyası biraz olsun aydınlanıyor: "Düşünüyorum, öyleyse varım..."

Yine de Kate'in "gerçek" vaziyetini bilmek o kadar da mühim değil. Çünkü sonuçtan çok, sürece yakın tutuyor bizi kitabın yazarı David Markson. Tıpkı kitabın adında anılan Avusturyalı filozof gibi, hunharca dilin sınırlarını yokluyor ve "eti senin kemiği benim" diyerek edebiyatı felsefenin kucağına bırakıyor. Ludwig Wittgenstein, *Wittgenstein'in Metresi*'nde bir karakter değil. Ama hayaleti satır aralarında dolaşıyor: "Dilimin sınırları, dünyanın sınırlarını belirler," diyen filozofa göre özne dünyanın içinde değildir. Ona göre "dünya benim dünyamdır." Peki o vakit bir insan bir diğerine

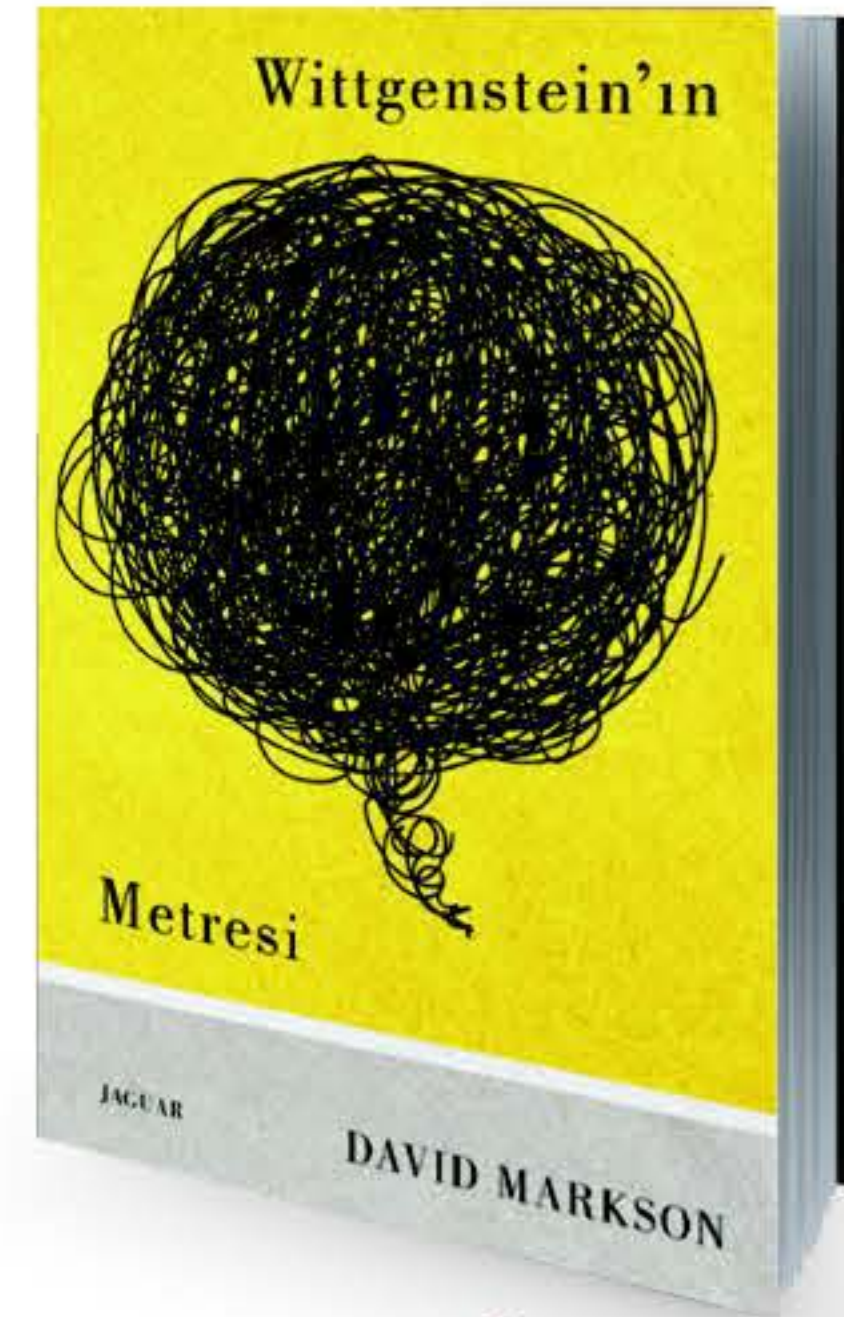
bir dizi kelime sıralayarak nasıl bir şey söyleyebilir ve beriki onu nasıl anlayabilir? Ya diğerleri yoksa? *Wittgenstein'in Metresi*'nin her satırında filozofun bu damıtıp anlatması zor fikirleri yankılanıyor.

Kate eski bir ressam. Sanat, sanat tarihi, felsefe ve edebiyat konusunda çok fazla şey biliyor. Genel bilgilerin dışında detaylara takık ama zehir gibi bir akıl onunki. Geçmiş ve şimdi arasında sert manevralar yapıyor. Bir hayatın biriktirdiği entelektüel yığını boca ediyor sanki üzerimize. Asla kendinden emin bir akıl değil Kate'inki. Anlattığı şeyi bir sonraki paragrafta ya da birkaç sayfa sonra, "Belki de öyle olmamıştı," diyerek tersine çevirebiliyor. Bu da bir örümcek ağı gibi örülmüş, aslında bir nevi sayıklamalardan ibaret kitabı sonsuz sayıda parçalara ve anlara bölüyor. Zemin sık sık ayağınızın altından kayıyor. Ama günün sonunda kitaba uzaktan baktığınızda, gördüğünüz kusursuz bütün karşısında, Markson'un bir yazar olarak çılgının teki olduğunu düşünüyor, bu çok zor kurguyu nasıl bunca maharetle dokuduğuna şaşırıyor ve önünde saygıyla eğiliyorsunuz. *Wittgenstein'in Metresi* kolay bir kitap değil. Her okurun elinde başka bir esere dönüşecek çok katmanlı bir metin. Daha ilk satırdan sizi, size özel, biricik bir yolculuğa çıkarmayı vaat ediyor.

DAHA AZ YALNIZ

Bitirmeye yakın, bu kitap için "Deneyisel kurgunun zirve noktası," demiş David Foster Wallace'tan bir alıntı paylaşmak istiyorum. Wallace'ın cümleleri benim anlatmaya çalışıp da bocaladığım şeyi şahane özetliyor: "Gerçek dünyada hepimiz acı çekiyoruz, empati imkansız bir şey. Ama kurmaca bizi bir karakterin acısını hayal ederek anlamamızı sağlıyor ve böylece başkalarının da bizim acımızı anlayabileceğini daha kolay tasavvur edebiliyoruz. Bu insanı besleyen, kurtaran bir şey, bizi içimizde daha az yalnız yapan bir şey."

Bazen iki kitap tesadüfen, bazen de bilinçli olarak yan yana düşüyor kitaplığımda. *Wittgenstein'in Metresi*'ni okuyup *Tractatus Logico-Philosophicus*'un yanına koyuyorum. ■

WITTGENSTEIN'IN METRESİ

David Markson

Jaguar Kitap

Çeviren: Pelin Angı,
Suat Kemal Angı

YALNIZLIK ÖZLEMİ

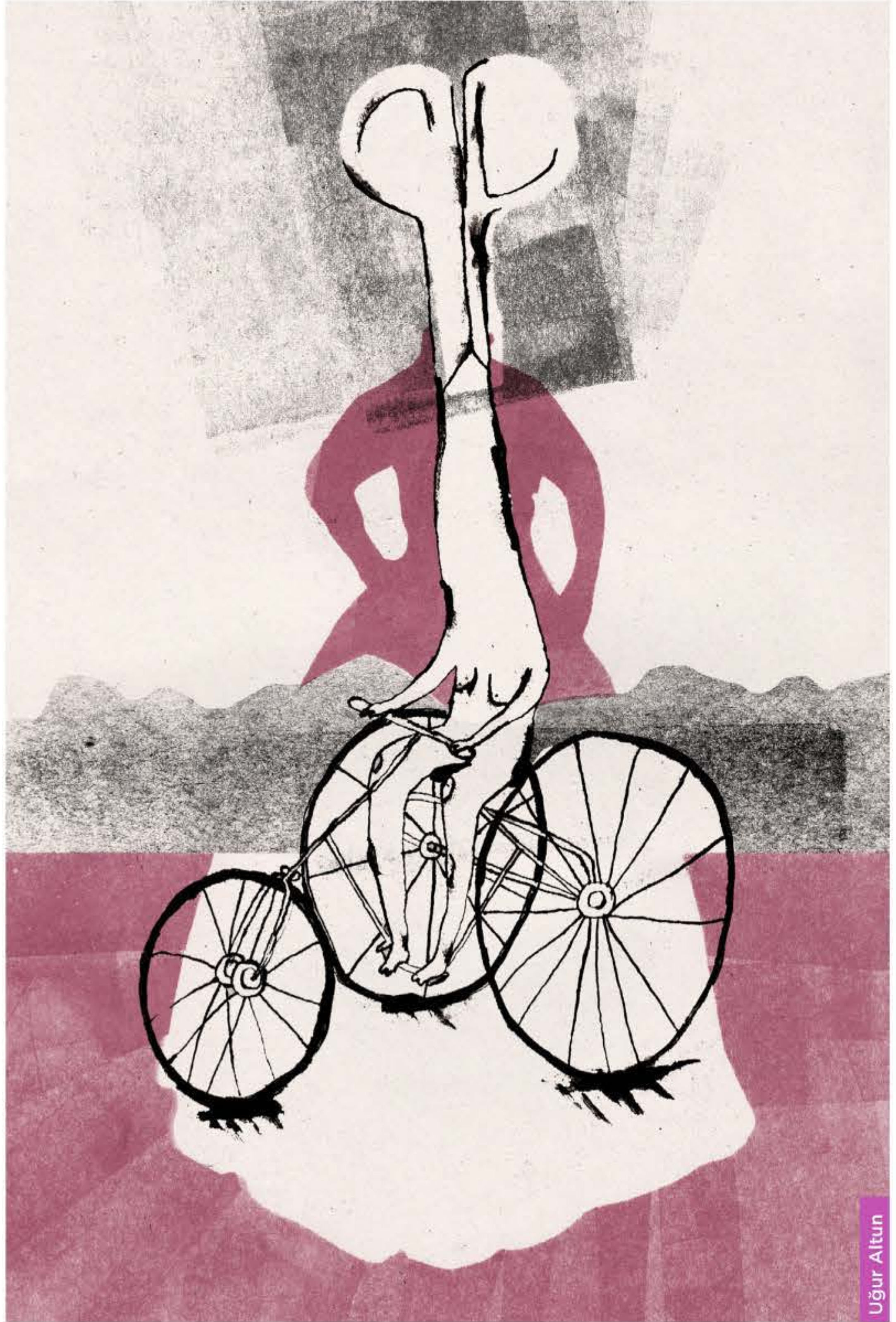
“Kate Chopin, birey olmaya çalışan, yalnız başına yürümek isteyen kadının toplumsal uzlaşıya taban tabana zıt hareket etmesi gerektiğini cesur, kavgacılıktan uzak, iyimser bir tavırla dile getiriyor.”

Kate Chopin'in 1899 tarihli, 115 yaşındaki romanı *Uyanış*, daha on beşinden gün almamış gibi taptaze, yepyeni. Sorduğu sorular zerre kadar eskimemiş, feminist düşüncenin en güncel düşünürlerine taş çıkaracak kadar çetin.

Roman Edna Pontellier ve ailesinin, New Orleans'ın "creole" seçkinlerinin gözde yazlık mekanı Büyük Ada'da (Grand Isle) geçirdikleri bir yaz tatiliyle açılıyor. Edna, adada geçirdiği günlerde kendisini farkında olmadan benliğiyle ve bedeniyle daha fazla haşır neşir bulur. Kocasını sadece hafta sonları görmesi, çocuklarının bütün günü bakıcıyla oyalanarak geçirmeleri, öte yandan çok güzel bulduğu Madam Ratignolle ile dostluğu, Robert'ın iflah olmaz flörtü, denizle kurduğu yeni ilişki tam anlamıyla adını koyamadığı bir hoşnutsuzluk ve uyanışı eşzamanlı olarak tetikler.

"Edna bütün yaz yüzme öğrenmeye çalışmıştı... Ancak nasıl çocuk emekleyip, tökezleyip, tutunurken bir anda gücünü anlayarak yalnız başına, atakça, aşırı bir güvenle yürümeye başlarsa, o gece Edna da öyle yaptı... Bir kez dönüp kıyıya, orada bıraktığı insanlara baktı. Çok büyük bir uzaklık değildi gittiği... [ancak] Çabucak bir ölüm düşüncesi çarptı ruhuna..."

Ada (yazlık) rutini tefliksizdir ve bedene hitap eder. Yüzme, güneş banyosu, yürüyüş, tüm güne yayılan bir giyinmek soyunmak, ıslanmak kurumak, terlemek kremlenmek döngüsünü beraberinde getirir. Kat kat kıyafetlerinden sıyrılan Edna, ayna karşısında yanık tenini, kaslı kollarını seyrederken, daha önce varlığından haberdar olmadığı

Evlenmeyen kadının tensel deneyim izni yok, evlenen kadının yalnız kalabilme iradesi. Edna'nın bu baskılar altında bulduğu tek çıkış, bir terk ediş zinciri oluyor...

bir delikten aşağı sürüklenir. Bir kadın olarak, kendi cinsel kimliğini ve kendi benliğini ilk kez deneyimler. Chopin'in romanı bu trajedi ya da ikilemi didikliyor. Çok temel bir toplumsal gerginlikten söz ediyoruz. Bir yandan, bedensel zevklere, şehvete, varoluşumuzun fiziksel yanını tatmin etmeye ihtiyacımız var. Öte yandan, katı ahlaki değerler tensel yanımızı alenen açığa vurmamıza müsaade etmez. Cinsellik tabudur, ayıptır, çoğunlukla suçtur.

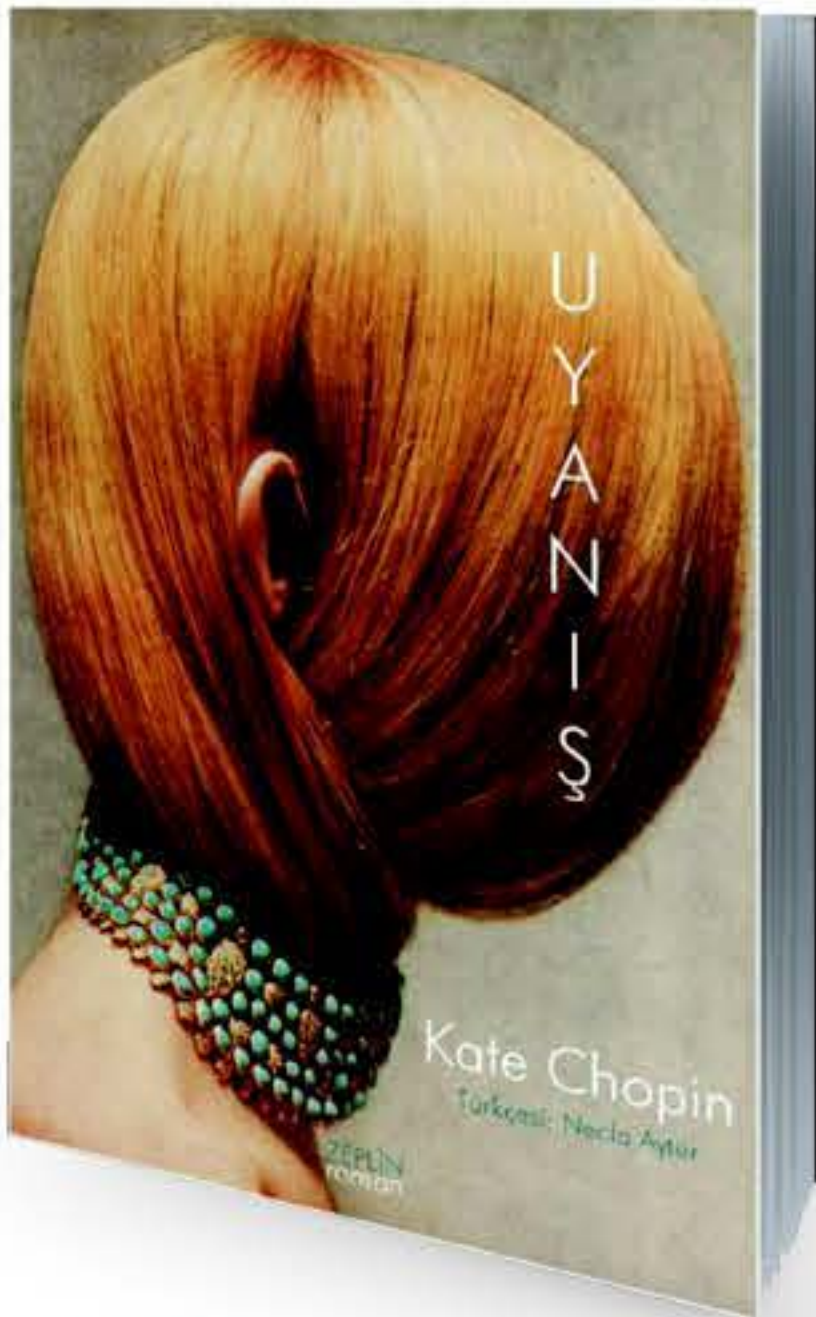
Yüz yıl öncesinin toplumsal değerlerini tartışan roman, aslında, 2014 İstanbul'u da dahil olmak üzere dünya üzerinde birçok yerde hâlâ tedavülden kalkmamış bir ahlakçılık formunu eleştiriyor. Kadın bedenini, sadece ve sadece evlilikle "kazanılan" fakat yine onunla mahdud bir bağımsızlığa mahkum eden ataerkil yapı, bekaret, namus, edep gibi kavramlarla kadın özgürlüğünü baltalıyor. Kendi bedenine sahip olma ihtimalini fark eden bir kadın, toplumun itirazı karşısında ne yapabilir? "Uyanış" sadece bir aydınlanma değildir, aynı zamanda huzursuzluktur, uykunun kaçmasıdır...

EDNA'NIN DÜŞÜŞÜ

Beden ve ten romanın bir büyük ekseniyse, ikincisi yalnızlık ve bireysel dışavurum. Virginia Woolf *Kendine Ait Bir Oda*'yı yazmadan otuz yıl önce Kate Chopin, kadın varoluşunun, özellikle de orta sınıf aile yaşamı söz konusu olduğunda, yalnız kalma lüksünden ne kadar yoksun olduğunu vurguluyor. Edna'nın dünyasında kadınların görevi evi idare etmek, çocuklarla ilgilenmek, kocalarının kariyeri ve saygınlığı için "pr yapmak" (güzel giyinmek, davetler vermek, sosyete de boy göstermek vb). O yüzden kahramanımızın başkaldırısı, başka bir erkekle bedensel temasta bulunmak ya da ilişkiye girmek değil - bu zaten etrafındaki kadınların sıkça yaptığı bir şey.

O yüzden Edna, Anna Karenina ya da Emma Bovary'den büsbütün farklı bir karakter. Onun "düşüşü" başka bir erkeğe âşık olmaktan, zaten yaşadığı hayatı sadece başka biriyle yaşamaya devam etmeyi arzulamaktan ileri gelmiyor.

Edna büsbütün kadın yaşamının özüne isyan ediyor; onun derdi ev kadınlığıyla, annelikle, ideal eş prototipiyle... Burjuva çekirdek aile yapısının kadını yerleştirdiği hapisneden kaçmak istiyor. Yusuf Atılgan'ın C.'ye söylediği gibi "eli

UYANIŞ

Kate Chopin

Zeplin Kitap

Çeviren: Necla Aytür

Kendi bedenine sahip olma ihtimalini fark eden bir kadın, toplumun itirazı karşısında ne yapabilir? "Uyanış" sadece bir aydınlanma değildir, aynı zamanda huzursuzluktur, uykunun kaçmasıdır.

paketliler" in elbette düşünmeye vakti de, mecali de yoktur. Yaşar giderler. Ben ne yapıyorum demeden, niye evlendim demeden, niye yaşıyorum demeden olur biter her şey. Varoluşa kafayı takmak, modern hayatın "çalışmama lüksü"nü bahsettiği adamlara/kadınlara mahsus bir şehir hastalığıdır belki. Yine de bünyeye girdi mi atması imkansız, güçlü bir virüs olduğunu inkar edemeyiz.

"Önünde uyumlu bir aile yaşamı sergilenmiş, bu kısa bakış onda hiçbir pişmanlık, hiçbir özlem uyandırmamıştı. Ona uyan bir yaşama biçimi değildi bu; korkunç, umutsuz bir can sıkıntısından başka bir şey göremiyordu bu yaşamda."

Roman kahramanının tüm şehrin pek övdüğü evini, kocasının parasıyla alınan tüm eşyalarını bir çırpıda terk edip, hizmetlilere yol verip, yalnız yaşayacağı bir daireye yerleşivermesi, çocuklarına sarılırken ufak bir sızı duysa da yanlarından uzaklaşırken duyduğu hafifleme hissi, sosyetenin çay partilerine katılmak yerine atölyesine kapanıp resim yapıp kendi geçimini sağlaması, yazarın çağdaşları için infial konusudur. Evli bir kadın, varoluşsal tanımlayıcıları olarak görülen evini, mutfakını, eşini, çocuklarını nasıl terk edebilir? Ancak Chopin, birey olmaya çalışan, yalnız başına yürümek isteyen kadının toplumsal uzlaşıya taban tabana zıt hareket etmesi gerektiğini cesur, kavgacılıktan uzak, iyimser bir tavırla dile getiriyor.

"Çocuklarım için öze ilişkin olmayan her şeyden vazgeçerdim, paramı, canımı verirdim ama benliğimi vermezdim."

Hâlâ aynı çemberde yaşamadığımızı kim iddia edebilir?.. Kadınlar bedenlerinin ve hayatlarının mutlak kontrolünü üstlenmek istediklerinde sayısız engelle karşılaşılıyorlar. Ne giydiğimiz kamusal mevzu, saçımızın teli siyasi mesele, bekaretimiz mahallenin namusu, bedenimiz bizim değil... Bedenlerine dair iki temel tasarrufta bulunmalarına müsaade edilen, evlenmek ve manastıra kapanmak arasında bir tercih yapmaları beklenen ortaçağda yaşamış hemcinslerimizle ne çok ortak yönümüz var aslında. Evlenmeyen kadının tensel deneyim izni yok, evlenen kadının yalnız kalabilme iradesi. "Ne bedenime ne ruhuma," diyen Edna'nın bu baskılar altında hem bedenini hem de ruhunu kontrol etmek adına bulduğu tek çıkış, bir terk ediş zinciri oluyor... ■

SAVAŞIN VE TARİHİN AĞIRLIĞI ALTINDA

“Marcel, İkinci Dünya Savaşı döneminin kültürel, tarihi ve sosyal temellerinin inceliklerle ele alındığı bir eser.”

Marcel daha ilk paragrafından itibaren okuyucuya Flanders'te, gerçekçilikle gizemin iç içe geçtiği bir atmosfer sunuyor: “Sokaktaki diğerlerinden farkı yoktu evin; iki asırdır oturulmuşluğun, şiddetli fırtınaların, savaşın ardından bel vermiş, hafifçe yana yatmıştı. (...) Odaların çoğu yazları serin tutan, kışları üşüten zifiri Araf karanlığını barındırırdı derinlerinde. Tavan kirişlerine varana dek yağ sıçratılmış mutfakta, kuşaklardır pişirilegelmiş yemeklerin kokusu nasılsa kimi odaların duvarlarına da sinmişti. Kiler saklar, tavan arası unutturdu.”

Savaş ve tarihin ağırlığının üzerine çöktüğü bu eski evde, on yaşında bir erkek çocuğu olan anlatıcımız, büyükannesiyile birlikte yaşamaktadır. İnsan ruhunun geçmişe olan tipik saplantısına yenik düşmüş olan büyükanne, mazi ile bugün arasındaki ipin ucunu kaçırmış ve hatıralara, Hesperides'in altın elmalarını koruyan Lakon edasıyla muhafızlık yapmaktadır. Salondaki cam cepheli ahşap antika dolabın içinde, kaybedilen sevgili aile üyelerinin fotoğrafları mevcuttur; genç yaşta ölen, ailenin gözbebeği Marcel'in portresi de bunlar arasındadır. Küçük anlatıcımız için, kuzeni Marcel'in ölümü gizemli

bir vakadır. Fakat tavan arasında bulunduğu bir mektubu öğretmenine götürmesiyle Marcel'in “karanlık” geçmişi ortaya çıkar. Marcel, Doğu Cephesi'ndeki Flaman Lejyonu'nda çarpışan bir Waffen-SS olarak ölmüştür. Fakat Marcel'in bu eylemindeki (ve ailesinin de hâlâ arkasında durduğu) anlamın ardında Hitler değil, Flanders'in komünizme karşı korunması, yani Flaman milliyetçiliği vardır: “Marcel yalnız kendi inandığı ideallerin

peşinden gitti, bunu biliyorsun. Canına kastetseler, kimseler onu Hitler'e el pençe divan durmaya zorlayamazdı.” Ki burada, bir parantez açıp meseleye tarihi açıdan bakabiliriz. Zira, “Festung Europa,” yani “Avrupa Kalesi” doktrini adı altında Ruslara ve komünizme karşı ilk “Avrupa Birliği” fikrini, Nazi Almanyası'nın Waffen-SS yabancı lejyonları atmıştı. Bunu göz önüne alınca, *Marcel* bize hem tarihi hem de edebi açıdan “mimetik” bir bakış sunmaktadır.

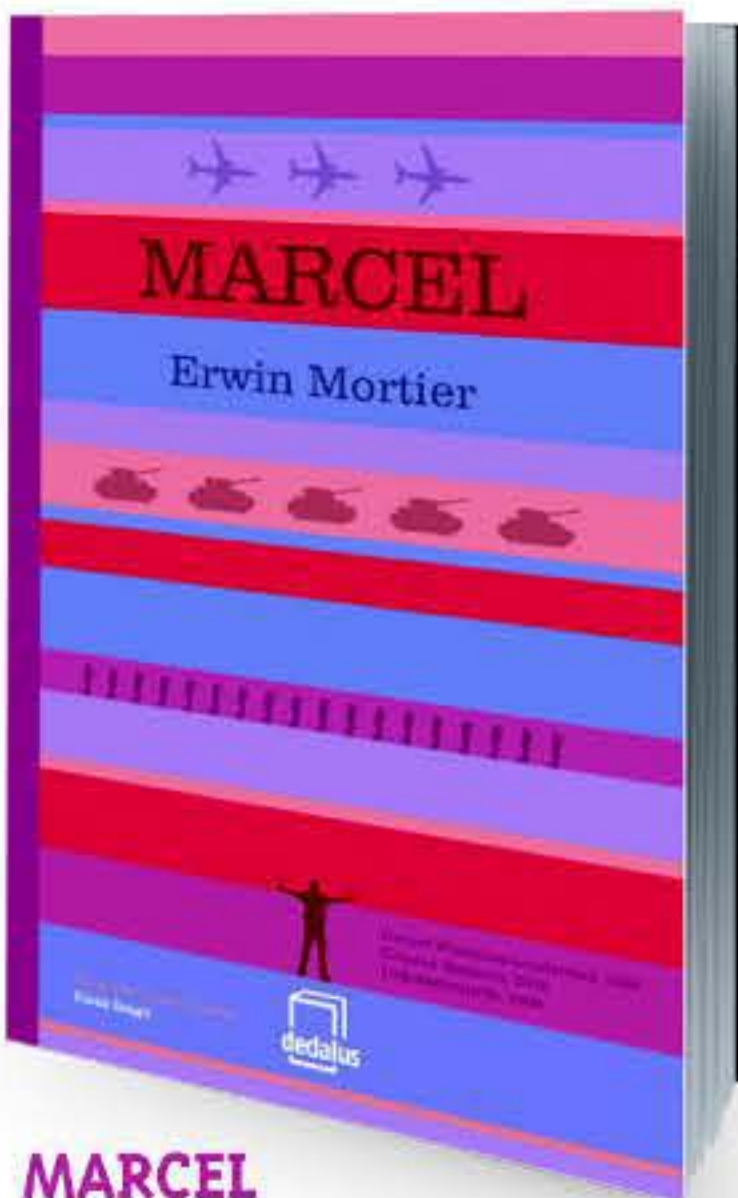
Marcel, dönemin kültürel, tarihi ve sosyal temellerinin inceliklerle ele alındığı, ayrıca sadece Almanyayı değil, Alman işgali altındaki ülkeleri de bugün hâlâ meşgul eden soykırım, işbirlikçilik ve kültür çatışmalarının (romanın geçtiği Flanders'in bugün hâlâ Belçika'dan ayrılmayı talep ettiğini anımsayalım) da işlendiği bir eser. Öte yandan, mezkur dokularının yanı sıra, son derece gerçekçi ve ikna edici bir biçimde çizilmiş, hatta onu tanıyormuşsunuz hissiyatına kapıldığınız aksi ve gururlu büyükanne ile birlikte yaşayan, öğretmene âşık, büyümekte olan bir erkek çocuğunun hikayesini de anlatan başarılı bir Bildungsroman.

Son bir not olarak; *Marcel*, Doğu Cephesi'nde ölen ve hayaleti aileyi ele geçirmiş bir Waffen-SS'i konu almasıyla, benzer temaları farklı bir tarzla işleyen başarılı Alman romancı Uwe Timm'in kendi abisinin hayaletiyle yüzleştiği anlatısı *Kardeşimin Gölgesinde*'yle epey müşterek tema barındırıyor. İlgili okuyucu için bu iki kitabın çapraz okuması son derece ufuk açıcı olacaktır. ■

Savaş ve tarihin ağırlığının üzerine çöktüğü eski bir evde, on yaşında bir erkek çocuğu olan anlatıcımız, büyükannesiyile birlikte yaşamaktadır...

Özlem İsiyel

MARCEL
Erwin Mortier
Dedalus Kitap
Çeviren: Burak Sengir

İNSANIN SONSUZLUKTA YOLCULUĞU

“Geçtiğimiz ay, sürekli değişen gündemin arka planında hep uzayla ilgilenmiş olabiliriz ama Yıldızlararası’nın ortaya atabileceği bir “gündem” daha vardı aslında...”

Sovyetler Birliği’nin 4 Ekim 1957 günü Dünya yörüngesine oturtmayı başardığı ilk yapay uydu Sputnik I ile insanoğlu, uzayla imtihanında da ilk somut adımı atmış oluyordu. Bunu peş peşe yeni girişimler izledi. 1959’da Sovyet yapımı bir uzay aracı ilk kez Ay’ın yüzeyine indi; 12 Nisan 1961 günü de kozmonot Yuri Gagarin, Vostok I ile Dünya yörüngesindeki turunu tamamladı. Bir başka deyişle uzaya çıkan ilk insan, yani Dünya’yı uzaydan gören ilk insan oldu Gagarin. Temmuz 1969’da ABD uzay aracı Apollo II ekibinden Neil Armstrong ve Edwin Aldrin de, Ay yüzeyini adımlayan ilk insanlar oldular. Armstrong, insanlık için “büyük bir adım” atmıştı.

Daha da eskiye gidersek, herhangi bir kaynağa dayanmak mümkün olmasa da, insanın uzayla imtihanında “ilk”lik payesi, göğe bakıp merak eden o ilk insana ait elbette. O günlerden bugünlere geldiğimizde ise, insanlığın bir kuyrukluyıldızın -kelimenin gerçek anlamıyla- kuyruğuna takıldığına tanıklık ediyoruz. Uzayda on yıllık bir yolculuğun ardından Rosetta uzay aracına bağlı Philae isimli uzay sondası, bir kuyrukluyıldıza iniş yapmayı başardı yakın bir zaman önce. Tam da bu döneme denk geldi Christopher Nolan’ın yazıp yönettiği yeni filmi *Yıldızlararası* (*Interstellar*). Uzayla ilgili ortalık ısınmışken, bir adım daha ötesini gösteriyordu Nolan.

Sanırım bu noktada, öncelikle şu uyarıyı yapmak gerekiyor: Dikkat, yazının devamı “spoiler” içerebilir!

Solucan delikleri teorisi, uzay-zaman kavramı, görelilik, yıldızlararası seyahat... Avrupa Uzay Ajansı’nın kuyrukluyıldız görevi ve Christopher Nolan’ın yeni filmi vesilesiyle, geçtiğimiz ay içerisinde değişen gündemlerden arda kalan zamanlarda hep bunları konuştuk/konuşmaya devam ediyoruz. Filmin bilimsel arka planı hakkındaki yazılar, Nolan’ın etkilenmiş olabileceği öncü film listeleri, infografikler, filmde pek

ayrıntısına inilmeyen kısımların (Lazarus görevleri) çizgi roman olarak internette paylaşılması gibi unsurlar da bu süreçte etkili oldu elbette. Bunlar arasında en dikkat çekici “paylaşım”lardan biri ise, bizzat Nolan’ın, *Yıldızlararası* için oluşturduğu okuma listesi.

Yıldızlararası filminde, kahramanımızın evindeki kitaplık, şüpheyi yer bırakmayacak şekilde merkezi bir öneme sahip. Zaten Nolan da, söz konusu kitaplığa özellikle yerleştirdiği kitapların, filmdeki karakterlerle ve yarattığı kavramsal dünyayla bir şekilde ilişkili olduğunu açıkladı; yönetmen, *Wired* için bu kitaplardan öne çıkanları listeledi. Iain Banks’in *Eşekarısı Fabrikası*, Jane Austen’in *Emma*’sı, Borges’in *Labirentler*’i, Edwin Abbott Abbott’ın *Düzülke*’si bu kitaplardan bazıları...

Filmin herhangi bir sahnesinde görünüyor muydu emin değilim ama bu kitap listesine, Joseph Campbell’ın klasik yapıtını da mutlaka eklemeliyiz. Sinemada, edebiyatta karşımıza çıkan hemen hemen her yolculuk hikayesinde olduğu gibi, *Yıldızlararası*’nın “iskeleti” de, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* kitabındaki yapıyla örtüşüyor. Campbell, dünyanın bütün mitolojilerindeki çakışmaları -*Yıldızlararası*’nın hikayesi için de pekala geçerli- şu cümleyle ortaya seriyordu: “Dünyadan ayrılma, birtakım güç kaynaklarına dalma ve yaşam yenileyen bir dönüş.” Bir başka deyişle çok klasik bir hikaye anlatıyor aslında Nolan, ama hakkını teslim edelim, yaklaşık üç saat ilgiyi taze tutabilecek şekilde anlatmayı başarıyor.

Geçtiğimiz ay, sürekli değişen gündemin arka planında hep uzayla ilgilenmiş olabiliriz ama *Yıldızlararası*’nın ortaya atabileceği bir “gündem” daha vardı aslında. Kahramanımız, söz konusu uzay yolculuğuna Dünya üzerinde yaşanan ekolojik bir felaket nedeniyle çıkmak “zorunda” kalıyordu. Belki de, en azından bir süreliğine, dikkatlerimizi gökten yere indirmeliyiz... ■

EN SEVDİĞİNİZ YAZAR, BİR GÜN BERBAT BİR KİTAP YAZARSA...

“Edebiyatımızda, gündelik hayatın dilini edebiyata devşirme yönelimi kısa sürede kendini tüketmeye başladı.”

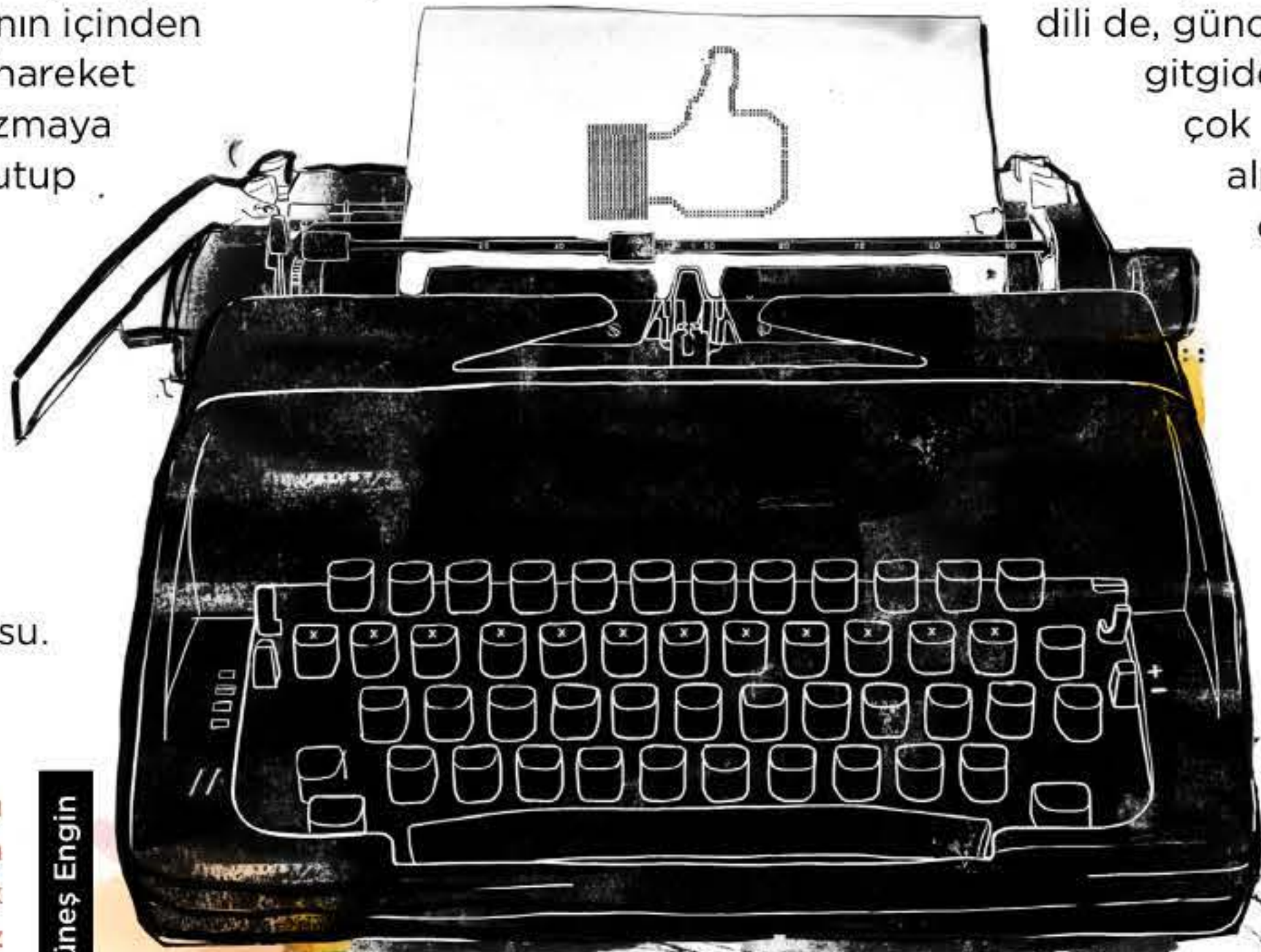
Hiç unutmam, yıllardan 1994... Günlerden, Orhan Pamuk'un *Yeni Hayat*'ının yayımlandığı ilk gün. Taksim'de iki kişiden birinin elinde *Yeni Hayat* var, diyorlar. Evet, mübalağa ediyorlar biraz ama kızılca kıyametin koptuğu doğru. Kopuyor çünkü Orhan Pamuk, edebiyat okurunun sularından çıkıp çoksatar yazar olma yoluna giriyor o gün iyiden iyiye. Okurlar, Pamuk çok sattığı için onun kitabını alıp bir kenara koyanlar, romana bayılanlar, burun kıvrıyanlar, “Ay okuyamadım ki,” diyenler, eleştirmenler, edebiyat gazetecileri birbirlerine giriyorlar. Aslında ortada yazardan ve romandan bağımsız bir tartışma sürüyor. Piyasa işi ele almış, bugün artık her notasını ezbere bildiğimiz bir popüler kültür şarkısı besteliyor.

Ama benim içim edebi anlamda pek rahat. Çünkü *Yeni Hayat*, kimileri berbat olduğunu düşünse de, Pamuk'un en iyi romanlarından biridir kanımca. Varsın popüler olsun, çok satsın, ne olacak. Pamuk, bu hikayedeki iyi örneğimiz. Peki ya öyle olmayanlar. Söz gelimi Elif Şafak'ı ilk üç kitabıyla edebiyat kategorisine sokup sonrasında onu edebiyat dışı kabul edenler vardır. Oysa ki Şafak çok okunmaya başladıktan sonra, onu çok okuyanların beğenilerine hitap etmeye, onlara göre yazmaya başlamamış mıydı? Sadece Şafak mı; bugün, tam da şu anın içinden satış rakamlarına göre hareket eden, kitlesine göre yazmaya çalışan bir sürü yazar tutup getirebiliriz buraya. İşin içinde sadece hırs ve çıkar hesabı var demiyorum, ama ona yönelen beğeniyi devam ettirme arzusu, içine yazarları da sıkça düşüren bir tuzak kuyusu.

İyi de bunları şimdi

Gündelik hayatın dili, tıpkı hayran kitlesi gibi bir tuzağa dönüşüyor, ne kadar gündelik yazarsanız o kadar hayranınız oluyor.

Güneş Engin

neden hatırlıyorum? İçimin, edebi anlamda hiç de rahat olmadığı bir kitap hatırlatıyor hepsini bana: *Deliduman*. Daha doğrusu, sağda solda çıkan eleştiri yazılarından, yani aslında, burası iyi de şurası biraz kötü diye ufak ufak başlayan bir hoşnutsuzluk dalgasından etkileniyorum. Sesler pek gür çıkmıyor şimdilik, hem sevilen bir yazar gün gelir sevilmeyen bir kitap yazabilir pekala. Zaten çok beğenip göklere çıkarmakla, hiç beğenmeyip yerin dibine sokmak piyasanın işidir. Edebiyat eleştirisi ise sadece değerlendirebilir. *Behzat Ç.* polisiyelerinin dizi uyarlamasıyla yıldızı parlayan Emrah Serbes, popüler kültürle hemhal oldukça edebiyatta basamakları geri iniyor gibi görünüyor şimdilik. Bunu da bir yönüyle okurdan çok, hayranı olanlara borçlu kanımca. Ama dili ve hikaye etme biçimini elbette atlamamak gerekli.

James Wood, *Kurmaca Nasıl İşler?* adlı çalışmasında, romancının üç dil ile çalıştığını söyler; yazarın dili, karakterin dili ve dünyanın yani gündelik yaşamın dili. Çağdaş yazar bu üçlü durumun baskısını üzerinde hisseder, ve iyi romancı bu baskının hem altından kalkabilen hem de bu baskının sonuna kadar farkında olandır. Edebiyatımızda, gündelik hayatın dilini edebiyata devşirme yönelimi kısa sürede kendini

tüketmeye başladı. Yazarın dili de, karakterin dili de, gündeliğin dili içinde boğuluyor gitgide. Bu tükenmişlikten pek çok genç yazarın nasibini almaya başladığını, üç dil içinde dengenin bir türlü kurulamadığını görüyoruz. Gündelik hayatın dili, tıpkı hayran kitlesi gibi bir tuzağa dönüşüyor, ne kadar gündelik yazarsanız o kadar hayranınız oluyor. Edebiyatın geleceği ise bu doğru orantıyı bozan, dildeki dengeyi sezen yazarların kaleminde, başka yerde aramayın. ■